

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Simona Bubeníková

**Skalka u Velimi a její zázemí ve starší a
střední době bronzové**

**The hillfort Skalka at Velim and its background in the
Early and Middle Bronze Age**

Praha 2011

vedoucí: PhDr. Zuzana Bláhová, CSc.

Poděkování

Na prvním místě bych ráda poděkovala především mé vedoucí práce PhDr. Zuzaně Bláhové, PhD., která musela vynaložit neuvěřitelnou trpělivost a shovívavost při tvorbě mé diplomové práce. Značnou část práce tvoří katalog nálezů, jehož předpokladem bylo získání, co možná největšího počtu potřebných dat. Tyto informace bych nezískala bez pomoci mých současných i bývalých kolegů z Regionálního muzea v Kolíně, Bc. Zdenka Mazače, PhDr. Jarmily Valentové a z Polabského muzea Mgr. Andreje Lamprechta. Děkuji PhDr. Zbyňku Sedláčkovi a Bc. Matěji Forstovi, že i po mém odchodu na mateřskou dovolenou, mi umožnili přístup do depozitářů muzea a pomáhali mi četnými radami.

Předkládané práce by nemohla vzniknout bez pomoci Bc. Dražena Šťastného, který se mnou strávil dlouhé hodiny procházení beden plných archeologického materiálu z velimské Skalky a pomohl mi vytřídit sáčky plné nálezů ze sond 2 a 11.

Mé velké poděkování náleží i PhDr. Miloši Vávrovi, CSc., a to nejen za pomoc a podklady, které mi poskytl ke vzniku této práce, ale i za předešlé roky, které jsem mohla jako brigádník strávit na velimské Skalce. Vážím si, že jsem svou troškou mohla přispět k dokumentování Skalky a poslouchat rozsáhlá vyprávění a interpretace jednotlivých nálezových situací.

Děkuji mému manželovi, Jiřímu Bubeníkovi, za velkou pomoc a pochopení při psaní diplomové práce. Mé díky nesmí chybět ani naší pětiměsíční holčičce Esterce, která se snažila být maximálně hodná a umožnila mi dopsat závěrečnou práci. Obrovské poděkování patří mým rodičům, kteří mě celou dobu studií podporovali. Jim, manželovým rodičům a Sylvě Hrnčířově musím z celého srdce poděkovat za dlouhé hodiny a dny hlídání naší malé holčičky. Bez této pomoci bych nikdy nemohla psát tyto řádky.

Závěrem děkuji všem mým kolegům ze studií brněnské i pražské fakulty, kteří mě psychicky podporovali a přáli mi hodně štěstí k ukončení studia. Speciálně pak Mgr. Zdenku Benešovi a Mgr. Františku Kašpárkovi.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 18. srpna 2011

Simona Bubeníková

Anotace

Předkládaná práce pojednává o starší a střední době bronzové na Kolínsku a Poděbradsku. Hlavní částí je katalog nálezů uvedený v závěru. Ze získaných dat byly vytvořeny mapy s únětickými a mohylovými nálezy. Druhá část se zabývá hradištěm Skalkou u Velimi. V jedné části jsou zpracovány dvě sondy 2, 11, v další kapitole rozebrán význam Skalky u Velimi na Kolínsku a Poděbradsku.

Kolínsko - Poděbradsko - únětická kultura – mohylová kultura - osídlení –
pohřebiště – depoty - Skalka u Velimi

Obsah

Poděkování.....	2
Anotace	4
Obsah	5
Seznam zkratk	7
1. Úvod.....	8
2. Pramenná základna	9
3. Kolínsko a Poděbradsko.....	11
3.1. Obecná charakteristika	11
3.2. Přírodní prostředí Kolínska a Poděbradska	12
3.2.1. Geologické podloží a půdní pokryv	12
3.2.2. Hydrologické poměry.....	14
3.2.3. Klimatické poměry	14
3.3. Historie bádání o starší a střední době bronzové Kolínsku a Poděbradsku.....	17
3.4. Starší doba bronzová na Kolínsku a Poděbradsku	21
3.4.1. Charakteristika	21
3.4.2. Osídlení ve starší době bronzové na Kolínsku a Poděbradsku.....	22
3.4.3. Pohřební ritus na Kolínsku a Poděbradsku v průběhu starší doby bronzové	24
3.3. Střední doba bronzová.....	35
3.3.1. Charakteristika	35
3.3.2. Osídlení ve střední době bronzové	37
3.3.3. Pohřební ritus na Kolínsku a Poděbradsku ve střední době bronzové	39
3.4. Depoty ve starší a střední době bronzové.....	41
3.5. Území mezi Labem a Cidlinou	48
4. Hradiště Skalka u Velimi	53
4.1. Charakteristika	53
4.2. Historie bádání	53
4.3. Průběh osídlení na velimské Skalce	57
4.4. Význam hradiště Skalka u Velimi ve střední době bronzové	60
4.5. Sondy 2 a 11.....	66
4.5.1. Historie výzkum sond 2 a 11	66
4.5.2. Sonda č. 2	69
4.5.3. Sonda 11	71

4. 5. 4. Keramické nálezy	79
4. 5. 5. Datování objektů ze sond 2 a 11	80
5. Závěr	81
6. Seznam použitých pramenů a literatury	85
6. 1. Prameny	85
6. 2. Literatura.....	90
8. Katalog nálezů.....	98
8. 1. Starší doba bronzová	98
8. 1. 1. Kolínsko	98
8.1.2 Poděbradsko	147
8. 2. Střední doba bronzová.....	160
8. 2. 1. Kolínsko	160
8. 2. 2. Poděbradsko	169
10. Obrazová příloha.....	172

Seznam zkratek

AÚ AVČR – Archeologický ústav akademie věd

AÚPPSČ – Archeologický ústav památkové péče středních Čech

br. une – únětická kultura

br. moh – mohylová kultura

M KH – muzeum Kutná Hora

M Pečky – muzeum Pečky

RMK – Regionální muzeum v Kolíně

SDČ – Soupis Dvořákových čísel

stDB – starší doba bronzová

střDB – střední doba bronzová

1. Úvod

Téma diplomové závěrečné práce jsem zvolila na základě mého dlouhodobého zájmu o okres Kolín a Nymburk. Již v předešlé bakalářské závěrečné práci jsem se pokusila zhodnotit osídlení v době bronzové na kolínském okrese mezi dvěma hlavními toky Labem a Výrovkou a v rámci tohoto prostoru ohodnotit hradiště Skalku u Velimi. Zájmová oblast v rámci diplomové práce byla rozšířena na celý okres Kolín a přilehlý region Poděbradska. Časově omezena na starší a střední dobu bronzovou. Základem bylo vytvořit si především pramennou základnu a z ní poté přesnější představu o osídlení ve vymezené časové periodě, což mi umožnilo ucelenější pohled na prostředí, v němž se vyvinulo tak významné hradiště.

Kolínsko i Poděbradsko vždy patřilo do popředí zájmu archeologů, ať již na konci 19. století amatérských či dnešních profesionálních. Nejvíce zaznamenaných památek pochází z konce 19. a počátku 20. století. Do podvědomí je uváděly již první články J. L. Píče a jeho „družiny“ ale první souhrnný soupis pravěkých nálezů se pokusil sepsat regionální badatel MUDr. František Dvořák. Regionu se později ve svých publikacích dotkly M. Bartelheim (1998), J. Hrala (1954) či A. Beneš (1959). Od té doby nám výraznější shrnující práce pro starší a střední dobu bronzovou v této oblasti chybí. Cílem předkládané práce je zmapovat staré i nové nálezy a na základě vzniklého katalogu se pokusit tyto výsledky charakterizovat.

Oblast s příhodnými přírodními podmínkami a velkým komunikačním uzlem, jakým zajisté řeka Labe byla, lákala k hustému osídlení v průběhu celého pravěku. Určitou mezeru ve využití zdejšího kraje však pocítíme, a to právě v průběhu střední doby bronzové. Nedostatek pozitivních nálezů z tohoto období kompenzuje rozsáhlé hradiště, které téměř po třiceti letech výzkumu neustále na sebe strhává pozornost a nabízí bezpočet otázek.

Druhá část diplomové práce se bude zabývat hradištěm Skalkou u Velimi. Jednou z nejpodstatnějších lokalit střední doby bronzové v Čechách. Součástí kapitol by mělo být nejen shrnutí osídlení v průběhu celého pravěku na tomto nepatrném návrší, ale i význam Skalky na Kolínsku a Poděbradsku. V rámci dokumentování hradiště bude i zpracována sonda 11 s přilehlou sondou 2.

2. Pramenná základna

Podstatou ke vzniku předkládané práce bylo vytvoření bohaté pramenné základny, která by umožnila sledovat osídlení ve vymezeném regionu ve starší a střední době bronzové. K jejímu zhotovení jsem použila informace z dostupných nálezových zpráv z archívu Archeologického ústavu, Regionálního muzea v Kolíně a Polabského muzea v Poděbradech, popřípadě data ze Státního archeologického seznamu pro daná území. Výchozí publikací se stala monografie Františka Dvořáka, *Pravěk Kolínska a Kouřimska* z roku 1936. I přes to, že toto dílo vzniklo před více než sedmdesáti lety a na některé závěry musíme z dnešního hlediska hledět kriticky, tak zůstává hlavním pramen poznání k pravěku Kolínska. Kromě výše zmíněných jsem se snažila maximálně vyčerpat všechny přístupné podklady z literatury (např. Hrala 1954, Beneš 1959), jak české tak zahraniční (např. Bartelheim 1998). V soupisu nechybí záznamy z periodika *Výzkumy v Čechách* z let 1963 – 2008 (mezi lety 1963 – 1968 pod názvem *Bulletin záchranného oddělení*). Do výčtu musím zahrnout i soupis Dvořákových inventárních čísel, jenž se bohužel dochoval pouze v intervalu 5000 – 10000. Při sestavování katalogu jsem čerpala taktéž z Lístkového katalogu sbírky do roku 1914, Filipova inventáře z let 1946 – 1948. Taktéž byly použity záznamy z přírůstkových a inventárních knih Regionálního muzea v Kolíně a Polabského muzea v Poděbradech.

Pomocí všech těchto pramenů byl možný vytvořit katalog nálezů, který obsahuje celkově 353 záznamů s pozitivními nálezy ze starší (Kolínsko 256, Poděbradsko 54) a střední doby bronzové (Kolínsko 42, Poděbradsko 9). Vzhledem k nedostatečným informacím u některých zpráv, především pak z období do konce 2. světové války, nemožnosti revize materiálu či k nedostatečnosti datovacích prvků u některých nálezů byly tyto údaje v seznamu zařazeny všeobecně do starší nebo střední doby bronzové. Lépe včlenitelné soubory pak byly označeny kulturou únětickou (br. une) či kulturou mohylovou (br. moh). Kulturně vymezené celky zanesené do map znázornily rozmístění osídlení pro vybraná období. Podkladem pro jejich tvorbu se staly katastrální mapy Kolínska a Poděbradska v měřítku 1: 200 000. Katalog nálezů i mapy byly zahrnuty na závěr diplomové práce do části příloh. Vytvoření těchto lokačních map bylo nejen důležité k pozorování typu sídlení, jaký byl pro danou dobu vyhledáván, ale také k zhodnocení významu hradiště Skalka u Velimi. I přes velké množství podkladů nebylo možné u některých poloh určit jejich přesnou lokaci či zjistit bližší potřebné

informace k jejich následnému vyhodnocení. Jedná se především o staré nálezy, kdy byla dokumentace z dnešního hlediska poznání nevyhovující nebo v mnoha případech zničena či ztracena během následných let.

Podobný problém se odrazil i v časovém zařazení nálezů. Původní záměr vytvořit mapy s osídlením pro jednotlivé stupně starší a střední doby bronzové se ukázal brzy jako nemožný. Vzhledem k neúplnosti dat u starších nálezů, především pak s přihlédnutím na jejich nerevidovatelnost a dále zlomky artefaktů s minimálními znaky pro přesnější dataci, by takovéto mapy byly zcela nepřesné a ztrácely by svou vypovídací hodnotu. Posléze bylo přistoupeno pro rámcové časové vymezení starší doba bronzová - únětická kultura/střední doba bronzová – středodunajská mohylová kultura. Pokud byla možná přesnější datace, byla uvedena v databázi u příslušné lokality. Pokud se na katastru jedné obce nacházelo více než jedna lokalita stejného charakteru (pohřebiště, sídliště, ojedinělý nález, depot) byl na mapě, pro přehlednost, u příslušné obce použit pouze jeden symbol příslušné aktivity.

Druhá část diplomové práce se věnuje hradišti Skalka u Velimi. Ze zmíněné lokality byly hodnoceny dvě sondy (2, 11), které se nacházely v její jihovýchodní části. Vzhledem k preciznímu popisu, rozdělení nálezů a přehledných plánů se s materiálem pracovalo velmi dobře. Z materiálu získaného z jednotlivých sond byl vytvořen výběr zástupných kusů, výjimečných svou výzdobou, profilem nebo materiálem, který jsem v převážné většině zdokumentovala fotograficky, v menší části kresebně. Tento materiál jsem se poté snažila zhodnotit a objekty, jež je obsahovaly, blíže časově zařadit.

3. Kolínsko a Poděbradsko

3.1. Obecná charakteristika

Sledovaná oblast, do níž spadá také zázemí Skalky u Velimi, zahrnuje Kolínsko (ve smyslu celého dnešního okresu Kolín) a území tzv. regionu Poděbradsko. Region Poděbradsko (k r. 2009), dnes součást okresu Nymburk, je vymezen jako katastrální území 18 obcí (Choťanky, Kolaje, Kouty, Libice nad Cidlinou, Odřepsy, Okřínek, Opolany, Oseček, Pátek, Písková Lhota, Poděbrady, Sány, Semice, Sokoleč, Úmyslovice, Vlkov pod Oškobrhem, Vrbová Lhota).

Okres Kolín v současné době zaujímá rozlohu 846, 21 km² a je tvořen 89 obcemi (Ložek – Kubíková - Špryňar 2005, 208). Hraničí s pěti okresy a to na severu s Nymburskem, na východě s Pardubickem, na jihovýchodě s Kutnohorskem, na jihu s Benešovskem a na západě s regionem Praha – východ.

Nejnižší místo Kolínského okresu leží na Labi u Velkého Oseka v 187 m n.m. Naopak jako nejvyšší bod nad okolní krajinou ční vrchol Skalka u Kostelních Střimelic v 516 m n.m. (Ložek – Kubík – Špryňar 2005, 208). Homole u Býchor (293 m n. m.), který lze geograficky přiřadit k Železným horám, je poté nejvyšším místem na pravém břehu řeky Labe ve východní části Kolínska. (Novotný, J. 1933, 21)

Zhruba uprostřed mezi obcemi Oškobrhem, Kolajemi a Vlkovem pod Oškobrhem se rýsuje nejvyšší vrchol Poděbradska, kopec Oškobrh o výšce 285 m n. m. Stejně jako ostatní zde vystupující kopce je tvořen turonskými opukami (usazeniny z druhohorního moře).

Poděbradsko i Kolínsko bylo již od minulosti hojně osídleno pro své příznivé klimatické a přírodní podmínky, které umožňovaly zemědělský způsob života. Zdejší krajina v mnohém podlehla lidské činnosti, zejména zemědělství, což se postupně odráželo ve velkém úbytku lesů.

3.2. Přírodní prostředí Kolínska a Poděbradska

Kolínsko i Poděbradsko leží ve východní části středních Čech, jejichž specifickým rysem jsou nížiny do 200 m n. m., místy přerušené pahorkatinou nepřesahující 400 m n. m. Přírodní prostředí v obou zmíněných regionech se tudíž od sebe nijak významně neliší.

Vývoj regionu výrazně ovlivnila řeka Labe a její hlavní přítoky. Dnes regulované Labe nepřináší úrodné nánosy z každoročních záplav, dříve tak hojných, které zajišťovaly přirozenou cestou vysokou fertilitu místních půd. Podél toku Labe a jeho přítoků se tudíž setkáváme s nivními půdami a černozeměmi. Porost kolem řek tvořily lužní lesy, které se dodnes dochovaly jen na malém území mezi Kolínem a Poděbrady. Příkladem je Libický a Veltrubský luh, jež spolu s místy se zachovalými písečnými přesypy (př. Oseček) mohou přiblížit ráz dřívější krajiny (Müller 1993, 7).

Pro toto území je charakteristické střídání nížinných biotopů s lesními a stepními porosty. Ve vyšších polohách, především na východě území, dříve převažovaly dubohabrové háje. Na prosluněných jižních stráních v údolí Výrovky (jižně od Radimi) a na svazích Oškobrhu se zachovaly zbytky stepních společenství (Müller 1993, 6).

3.2.1. Geologické podloží a půdní pokryv

Na území Čech se rozkládají dvě hlavní soustavy – pro Čechy, většinu Moravy a Slezska Český masív a pro východní část Moravy a Slezska okrajové části Západních Karpat (Chlupáč 2002, 13). Český masív je tvořen horninami prekambriického a paleozoického stáří, které byly spojeny variským vrásněním. Na vzniklém podloží se poté ukládaly mladší uloženiny (Chlupáč 2002, 13).

Pro předkládanou práci je však nejpodstatnější až mnohem pozdější období závěru středního a počátku svrchního kvartéru a v něm zahrnutá období epiatlantiku a subboreálu (Chlupáč 2002, 359). Období epiatlantiku je charakterizováno střídajícím se vlhkými a suchými výkyvy, tvořily se subfosilní půdy a docházelo k častým sesuvům svahovin (Chlupáč 2002, 388). V průběhu kvartéru vznikaly především fluvialní a eolické sedimenty. Tyto sedimenty jsou od doby před 5000 lety výrazně ovlivňovány činností člověka (Müller 1993, 15).

Nejrozsáhlejší a nejmocnější jsou fluviální terasy – zejména v oblasti vymezené obcemi Pečky-Poděbrady-Sány-Nová Ves I. Ty patří k labskému terasovému systému. Další menší terasy můžeme nalézt kolem některých potoků (Müller 1993, 16).

Vytyčená oblast z převážné části spadá do Středolabské tabule, která se dále dělí na Českobrodskou, Nymburskou a Mrlinskou tabuli. Od východu sem zasahuje Chlumecká tabule, která je součástí tabule Východolabské, a od jihovýchodu výběžek Železných hor – Chvaletická pahorkatina (Müller 1993, 5). V jižní části Kolínska se ještě setkáme s výběžkem Benešovské tabule.

Kolínsko se zdá být z hlediska geologického i pedologického diferenciovanější než Poděbradsko. Můžeme je pomyslně rozdělit na západní a východní část podél toku řeky Labe.

Západní část lze charakterizovat jako úrodnou oblast tvořenou na jihu hnědozeměmi, od Červených Peček severozápadním směrem až k Pečkám černozeměmi, a od Cerhenic severním směrem až k Nymburku sahají hnědé půdy s podzoly na terasových uloženinách (Tomášek 2003).

Východní polovina Kolínska se některými typy půd liší od západu. Severojižním směrem se podél řeky Labe, pomineme-li nivní půdy, táhne pás se stejnými půdami jako mezi Cerhenicemi a Nymburkem. V okolí Týnce nad Labem se navíc nachází i velká oblast pelosolů. Od Týnce nad Labem směrem severním až k Poděbradům se poté rozkládají úrodné černozemě, které pokrývají téměř celé Poděbradsko, výjimkou jsou pararendziny na východě (obr. 3.).

V širokém území podél toku Labe, Mrliny a Výrovky se vytvořila během každoročních záplav nivní půda. Nivní půdy při Labi (labské) a černice při Cidlině (cidlinské) jsou pravidelně zaplavovány. Periodickou stagnací povrchové vody jsou ojediněle ovlivněny plochy podzolů v jihovýchodní části (Müller 1993, 51).

Ve východní oblasti, za kolínským labským obloukem, se vyskytují převážně písčité půdy, což mohlo ovlivnit zdejší osídlení (viz kap. 3.5). Podobná oblast je poté v místech Cerhenic a Velimi. V oblasti Poděbradska se písky nacházejí především v její západní části, čím více na východ, tím se objevují jílovité půdy až jíly (obr. 1.).

Důležitá jsou území s navátými písky, jež vznikaly ve svrchním pleistocénu (würm) především v okolí Kostelní Lhoty, Pískové Lhoty a Veltrub. V ojedinělých případech mají podobu nápadných přesypových komplexů (Písty, Vrbová Lhota-Oseček, severovýchodně od Velkého Oseka). Duny jsou zpravidla ploché, široké, lze pozorovat jejich přesouvání směrem k jihovýchodu. Mocnost navátých písků dosahuje v přesypech hodnot od 7 do 10 m (Oseček-Kluk). V okolí Poděbrad a Sendražic jsou většinou mocné jen 0,5 -2,0 m. Nesouvislé pokryvy písku se vyskytují mezi Býchory, Ohařemi a Jestřábí Lhotou (Müller 1993, 20-21).

3.2.2. Hydrologické poměry

Na studovaném území je velmi hustá síť povrchových toků. Hlavním tokem je Labe, s největšími přítoky z pravé strany Cidlinou a Mrlinou (s přítoky Štítarským a Velenickým potokem) a z levé strany Výrovkou, Bylasnkým potokem, Polepským potokem a Klejnarkou. Cidlina s Mrlinou jsou propojeny tzv. Sánským kanálem, který byl od pol. 15. stol. znám jako Lánská struha a do roku 1930 vedl od Křečkova do Labe. Koryto řeky Labe prodělalo v minulosti několik regulací, které ovlivnily tvářnost dnešní krajiny. V této práci se opírám o mapy I. vojenského (josefského) mapování, kde není tok Labe ještě uměle upraven a je tedy možno si podle něj učinit představu bližšího rázu krajiny v době bronzové.

Území je kromě těchto hlavních velkých toků zásobováno vodou z řady menších říček a potoků. Tato říční síť samozřejmě neodpovídá terénu v době bronzové, avšak můžeme předpokládat, že nám pomůže se přiblížit k rázu scenérie tehdejší krajiny.

3.2.3. Klimatické poměry

Území České republiky leží na rozhraní atlantského a kontinentálního klimatu, který se vyznačuje středními teplotními hodnotami s dostatkem srážek a spíše kontinentálním vztahem mezi zimou a létem. Tyto přírodní podmínky podporovaly tradiční způsoby obživy, tzn. převážně rostlinnou produkci (Bouzek 2005, 512) .

Počínaje eneolitem až po střední dobu bronzovou se pohybujeme v období mladšího úseku klimatického optima - epiatlantiku (4800 – 1400 př. n. l.),

charakteristického větší nestálosti podnebí oproti předešlému atlantiku, 6500–4800 př. n. l. (Ložek 2007, 62). Léta byla v průměru o + 1 °C až + 2 °C teplejší než dnes, ale postupně ubývalo vlhkosti. Tyto okolnosti vytvořily ideální prostředí pro růst lesů, od smíšených doubrav přes bučiny až k smrčinám (Sklenář – Sklenářová - Slabina 2002, 87). Vrcholu dosáhla lesní společenstva včetně některých velmi citlivých lesních druhů z oblastí jižní Evropy, které později mizí (Ložek 2007, 63).

Již v 6. tis. – období neolitu – začal člověk nenávratně ovlivňovat ráz krajiny kolem sebe. Potřeba prostoru pro chov dobytka a zemědělství vedla k postupnému žďáření lesů a proměny životního prostředí. Ložek, V. (2007, 66) mluví o přetvoření z přírody na kulturní krajinu. Kolonizace, která nastala s počátkem doby bronzové, znamenala osídlení a s tím spojené narušení ekosystému v oblastech, které byly v předchozích obdobích obsazovány velmi zřídka, příkladem jižní Čechy (Ložek 2007, 69).

Na základě řady dendrochronologických analýz letokruhů Irských dubů byly vygenerovány čtyři období s náhlou změnou klimatu – 2345 BC, 1628 BC, 1159 BC, 430 BC. U prvních tří bylo zjištěno, že za změnou vždy stál výbuch sopky. Popel vzniklý při erupci byl nalezen ve vrstvách ledu v Grónsku. Lze předpokládat, že změny klimatu měly negativní dopad na vývoj pravěkých a starověkých civilizací. Rok 2345 BC lze spojit se 4. výbuchem islandské Hekly a následně s „biblickou“ potopou, rok 1628 BC s výbuchem Santorini (Thery) v Egejském moři – čínská dynastie Hsin nahrazena Schang a v Egyptě počátek Druhého přechodného období (Baillie 1998, 49).

Starší doba bronzová byla zpočátku typická suchým kontinentálním klimatem a ne příliš příznivými podmínkami pro zemědělství. V mladších stupních únětické kultury však dochází ke změně v podobě tzv. klimatického optima, s teplejším a sušším počasím (Bouzek 2005, 515 – 516).

Střední doba bronzová svým koncem zasahuje do éry subboreálu (1400 - 700 př. n. l.), který je stále teplejší než dnes, ale je sušší než epiatlantik a spíše se subkontinentálním klimatem (Sklenář – Sklenářová - Slabina 2002, 336). Teplotní optimum z předchozího období trvalo jen do B B1, kdy dochází k náhlému zhoršení, které by mohlo souviset s výbuchem sopky na Thěře (Bouzek 2005, 515 – 516).

Postupné zhoršování podnebí pokračuje i nadále až do následného subatlantiku (700 př. n. l. – 500/700 n. l.) Celou střední dobu bronzovou poté charakterizuje studenější počasí, nejprve s většími srážkami, od B C (1-2) již se suchým počasím, jak dosvědčují lokality v nivách velkých řek (Bouzek 2005, 515–516). Tento vývoj pokračuje do mladší doby bronzové. Působení člověka je stále rozsáhlejší a začíná osidlovat i podhůří. Krajina stále více podléhá lidské činnosti, což má v pozdní době bronzové za následek erozi půd a tvorbu údolních niv (Sklenář – Sklenářová - Slabina 2002, 336).

Pro vytvoření představy o tehdejším podnebí lze také využít klimatologických křivek z publikace klimatologa Jiřího Svobody (2002, 49–50). Grafy byly vytvořeny na bázi analýzy ledovcových jader, z nichž můžeme vyčíst kolísání srážkové činnosti na základě střídání kompaktnějších a méně hustších vrstev.

Tato pozorování nám potvrzují předchozí závěry o přírodním prostředí starší a střední doby bronzové, zhruba mezi lety 2200/2000 – 1300 př. n. l. (obr. 4), tj. představu klimatu vyznačujícího se spíše suchými periodami s občasnými nepřilíš výraznými vlhčími výkyvy (Svoboda 2002, 172–173).

Všeobecně lze říci, že pro území Kolínska a Poděbradska platí pravidlo výškového rozdílu, který měl určitý vliv na momentální diferenci mezi teplotami. V severnějších, níže položených oblastech převažuje klima spíše teplé a suché, kdežto jižnější partie, kde se terén postupně zvedá do pahorkatin, se podnebí mění na chladnější.

3.3. Historie bádání o starší a střední době bronzové Kolínsku a Poděbradsku

Archeologie je velmi mladým oborem, jehož počátky sahají do 19. století. Ještě do poloviny 20. století byl na našem území nedostatek akademicky vzdělaných archeologů. Postupně vznikala muzea, zakládaly se archeologické spolky a na našich předních univerzitách v Praze a Brně i katedry archeologie. Spolu s nimi se objevují první vědecké ústavy.

V roce 1818 bylo hrabětem Kašparem Mariou Sternbergem založeno Vlasteneské muzeum. Toto muzeum změnilo během let několikrát své jméno – v roce 1848 neslo název České muzeum, v období let 1854–1919 pak Muzeum Království českého, pak již dnešní Národní muzeum. V roce 1842 vznikl při muzeu Archeologický sbor, jehož členové pod vedením historika umění Jana Erazima Vocela začali vyvíjet systematickou archeologickou činnost. Prozatím se ale spíše orientovali na popisování a zveřejňování údajů o národních památkách a terénní výzkum nebyl prozatím středem jejich zájmu, výjimkou byla například prospekce V. Krolmuse nebo jednotlivé akce J. Hellicha. Extensivní terénní výzkum, zaměřený na shromažďování hmotných pramenů a zároveň muzejních sbírkových předmětů z celého území Čech, se rozvinul až koncem 19. stol, kdy se přednostou prehistorického odboru NM stal J. L. Píč (1847–1911). Kolem J. L. Píče se brzy vytvořila skupina nadšenců se zájmem o dávné památky, později nazývána tzv. „Píčovou družinou“. Jejich zásluhou byla zachráněna a vzešla do podvědomí spousta archeologických památek, které by jinak přišly v zapomnění.

Do skupiny patřil i **Jan Hellich** (1850–1931), lékárník, v letech 1883–1996 starosta královského města Poděbrad, který působil jako archeolog a muzejník především na Poděbradsku. Svými výzkumy však částečně zasahoval i na přilehlé území s Kolínkem, a tudíž je jeho aktivita zaznamenána na místech jako jsou Velim – Skalka, Sokoleč, Nová Ves aj. Spolu s J. L. Píčem a dalšími nadšenci postupně prozkoumávali oblast středního Polabí (Sklenář 2005, 215). Svou činností se dotkl i některých lokalit z doby bronzové – zkoumal např. pohřebiště na katastrálním území Plaňan, Sadské, Opolan. V roce 1902 se podílel na založení nynějšího Muzea Poděbradska. Výsledky svých výzkumů shrnul v práci *Pravěk Poděbradska* vydané v roce 1906.

Dalším členem „Píčovy družiny“ byl **Jan Felcman** (1849–1915), ředitel cukrovaru (postupně na několika místech), spolu se svým účetním V. Schmidtem. K území Kolínska se vztahuje jeho článek o hromadném nálezů zlatých svítek z Nové Vsi u Velimi, publikovaný v Památkách archeologických (Felcman 1911, 375-382).

Centrem archeologické práce na Kolínsku se stalo, zejména po 1. světové válce, muzeum v Kolíně. První sbírky, které se staly základem pro vznik kolínského muzea, byly vytvořeny v rámci příprav na Národopisnou výstavu československou v roce 1894. Výstavka v Kolíně, která byla vytvořena na jejích podkladech, byla podnětem pro vznik spolku Musejní jednota v Kolíně. Jeho předsedou se stal **František Leger** (1858–1911), který poprvé sepsal kolínskou sbírku (Sklenář 2005, 341). Kořeny počátku kolínského muzea souvisí právě s Musejní jednotou. Od roku 1914 do současnosti je muzeum přestěhováno do vlastních prostor v Brandlově ulici čp. 35 u chrámu sv. Bartoloměje. V roce 1923 přechází muzeum do správy města a o dva roky později se správcem archeologické sbírky stává mladý lékař z nedalekých Červených Peček (Jouza 1995, 1), **MUDr. František Dvořák** (1896 - 1943).

MUDr. F. Dvořák byl pro svou obětavost vyhledáván pacienty, kteří ho nejen informovali o pravěkých nálezech, ale dokonce mu přímo jednotlivé artefakty nosili. Díky tomu dokázal nashromáždit velké množství předmětů, které tvoří základ dnešních sbírek Regionálního muzea v Kolíně (Jelínek – Sedláček 1982, 4). Po roce 1939 se zapojil do odbojové organizace tzv. „prstýnkářů“. Během nejruznějších odbojářských akcí se v muzeu v Kolíně dokonce skladovaly i zbraně. Poté, co do středu organizace pronikl nacistický konfident Antonín Nerad, byl osud skupiny zpečetěn. V roce 1941 následovalo zatčení MUDr. F. Dvořáka a po dvou letech výslechů a mučení dne 10. 6. 1943 poprava v drážďanském vězení. V posledním dopise své ženě, jen pár hodin před smrtí, píše: „*Starej se, prosím, dále o muzeum a nezapomeň dokončit mé životní dílo. Věci z našeho okresu ať zůstanou v Kolíně. Sami hleďte dokončit vše, co jsem nemohl dodělati. Starejte se o nové museum*“ (Jelínek - Sedláček 1982, 3-19).

Kromě nedocenitelného shromáždění sbírek se podařilo F. Dvořákovi i první zpracování kolínského pravěku, které podal v monografii *Pravěk Kolínska a Kouřimska* (Dvořák 1936). K jeho bibliografii patří také řada článků v Památkách archeologických. Mezi Dvořákovými nejvýznamnějšími objevy z doby bronzové můžeme bez váhání jmenovat Polepy u Kolína a Skalku u Velimi.

Po smrti F. Dvořáka nasadili nacisté do kolínského muzea politicky spolehlivějšího říšského Němce **Waltera Lunga** (1894 - ?), archeologa z Kolína nad Rýnem. Ten zde poté působil mezi lety 1943 – 1945 nejen jako ředitel muzea v Kolíně, ale i v Pardubicích. Většina archeologických akcí pod jeho vedením byla provedena na katastrálním území města Kolína (Sklenář 2005, 350).

Důležitým pokračovatelem Františka Dvořáka při budování archeologického oddělení kolínského muzea, byl akademik **Jan Filip**, 1900 – 1981 (Sklenář 2005, 166). Nejenže se zasloužil o vybudování archeologické expozice dnešního Dvořákova muzea Kolínska v pravěku, ale společně se svou skupinou posluchačů pravěkého semináře částečně zpracoval poničenou dokumentaci a archeologickou sbírku.

Od roku 1962 zde působila **Jana Křepelková** (později Janečková), ačkoliv její specializací byla slovanská archeologie, doby bronzové se, mimo každodenní muzejní činnosti, dotkla článkem o keramickém depotu z Kolína (1966a, 197–199). Při příležitosti VII. mezinárodního kongresu věd prehistorických a protohistorických v Praze v roce 1966, byla otevřena nová archeologická expozice, která je zde po dílčích inovacích umístěna dodnes. J. Křepelková u této příležitosti sepsala katalog k nové expozici, *Pravěk Kolínska* (Křepelková 1966b).

V roce 1973 do muzea nastupuje první stálý archeolog **Zbyněk Sedláček**, který zde působí až do roku 1995, mezi lety 1991 – 1994 jako ředitel (Sklenář 2005, 494). Pustil se do nelehké práce utřídění archeologických fondů z předešlých let (Sedláček 1982, 20–38). Kromě toho se věnoval činnosti v terénu a z jeho pera vyšla řada článků, z nichž se některé týkají doby bronzové – například k Cerhenicím či právě Skalce u Velimi.

Jeho osobou se propojuje badatelský zájem Kolínska i Poděbradska. V roce 1995 nastupuje do Polabského muzea v Poděbradech, kde střídá **Hedviku Sedláčkovou**, jež zde pracovala od roku 1969 (mezi lety 1975 – 1996 ředitelkou muzea). Zbyněk Sedláček zůstal v muzeu v Poděbradech, mimo krátkou epizodu, kdy působil v Národním muzeu, až do roku 2004 (Sklenář 2005, 494–495). Pomyslný kruh se uzavírá a od podzimu roku 2010 se stal opětovně archeologem v Regionálním muzeu v Kolíně.

Po odchodu Z. Sedláčka zůstala v Polabském muzeu **Karla Motyková** (1992 - 2009, VM Nymburk) a nastoupil **Andrej Lamprecht** (od r. 2005), jejichž primární badatelský zájem je orientován mimo dobu bronzovou. Avšak v rámci naplňování památkové péče vedla Motyková (2005, 227–242) výzkum s pozitivními nálezy ze střední doby bronzové na katastru města Nymburka.

V kolínském muzeu (OM Kolín, dnes RM Kolín) od roku 1993 postupně působili **Jarmila Valentová** (do r. 2008), **Zdeněk Mazač** (do r. 2008, od září 2009 jako zástupce ředitele), **Radek Tvrdík** (do r. 2006) a **Johana Stanovská** (do r. 2010).

Vedle místních muzejních archeologů se na Kolínsko a Poděbradsko zaměřovali i jiní badatelé v rámci svých studijních zájmů. Z těch, kteří zahrnuli tuto oblast do své souhrnné práce nelze určitě pro starší dobu bronzovou opomenout **J. Böhma** (1924), **M. Bartelheima** (1998), **I. Pleinerovou** (1959), **V. Mouchu** (1954, 1961) pro následné období pak **A. Beneše** (1959) nebo **J. Hralu** (1954, 1959).

Další významná jména jsou spjata s výzkumem hradiště Skalka u Velimi, jim je věnována kapitola 4.2.

3.4. Starší doba bronzová na Kolínsku a Poděbradsku

3.4.1. Charakteristika

Starší doba bronzová na Kolínsku a Poděbradsku je charakterizována únětickou kulturou, jejíž základy se počaly vytvářet již v období pozdního eneolitu. Její vznik nebyl dosud zcela přesně zodpovězen. Podle nejnovějších teorií se na její genezi podílela především kultura se zvoncovitými poháry. Ve starším pojetí je k tomuto substrátu ještě připočítáván vliv z Karpatské kotliny (Jiráň 2008, 17).

Únětická kultura vděčí za svůj název J. Matiegkovi, který ji pojmenoval podle eponymní lokality Únětice u Prahy, kde byly na konci 19. století prokopány Čeňkem Ryznerem dvě pohřebiště „skrčků“ (Ryzner 1880). V téměř stejné době podobné pohřebiště objevil Antonín Rzehak v Měnině u Brna a nazývá tuto kulturu „měninským typem“ (Rzehak 1882), pojmenování se však neujalo.

	Reinecke 1924		Moucha 1961, 1963, 1982		Pleinerová 1966–1967	Bartelheim 1998
2300			pozdní eneolit	1. protounětická	Ia	1
			starší období kultury únětické	2. starounětická		starší kultura únětická
				3. středounětická	II	2
				4. předklasická kultura únětická		
2000	A1	GAU RICKETHEIM NEUN-EHLENGEN		5. klasická kultura únětická		
			starší doba bronzová	6. mladší únětická	III	mladší kultura únětická
1800	A2	TRASSHEIM LANGOLAID TUNSDAU		7. poklasická kultura únětická		
1700						
1600	Holste 1939 B1	LOCHHAM	střední doba bronzová	kultura mohylová		

Obrázek 1. Relativní chronologie únětické kultury. Převzato z Jiráň 2008, 29.

Trvání únětické kultury je absolutními daty vymezeno na období 2200 – 1700/1600 př. n. l., relativní chronologií Reineckovy stupně BA1, BA2 (obr. 1). Rozšířila se napříč Evropou, přes Čechy, Moravu, jihozápadní Slovensko, Dolní Rakousko, střední Německo, Sasko, Horní Lužice a jižní Polsko. Vazby měla na okolní kultury v Bavorsku, Rakousku a podílela se na epišňurovém komplexu (Sklenář – Sklenářová - Slabina 2002, 372). Čechy a Morava se pokládají za centrum vzniku únětické kultury.

3.4.2. Osídlení ve starší době bronzové na Kolínsku a Poděbradsku

Pro starší dobu bronzovou je vymezeno osm hlavních sídelních oblastí na území Čech (obr. 5.). Kolínsko a Poděbradsko patří k těm nejhustěji osídleným. Všeobecným jevem, přičemž musíme přihlídnout k jednotlivým oblastem a jejich přírodním podmínkám, bylo využití spíše nižších poloh příhodných pro zemědělství. Nadmořská výška zakládaných osad se pohybovala mezi 200 – 300 m n. m. Východní část středních Čech nabízela ideální podmínky pro sídlení. Vhodná nadmořská výška, četnost říčních toků či vodotečí, relativní ideální vlhkost, teplota a výborné půdní podmínky, jež byly předpokladem k zemědělskému způsobu života, lákaly k budování sídlišť již od mladší doby kamenné. Sídelní oikumena ve vymezeném prostoru z části volně navazovala na předešlé osídlení kultury se zvoncovitými poháry (obr. 6.).

Vynesení získaných dat do map potvrdilo celorepublikový stav o poměru množství sídlišť a pohřebišť, kdy druhé zmíněné značně převažuje. I přes tento poznatek, již před padesáti lety bylo pro Čechy zaznamenáno 163 lokalit sídlištního charakteru (Hnízdová 1953, 381). Vzhledem k nárůstu stavební činnosti, lze předpokládat, že tento počet se k dnešnímu dni velmi zvýšil. K závěru roku 2008 bylo pro vymezené území zaznamenáno 36 lokalit pro Kolínsko a 9 pro Poděbradsko (obr. 7.). Do výčtu byly zahrnuty i polohy, jež jsou známy ze sběrů, a jistý způsob sídlení zde lze očekávat.

Většina pozitivních lokalit se nacházela v blízkosti vodních toků, do maximální vzdálenosti 500 m od dnešní vodoteče. Předpokládám, že v minulosti, před regulací říčních toků, především pak řeky Labe, se vodní zdroj nalézal blíže. Nevelká vzdálenost zajišťovala nejen dobré hospodářské podmínky, ale i komunikační propojení se vzdálenějšími oblastmi. Nejdůležitějším tokem pak byla řeka Labe, jež umožňovala spojení západním směrem do hustě osídlené pražské kotliny a severovýchodním na Hradecko a Pardubicko. Další častou podmínkou k založení osady byly mírné svahy a nadmořská výška do 250 m n.m. Ojedinele některé lokality tento bod převyšovaly, jedná se o výšinná opevněná sídliště. Na Kolínsku byla zaznamenána opevněná 1,5 ha velká výšinná osada z úněticko - věteřovského horizontu v Klučově Na Ptáčku či Na Skále (Kudrnáč 1970). Opevnění bylo tvořeno příkopem, v některých místech až sedm metrů širokým a tři metry hlubokým (Hásek 1975, 108 - 109). Na Poděbradsku pak o něco starší hradiště z Odřeps, u nějž se lze předpokládat souvislost s pohřebištem

v Sánech (Břicháček 1978). Tento typ sídlení byl ale především charakteristický pro oblasti jižních Čech a vrchovin, a to zejména mladší fázi únětické kultury (Hnízdová 1953, 380). Otázka funkce těchto sídlišť není zcela jasná, předpokládá se jejich obranný (vůči tlakům zvenčí a nově příchozích) nebo správní charakter (Hnízdová 1953, 380-381).

Nejen na rozsáhlém území Čech lze pozorovat vymezené sídelní okrsky, ale i v samotné malé oblasti jako je Kolínsko a Poděbradsko. Na jejich území lze vysledovat několik mikroregionů (Chlupová 2006, 25-32), především pak kolem větších potoků (Polepky, Pekelského, Nebovidského, Nouzovského či říčky Výrovky, nejvýrazněji poté v těsné blízkosti řeky Labe). Nej hustěji byla osazena oblast v severní části kolínského okresu, v nedalekém okolí obce Velim. Na malém území Poděbradska podobné mikroregiony nebyly vyznačovány, i když větší část známých nálezů se soustředila do východní oblasti v blízkosti Cidliny.

Zajímavá byla skoro neobsazená místa pravého břehu toku řeky Labe až po Cidlinu a jihozápadní části Kolínska. Oblast vymezená obloukem řeky Labe je tvořena převážně písčitémi a písčito hlinitými půdami. Tudíž lze předpokládat, že nebyla tak vhodná k zemědělství jako západní část regionu, kde jsou mocné černozemě a hnědozemě. Nelze však nechat bez povšimnutí situaci, kdy zde byla zaznamenána řada ojedinělých nálezů, a to především bronzových. Mimo jednotlivých artefaktů se zde nacházela i řada depotů (viz kapitola 3. 5) Výrazným prvkem zde byly depoty bronzových hřiven (viz kapitola 3. 4), které by mohly poukazovat na obchodní stezku, jež procházela právě tímto krajem.

Již J. Böhm (1932a, 47) upozorňuje na velmi úzkou blízkost sídlišť a pohřebišť, ale vzhledem ke stavu poznání, tento vztah vnímá jako specifikum pro východočeskou oblast. Dne lze říci, že se jednalo o stav, který charakterizoval únětickou kulturu. Ve vybrané oblasti by pak mohlo být ukázkou již výše zmíněné hradiště v Odřepsech a dva kilometry vzdálené pohřebiště v Sánech (Břicháček 1978) či známá nekropole z Polep, u níž již F. Dvořák (1936, 44) poukazoval na nedaleké sídliště.

Problémem v poznání sídlišť je nejen jejich nepočetnost, ale i torzovitost nalézáných objektů, ve většině případů se nachází jen sídlištní jámy a jamky, doklady domů jsou spíše ojedinělé. Z dřívějšího okresu Kolín, dnes Kutnohorského, byl považován za dům objekt s ohništěm ve východní části a rovným dnem z obce Hlízov

(Hnízdová 1953, 386; Dvořák 1926-7, 353). Objekt měl elipsovitou podobu o rozměrech 480 x 324 x 170 cm a ve východní části ohniště. Zvláštností byl nález sedmi pohřbených jedinců (Dvořák 1926 -7, 353).

I. Hnízdová (1953, 382) rozpoznala dva typy obydlí – chaty s podlahou v úrovni tehdejší půdy a chaty zahloubené do úrovně. Na příkladu z Postoloprty chaty č. 6 I. Hnízdová rekonstruovala (1953, 382 – 83) obydlí s kůly, stěny propletenými pruty a sedlovou střechou nebo valbovou (podle chaty č. 10). „*V rámci celkového vývoje pravěkého domu navazují únětické chaty na obydlí eneolitická.*“ Zmenšení obytného prostoru v eneolitu a starší době bronzové je významným protikladem k dlouhým neolitickým domům, I. Hnízdová (1953, 389) poukazuje na změnu v sociálním chování tehdejší společnosti – „... *mohli bychom spatřovat přechod od společného bydlení rodů k těsnému soužití menších celků a jednotek...*“

3.4.3. Pohřební ritus na Kolínsku a Poděbradsku v průběhu starší doby bronzové

Doba bronzová je obdobím prudkého rozvoje duchovního života. K jeho poznání nám pomáhají, vzhledem k absenci písemných pramenů, archeologické památky, ať již sakrální místa, tzv. kultovní předměty či pohřební ritus.

V předkládané práci se zabývám starší a střední dobou bronzovou, u nichž jsou dobře patrné měnící se představy tehdejších lidí. Pro pohřební ritus starší doby bronzové je charakteristická uniformita vždy pro určitou rozsáhlou oblast – v severní a východní části Evropy se setkáváme s pozůstatky pohřbů pod mohylami, ve střední Evropě je častá inhumace i kremace do prostých hrobů, v Maďarsku jsou již doklady kremace (Harding 2000, 76-77). Ve střední době bronzové dochází k regionalizaci kultur a jen na území Čech se setkáváme s několika různými typy a úpravami hrobů.

Zkoumání pohřebního ritu únětické kultury sahá již do konce 19. století, kdy bylo lékařem Čechem Rýznerem objeveno a pečlivě prozkoumáno pohřebiště nedaleko Únětic (Rýzner 1880). Od konce 19. století počet těchto pohřebišť stoupal velkou rychlostí a o sto let později, v roce 1988, evidovala Ludmila Ludvíková na území Čech již 492 lokalit (1988, 83).

Do roku 2008 jsem pro území Kolínska a Poděbradska zdokumentovala 80 lokalit, kde bylo pozitivně prokázáno uložení zemřelého. Do tohoto výčtu jsou zahrnuty jak větší pohřebiště, ojedinělé hroby i nálezy lidských koster a kostí v sídlištních objektech (na 5 katastrech).

Lokality se nacházely, pokud bylo lze zakreslit do map jejich přesnější polohu, většinou do vzdálenosti 300 m od vodního toku na mírných svazích. V některých případech bylo možné příslušné pohřebiště provázat s nedalekým sídlištěm. To však bylo problematické, jelikož osady jsou v poměru k pohřebištím prokázána 80 : 45. Tento jev je zřejmý v celých Čechách, kde pohřebiště výrazně převládají nad sídlišti. Důležité je si také uvědomit, že většina zaznamenaných sídlištních nálezů jsou jen ojedinělé objekty a tudíž neposkytují ucelený pohled na osídlení daného místa.

Pohřebiště v mladším období únětické kultury byla zakládána v blízkosti sídlišť. Problematikou vzájemného vztahu pohřebiště a sídliště se zabírala I. Pleinerová (1959, 359–400). Předpokládá existenci jejich vzájemné blízkosti, příkladem Březno u Loun (Pleinerová 1959, 400) či Plotiště nad Labem (Rybová – Vokolek 1972).

Pro území Kolínska by s jistou opatrností mohlo být příkladem naleziště v Polepech, kde Dvořák poukazuje na sídliště, které do půlkruhu obepíná zdejší rozsáhlé pohřebiště (Dvořák 1935, 368). Již ale I. Hnízdová (1953, 381) se k tomuto tvrzení staví velmi opatrně. Upozorňuje, že Dvořák zde zachytil jen tři sídlištní jámy. Dodnes zde nebyly žádné další sídlištní objekty prokázány.

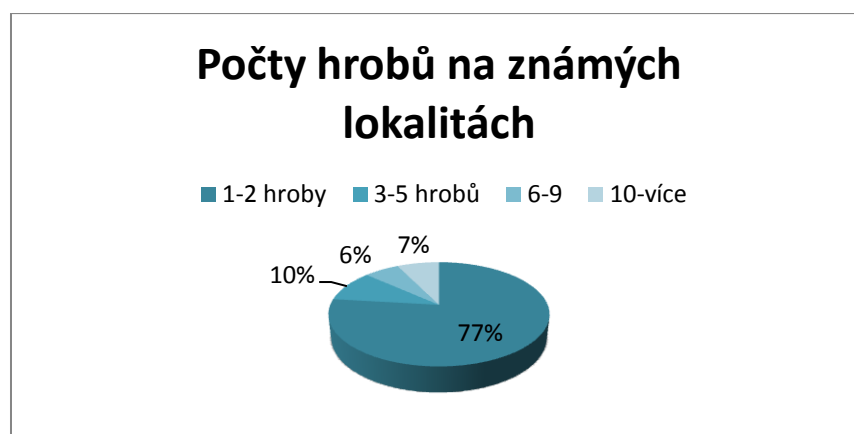
Za druhý příklad lze označit pohřebiště v poloze „Na zádušním poli“ v Nebovidech, kde jak píše Dvořák (1935, 363), „... *opodál popsaného pohřebiště prokopal jsem tři sídlištní jámy s únětickým inventářem.*“ Dvořák (1926, 367) se také zmiňuje o poloze „Na Vinici“ na katastrálním území Kolína, kde byly prokopány tři bohatě vybavené únětické hroby (vedle keramiky nalezeny tři jantarové korále, tři bronzové záušničky, zlomek cyperské jehlice a jedna bronzová dýčka) a v jejich blízkém sousedství osm sídlištních jam.

Domnívám se, že blízkost sídliště k dané nekropoli mohou nepřímo dokazovat větší odkrytá pohřebiště s jasnou časovou následností jednotlivých pohřbů, která by byla založena pro nedalekou osadu, kde lidé museli žít po určité době. Jiným případem jsou ojedinělé hroby, které mohly být vyhloubeny až v případě krajní nouze, která

mohla vzniknout například v době pochodu jedince ve větší vzdálenosti od svého domova či náhlou smrtí způsobenou nemocí, zvěří či druhým člověkem. Další možností je však možnost, že jde o část pohřebiště, které nebylo rozpoznáno, anebo stavební činnosti zachyceno.

Ačkoliv se nálezy pohřebišť ÚK zvyšují, jedná se spíše o jednotlivé hroby než velká pohřebiště. Na Kolínsku se nachází v poloze „Na Kašíkovém“ na katastrálním území obce Polepy s počtem 142 hrobů donedávna největší pohřebiště únětické kultury v Čechách, (Moucha 1954, 523).

Množství pohřebišť s takto vysokým počtem zjištěných hrobů je spíše výjimkou. Poměr jsem znázornila grafem. Pro graf 1. jsem využila čtyři kategorie pohřebišť – ojedinělé hroby (s počtem 1-2), malá pohřebiště (3-5 hrobů), větší (6-9) a velká pohřebiště s 10 a více hroby. Na Kolínsku a Poděbradsku převažují ojedinělé hroby (77% z celkového počtu) a spíše malá pohřebiště (10%), větší pohřebiště a velké nekropole mají kolem 7%. Usuzuje se, že ve starším období únětické kultury lze předpokládat častější výskyt menších tzv. skupinových pohřebišť (Lutovský – Smejtek a kol. 2005 420-421). I přesto nelze tvrdit, že nemohlo existovat daleko více pohřebišť s větším počtem hrobů. Problém je, že dokumentace, především u starých nálezů, je často neúplná. Druhý faktor, který může ovlivňovat získané výsledky, je dostatečné zmapování terénu archeologem. Často se setkáváme se situacemi, kdy je stavebními pracemi narušen jen jeden hrob a v okolí nejsou znatelné další objekty. V takovýchto případech může docházet ke zkreslení obrazu. Je poté na zpracovateli, aby nově získané informace porovnal se staršími, propojil je a získal tak ucelenější pohled na dané území.

Graf 1. Počty hrobů na známých lokalitách na Kolínsku a Poděbradsku

Kromě rozsáhlého pohřebiště u Polep zde byla zaznamenána i další velká. Největší z nich však bylo o velikosti „jen“ 23 hrobů u Cerhenic - pole J. Kopeckého „Za šraňkama“, a Fr. Kopeckého, (Dvořák 1932, 8 - 13) nebo u Pňova „Na Doubici“, kde bylo nalezeno patnáct hrobů (Dvořák 1926, 358 - 360).

Ke středně velkým lze přiřadit např. Hříby – pole p. Hellera se sedmi hroby, nebo Vítězov – pole p. Mojžíše s devíti hroby (Dvořák 1926, 355 - 356, 362).

Pohřebiště lidu s únětickou kulturou jsou velmi pravidelná. Pokud bylo odkryto větší množství hrobů, ve většině případů vytvářely řady, které jsou orientovány ve směru Z-V (Ludvíková 1988, 64) a často lze zachytit i určitou časovou posloupnost od nejstaršího pohřbu k nejmladšímu. Mezi velká pohřebiště tímto způsobem řazená náleží např. Polepy a Vrbčany (Dvořák 1936, 46).

V jiných případech se lze setkat s nalezišti s několika hroby, které vytvářejí ojedinělé skupiny. „*Uspořádání hrobů, a to nejen ve skupinách hrobek, nýbrž na většině únětických pohřebišť vůbec podléhalo určitým pravidlům, která by bylo lze odvoditi, jak se domnívám, z uspořádání tehdejší společnosti.*“ (Pleinerová 1959, 401). Takováto seskupení jsou pozorována i v rámci větších pohřebišť. I. Pleinerová (1959, 403) usuzuje na blízké vztahy těchto pohřbených, snad dokonce rodinné.

Únětická kultura, která byla rozšířena především ve střední Evropě a její centrum se nacházelo ve středních Čechách, je charakteristická přísnými pravidly pohřbívání. Těla zemřelých byla ukládána většinou do prostých oválných či obdélných jam, které často nesou stopy schránek či závalu kamenů. Ve vymezené oblasti jsem to pozorovala v 83 hrobech z 352 zjištěných, užitý materiál byl ve většině případů pískovec, rohovec či opuka. Z několika lokalit se dochovaly nálezové zprávy, které dokazují dokonce i vytvoření jakýchsi střech z desek (plochých kamenů), Polepy, Vrbčany. V některých hrobech jsou doklady dláždění, například v hrobě č. 2 v Hříbech na poli pana Hellera (Dvořák 1926, 356). Na Moravě a výjimečně i v Čechách (př. Březno u Loun) jsou nálezy výdřev či dokonce dřevěných rakví vydlabaných ze stromů (Podborský 1988, 74), ve známých nálezech na Kolínsku a Poděbradsku se tento jev nevyskytuje ani na jedné lokalitě. Jelikož většina výzkumů je z 1. pol. 20. století, je opodstatněná domněnka, že organické složky nemusely být zachyceny. Ludvíková (1988, 67) se domnívá, že způsob úpravy hrobu (dřevěné či kamenné obložení) závisí

na období, kdy bylo pohřebiště založeno – dřevěné součásti pro starší, kamenné pro mladší stupně únětické kultury.

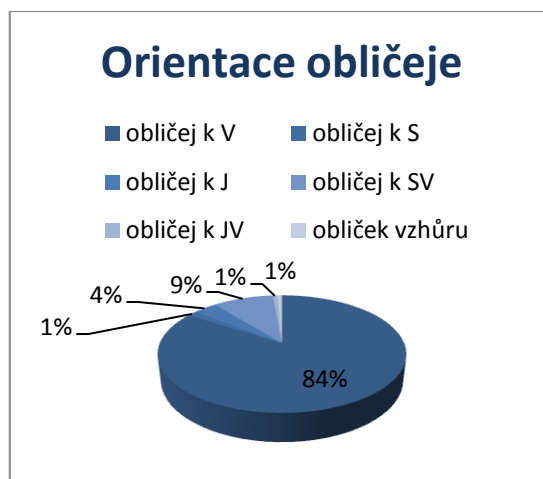
L. Ludvíková (1988, 67) předpokládá vzhledem k přesnému dodržování rozmístění hrobů v rámci pohřebiště, že musely být viditelným způsobem na povrchu označeny. Na tento jev upozorňuje již V. Moucha (1954, 523) na Polepském pohřebišti. Vzhledem k dříve zemědělsky intenzívně využívanému střednímu Polabí se zde nedochovaly žádné „náhrobky“ s podobnou charakteristikou a ani jiná označení.

Rozměry hrobové komory se většinou pohybují v rozmezí 140-150 x 90–100 x 70–80 cm a nejsou závislé na pohlaví či věku mrtvého, což koresponduje se závěry V. Matouška (1982, 36) pro Čechy. Na druhou stranu, podle něj, největší hroby náležely ve většině případů ženám (Matoušek 1982, 36), na Kolínsku a Poděbradsku se tento jev objevuje také. Velikost hrobové komory bývá větší u vícenásobných pohřbů. Takovýmto dokladem je hrobová jáma z Křečhoře (špýchar J. Festy) o rozměrech 280 x 174 x 80, kde byl nalezen muž se ženou a dítětem (Dvořák 1931, 5).

Způsob ukládání mrtvých vychází již z předešlého období eneolitu. V pozdním eneolitu bylo pro kultury se šňůrovou keramikou a zvoncovitými poháry zvykem pohřbívat rozdílně v závislosti na pohlaví jedince. Tento způsob společnost kultury únětické nepřevzala. V 74 % případech byly jedinci uloženi ve směru jih – sever, na pravém boku (94%) a obličejem k východu (84%). Druhou nejzastoupenější polohou je orientace JV – SZ (graf 2 a 3.).

Graf 2. Poloha zemřelého na známých lokalitách na Kolínsku a Poděbradsku

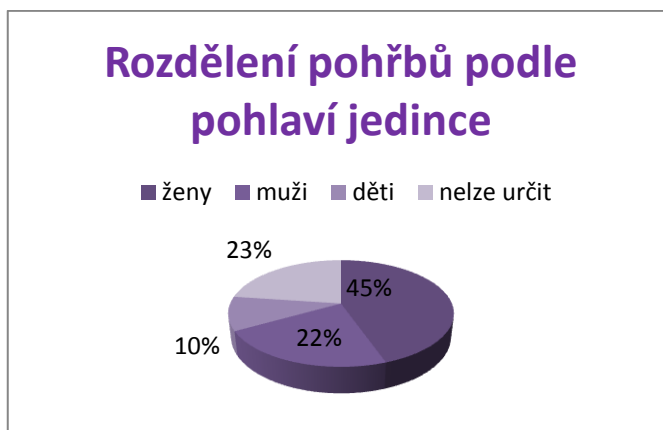

Graf 3. Orientace obličeje zemřelého ve známých hrobech na Kolínsku a Poděbradsku

Zemřelí bývají v méně či více skrčené poloze s rukama v blízkosti hlavy. Ve výjimečných případech leží na zádech či s rukama zkříženými v oblasti pánve (Ludvíková 1988, 68).

Ve starších záznamech se setkáváme s hroby, kde byly uloženi zemřelí „vsedě“, například na lokalitách Pňov, Vrbčany (Dvořák 1926, 358, 360; Dvořák 1933, 60). V. Moucha (1959, 524) upozorňuje na pět takto uložených zemřelých ve čtyřech hrobech, předpokládá, že tento způsob uložení reflektuje určité náboženské představy tehdejší společnosti (Moucha 1959, 525). Tuto hypotézu podporuje i faktum trepanace lebky tímto způsobem pohřbené ženy z Polep v hrob č.22 (Dvořák 1926, 27-28). Celkově pro sledované území mám dokumentováno devět hrobů tímto způsobem uloženými jedinci. Mimo výše zmíněného do výčtu náleží hrob č. 75 obložený vápennými deskami s mužem, kolem jehož lebky byly poházeny keramické střepy. (Dvořák 1926, 35) Velmi zajímavým zástupcem je hrob č. 125 rovněž obložený vápencovými kameny s dvěma sedícími ženami. Z výbavy měly v severovýchodním cípu hrobu uloženu ostře hráněnou nádobku (Dvořák 1926, 40). Zmíněné tři hroby (75, 125, 10) byly taktéž nalezeny v Polepech. Dnes se předpokládá, že se nejednalo o speciální pohřební ritus, ale že lidské pozůstatky byly druhotně přeskládány či hroby vykradeny. Tyto zásahy jsou vcelku časté. Důvody sekundárního otevření jsou podle Podborského (1988, 78) tři – rituálně otevřené hroby (vyzvednutí a opětovné pietní pohřbení, na místě pak zůstávají i cenné milodary), pohřbení dalšího jedince (předchozí shrnut na stranu) nebo hroby zdevastované a vyloupené. Je nutné zahrnout v úvahu, že neuspořádaně rozmístěné lidské kosti a artefakty mohou být způsobeny zvěří či zetlením (Stuchlík 1988, 61).

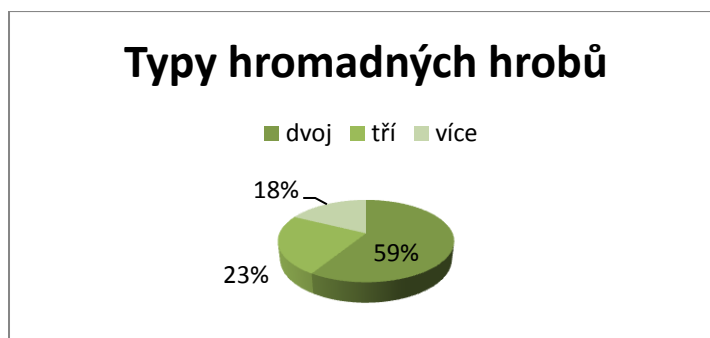
Již V. Moucha v roce 1959 vyzoroval, že na pohřebišti v Polepech převažují téměř dvojnásobně ženy nad muži (Moucha 1954, 523). Z vymezeného území, jsou výsledky velmi podobné (graf 4) – ženských hrobů 45%, mužských 25%. Nicméně u řady hrobů chybí kompletní dokumentace, anebo vzhledem k rozkladu nebylo možné určit pohlaví jedince. Výše uváděné výpočty tudíž mohou být zkreslené.

Graf 4. Rozdělení pohřbů podle pohlaví jedince

Pravidla pohřbívání v únětické kultuře nebyla tak přísně dodržována v případech hromadných pohřbů. Podborský (1988, 77) se domnívá, že tyto hroby vznikaly především z důvodů epidemií. Taktéž vyzoroval rozdílnost v poloze těchto hrobů, většinou se nacházejí stranou od ostatních. Ve sledovaném prostoru (graf 5) byly nejčastěji doloženy dvojhroby v 59 % případů. Často se jednalo o muže a ženu v (31%, např. Vítězov – pole pana Mojžíše, hr.č. 1), někdy spolu s dítětem v (7 %, např. Křečhoř – špýchar p. Festy). Lze předpokládat, že se jednalo o rodinu. „Rodinných“ hrobů mohlo být zajisté i více, jelikož byla zjištěna řada trojhrobů, u nichž nelze určit třetího jedince. Mimo tyto „rodinné“ hroby jsou zde však i takové, které obsahují více jedinců, a to převahou mužů či žen (např. Cerhenice v poloze „Za šraňkama“, hr.č. 13 s pěti jedinci). V 8% jsem se setkala s příklady pohřbů tří mužů a tří žen (např. Kolín – cihelna pana Višňáka).

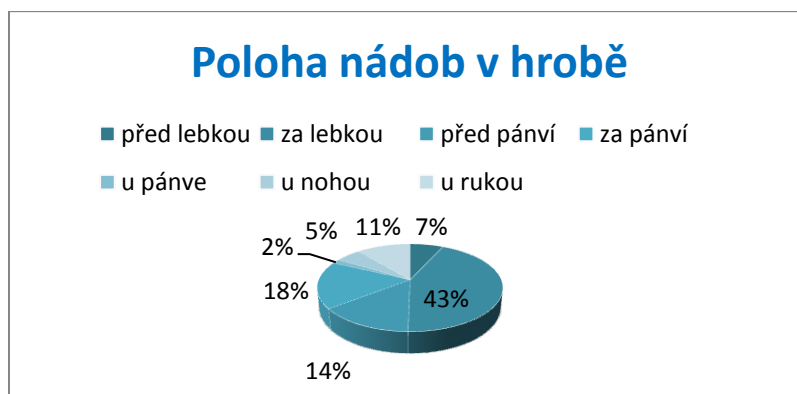
Známé jsou také dětské žárové hroby vedle nespálených ženských těl, př. Polepy (Moucha 1954, 525). Moucha (1954, 526) upozorňuje na variabilitu ritu v pohřbech dětí ve starší době bronzové – běžné kostrové hroby, ojediněle žárové, v nádobách a na sídlištích.

Graf 5. Typy hromadných hrobů

Hromadné hroby jsou časté v sídlištních jamách, zajímavým příkladem je takovéto uložení sedmi koster v Hlízově (Dvořák 1926, 353 - 354). Podle uložení jedinců vedle sebe či částečně na sobě lze předpokládat, že tito jedinci byli uloženi současně. V některých případech máme ale i doklady dodatečných pohřbů, kdy druhý jedinec může být uložen o několik centimetrů výše než předchozí pohřeb nebo je dříve pochovaný jedinec odsunut stranou a poté je uložen nový (Ludvíková 1988, 71).

V. Podborský (1988, 76) se domnívá, že jedinci pohřbení v sídlištních jamách byli vyloučeni ze sociální jednotky. Způsob uložení jedinců může být rituální či nerituální. U druhých zmíněných pohřbů jsou znatelné známky násilí, často svazování a pohození zemřelého do hrobu. V. Podborský mluví o tzv. „lidských obětech“.

Graf 6. Uložení nádob v hrobě

Hroby nebývají bohatě vybaveny, většinou obsahovaly keramické nádoby v počtu nejvýše dvou. L. Ludvíková (1988, 69) uvádí 1, 56 nádoby na jeden ve starším a 0,5 nádoby v mladším období. V. Matoušek (1982, 45) upřesňuje, v případech, kdy byly uloženy do hrobu více než dvě nádoby, byly vždy nejméně dvě stejného druhu. Uložení těchto nádob je majoritně v oblasti hlavy (graf 6), v 43% za lebkou a 7% před

lebkou. Důležité bylo také okolí pánve, kde se nachází 18% keramiky za pánví a 14 % před pánví zemřelého.

V. Moucha (1963) rozlišil charakteristické tvary nádob pro starší (v hrobech častá kombinace džbán, džbánek, miska) a mladší období (klasické koflíky, mísy, dvojkónické, pohárkovité, soudkovité a vázičkovité nádoby).

L. Ludvíková (1988, 69) upozorňuje i na speciální ukládání střepů na lebku – většinu dokladů uvádí ze společných hrobů. Tento jev je častý i na Kolínsku – např. v hrobě, nalezeném v Hlízově, byly u lebky jedince nalezeny střípky jemné nádoby (Dvořák 1926, 355), hrubší sídlištní střepy i v hrobě č. 3 ze Kšel na poli č.p. 1000 (Dvořák 1926, 357).

Ačkoliv se jedná o počáteční etapu doby bronzové, v hrobech se bronz vyskytuje spíše výjimečně. Objevují se drobné šperky – jehlice, záušnice ze svinutého drátu, jednoduché či manžetové náramky. L. Ludvíková (1988, 70) dokumentuje na území Čech mimo těchto nálezů ještě různé typy sekeromlatů a sekerek, dýky, oboustranná šídla. Příkladem bronzové trojúhelníkové dýčky je nález z r. 1924 v Hříbech v hrobě č. 2 u jedince s trepanací lebky anebo z hrobu v cihelně pana Klusáčka v Českém Brodě, kde byly u pánve muže nalezeny dokonce dvě dýčky (Dvořák 1926, 357).

Ze šperků lze zmínit bronzovou záušničku, masivní jehlici a jednoduchý náramek z tenkého drátu z bohatě vybaveného hrobu z hrobu č. 1 v Nebovidech „Na zádušním poli“ (Dvořák 1926, 363).

Zlato bylo ještě vzácnějším kovem, většinou se nacházejí zlaté záušničky - např. Nebovidy, pole pana Vavříčky v poloze „Na nových“ (Dvořák 1926, 364), které bývají umístěny na levé spánkové kosti. Výjimečně se najdou v páru – příkladem jsou Vrbčany, pole p. Klapzuby, hr.č. 8 (Dvořák 1933, 61). V hrobě č. 2 katastrálního území Pátek v poloze „Na žebráku“ byly nalezeny dva zlaté svitky, podle vyobrazení a rozměrů se nejspíše jednalo o náušničku a „náramek“ (Hellich 1921, 214 – 215).

Z nekovových milodarů jsem zaznamenala především jantarové korálky, valounky a kostěné výrobky jako náhrdelníky, šídla a jehlice. Doklady kostěných výrobků jsou z hrobů v Hříbech, kostěná jehlice v hr. č. 4 (Dvořák 1926, 356) nebo z Hradenína pole p. Hanuše hr. č. 2 dvě kostěné berličkovité jehlice (Dvořák 1931, 3).

Vzácný jantar je znám z hrobu č. 2 z Nebovid v poloze „Na panském poli“ č.p. 714, kde v jámě pod dolní čelistí dětské kostry byly nalezeny 2 neopracované hrudky jantaru, u pravé nohy uloženo pazourkové škrabadlo (Dvořák 1926, 364).

L. Ludvíková (1988, 71) vyhodnocuje počty nekeramického inventáře uloženého v hrobech spolu se zemřelým následovně: ve starším období se vyskytovaly především kamenné milodary, kdež to s rostoucím bohatstvím společnosti, v mladší fázi ÚK je již viditelná převaha bronzových artefaktů a stoupá i množství jantaru.

Velmi časté ve staroúnětické fázi byly pazourkové hroty šípů (Matoušek 1982, 47). Příkladem může být opětovně lokalita Pátek, kde byly nalezeny ve třech hrobech v počtu od jednoho do pěti kusů, z dalších zajímavých nálezů ještě dvě pazourkové sekerky (Hellich 1921, 218). V Nebovidech v poloze „Na zádušním poli“ v hrobě č. 1 nalezena jedna pazourková šipka (Dvořák, 1926, 363). V Polepech nalezeny pazourky, šipky, nožíky, šipky a odštěpky ve 12 hrobech, půl na půl ženských a mužských (Moucha 1954, 534) Mimo zbraně vyráběné z pazourků máme dokumentovány i každodenní nástroje jako například pazourkové škrabadlo z hrobu č.7 v Pňově „Na Doubici“ (Dvořák 1926, 359) nebo v ženském hrobě v Křečhoři na dvorku p. Zity (Dvořák 1926, 362).

Dalším zajímavým milodarem jsou křemencové valouny, obvykle umístěné za lebku. Je těžké definovat jejich přesný účel. V hrobech se objevují ve velkém množství – např. v Polepech ve třech hrobech (Moucha 1954, 535), v Pátku v hr.č. 6 nalezen jeden takovýto křemen za hlavou jedince (Hellich 1921, 216).

V některých hrobech byly nalezeny doklady trepanace lebek, tento chirurgický zákrok byl poprvé zaznamenán již v období mezolitu (Dočkalová 2001, 232). D. Malyková (2002, 293) ve svém článku uvádí: „*Jedná se pravděpodobně o jednu z nejstarších forem chirurgického zákroku na hlavě.*“ Důvod k této operaci mohl být trojí: terapeutický, magicko–terapeutický, magicko-rituální (Malyková 2002, 210). Ať již vedlo k jejímu provedení jakákoliv z těchto pohnutek, faktem zůstává, že někteří jedinci prodělali tento zákrok i několikrát. Důkazem, že lidé přežívali, jsou kromě několikanásobných časově navazujících výkonů, i zhojené okraje těchto ran na hlavách zemřelých. Vlček (1949) trepanaci ještě dělí podle úspěšnosti na úplnou, neúplnou a kauterizaci.

Ve sledovaném území byla již první trepanace prokázána z období pozdního eneolitu z období kultury zvoncovitých pohárů v Bylanech u Českého Brodu. (Malyková 2002, 298) Pro starší dobu bronzovou ji zaznamenávám v hrobech č. 13, 15 v Cerhenicích (Dvořák 1932, 11-12), Hříbech (Jelínek 1968, Dočkalová 2001, 235) a v hrobě č. 22 v Polepech „Na Kašíkovém“ (Dvořák 1926).

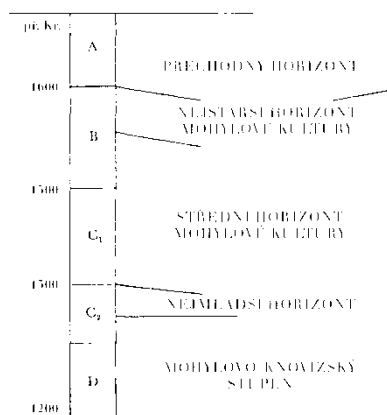
Druhotným produktem, který vznikl při „otevírání“ lebky, jsou tzv. trepanační rondely. Kotouče vytvořené z lidské lebeční kosti, často proděravělé, které mohly sloužit i jako amulet (Malyková 2002, 296). Příkladem proděravělé výkruže je nález z hr. 84 v Polepech (Dvořák 1926, 35).

Závěrem nutno podotknout, že ve všech zmíněných pozorováních a na jejich základě vzniklých grafech a podkladech využitých ke vzniku této kapitoly je jistá nepřesnost. Tato odchylka je způsobena tím, že u většiny nálezů chybí dostatečná dokumentace anebo je neúplná. Na druhou stranu se domnívám, že počet dat, která jsem získala pro podklad k této práci, je pro rámcovou představu dostatečným průřezem a ukazatelem na pohřební zvyky lidí ve starší době bronzové.

3.3. Střední doba bronzová

3.3.1. Charakteristika

Na rozdíl od starší doby bronzové je tento úsek dějin větším otazníkem, chybí nám dostatek zpracovaných materiálů a k nim vázané odborné literatury. Oblast východní části středních Čech je skoupá na nálezy, je otázkou, jestli je to dáno jen stavem výzkumu a terénní činností jednotlivých badatelů či to odráží jistá odlišná specifika sídlení oproti předešlému a následnému období. Do jisté míry je zarážející, že pro období starší a poté hlavně mladší doby bronzové máme nespočet pramenů a ve střední době bronzové je jejich množství zanedbatelné.

Obrázek 2. Relativní chronologie mohylové kultury. Převzato z Jiráň 2008, 86.

Střední doba bronzová trvala poměrně krátký dějinný úsek, absolutními daty je zařazena do cca 17. st. př. Kr. – 13. st. př. Kr., v rámci Reineckova systému do stupňů BB1 – BC2/BD (Jiráň 2008, 85–86). Někteří badatelé se domnívají, že k náhlému přelomu mezi starší a střední dobou bronzovou došlo na základě náhlých klimatických změn vyvolaných výbuchem sopky Théry kolem poloviny 17. stol. (Baillie 1998, 49). V tomto okamžiku došlo také k náhlé výměně, po Evropě poměrně rozšířené únětické kultury, za komplex mohylových kultur. Jak již samotný název napovídá, jejich společným znakem byl ustálený zvyk pohřbívat své zemřelé pod navršené mohyly. Na území Čech se rozšířily dva takovéto komplexy – v jižních a částečně západních Čechách českofalcká mohylová kultura, ve středních a severozápadních Čechách středodunajská mohylová kultura.

Vznik těchto mohylových kultur je předpokládán vývojem z podloží věteřovsko – maďarovsko – böheimkirchenského komplexu a vlivem kultur Verbiciora, Vatya a Vatin na území středního Podunají, odkud se nadále šíří do Čech, Bavorska, severozápadního Německa a severovýchodní Francie. V Čechách se tento vliv projevuje již na konci starší doby bronzové přes jihovýchodní vlivy z věteřovské skupiny. Inovace z této oblasti se šířily nejspíše ve dvou krátce za sebou jdoucích vlnách přes střední Čechy až po západní. Její vliv je znatelný především na keramickém inventáři, ale i na postupných změnách v sídlení (Hnízdová 1954, 193-218).

Zatímco oblasti jižních a západních Čech jsou známy rozsáhlými mohylníky, v některých případech i velmi bohatými, střední a východní Čechy mají pramennou základnu stále velmi chudou. Jedno z vysvětlení proč je zdejší oblast tak skrovná na nálezy nemovitých památek může být intenzivní zemědělství. Vytvářením rozsáhlých zemědělsky využívaných půd, jejich neustálým oráním, docházelo k postupné destrukci případných mohylníků, jež jsou v současné době v krajině pouhým okem, oproti jižním a západním Čechám, nepostřehnutelné. Velmi těžká identifikace, vzhledem k častým podobným rysům keramiky mladší doby bronzové, střepového materiálu střední doby bronzové určení nových lokalit pomocí sběrů ztěžuje. K této problematice se již vyjadřoval V. Vokolek (1992) především pro území východních Čech. Tato problematika bude vyžadovat ještě další zkoumání v rámci revize a zpracování již získaného materiálu, ale i intenzivnější terénní činnost archeologů v rámci jejich správní oblasti.

V mé zkoumané oblasti byla rozšířena středodunajská mohylová kultura, již do podvědomí uvádí ve 30. letech 20. století K. Willvonseder. V Čechách se mohylovou kulturou zabýval J. Böhm v Základech halštatské periody (1937), na jeho práci poté navázal L. Hájek (1947, 63-74), který již plně rozpoznává středodunajskou mohylovou kulturu ve středních a severozápadních Čechách. Pro střední Čechy je poté zásadní práce A. Beneše (1959), který vytváří dělení tzv. středodunajské mohylové skupiny pro střední Čechy. Pozornost na mohylovou kulturu ve středních Čechách do jisté míry bylo neustále v pozadí za lákavější oblastí jižních a západních Čech, až v posledních letech. Zasluhou výzkumů na Skalce u Velimi, Čáslavi – Skály a podobných, se obnovuje zájem o tuto kulturu na zdejším území. Její název napovídá o rozšíření této kultury v oblasti středního Podunají (jižní Morava, jihozápadní Slovensko, východní Rakousko, západní Maďarsko s enklávou do středních a severozápadních Čech). Na jejím vzniku

se podílely složky předcházejícího pozdně únětického období ovlivněného věteřovskou kulturou.

3.3.2. Osídlení ve střední době bronzové

Na vzniku mohylových kultur v Čechách se podílely jihovýchodní vlivy z Karpatské kotliny, které mimo jiné ovlivnily způsob sídlení. Na přelomu starší a střední doby bronzové se začínají více využívat výše položené polohy a vedle sídlišť rovinných vznikaly také tzv. výšinné.

S předpokladem nomádského způsobu života se ujala i teze, kterou potvrzoval nedostatek nálezů, že na území Čech je způsoben nedostatek dokladů sídlišť jiným typem staveb a sídlení než v předchozích dobách. Po letech výzkumů se přece jen znásobily nálezy sídlišť až na dvě stovky v celých Čechách (Jiráň 2008, 89). Většina nálezů charakterizují ojedinělé sídlištní objekty, což ztěžuje vytvoření si celistvé představy o vzhledu takového sídliště. Pro středočeskou oblast je hustší osídlení dokumentováno hlavně na území Prahy a západně od ní. Pro poznání ve východní oblasti středních Čech jsou poté významné lokality Skalka u Velimi (Hrala – Šumberová – Vávra 2000) a Poděbrady (Sedláčková 1984).

Sídlištní jáma z Poděbrad obsahovala soubor keramických nádob, na jejichž povrchu bylo znatelné přepálení. Již A. Beneš (1959, 4) upozorňuje, že takovýchto skladů je známo z centra středodunajské mohylové oblasti více, např. na nedalekém sídlišti Čáslav – Na Skále (Šumberová 2004).

Kromě Skalky u Velimi a Poděbrad Inwaldovy sklárny bylo pro Kolínsko zaznamenáno sedm a pro Poděbradsko dvě lokality. V případě Velkého Zboží „při východní straně ulice Poděbradské“ (Sedláček 2002) byly zachyceny kulturní vrstvy, z Opolan „Soukupova pole“ (Břicháček 1976) dokládají osídlení sběry. Po vynesení známých lokalit do mapy (obr. 8) je velice nápadná koncentrace známých míst se středodunajskou mohylovou kulturou především v oblasti severního a severozápadního Kolínska v blízkosti řeky Labe a Výrovky. U více jak poloviny lokalit se mi podařilo určit nadmořskou výšku polohy s pozitivními nálezy, většina byla zcela položena ve

zdejší nížině kolem 200 m n.m., je zde však zaznamenána i poloha nad 260 m n.m. (Hlaváčova Lhota).

Spíše nežli sídlištní převažují ojedinělé nálezy. Z Poděbradska to jsou tři nálezy keramických nádob přímo z katastrálního území Poděbrad (Sedláčková 1972; Beneš 1959, 46; Hellich 1928, 100-102). Pro Kolínsko se mi pak podařilo zaznamenat devatenáct lokalit s jednotlivými artefakty, např. dva keramické džbánky při stavbě divadla v Kolíně (Beneš 1959, 39), mísa na nožce z Velkých Chvalovic (Beneš 1959, 46), džbánek s vysokým uchem objeveném při úpravě labského řečiště u kolínského ostrova (Dvořák 1936, 57), bronzovou terčovitou jehlicí z lesa u Býchor (Dvořák 1936, 127).

Na území jižních a západních Čech jsou známy i sídliště z exponovaných poloh, jejichž doba vzniku se předpokládá především na počátku a konci střední doby bronzové. V oblasti středních a severozápadních Čech jsou doložena jen v minimálním počtu (Jiráň 2008, 90-91).

Rovinná sídliště jsou opětovně především dokumentována z oblasti jižních a západních Čech, jejich *genius loci* bylo ve většině případů v polohách s výborným výhledem do okolní krajiny. Zdejší nálezy naznačují zemědělský charakter těchto sídlišť. V blízkosti několika kilometrů se v některých případech taktéž nacházela pohřebiště (Jiráň 2008, 91 – 92). Lze předpokládat, že podobné rovinné osady se nacházely i ve zbylé zájmové oblasti mohylové kultury u nás.

S nedostatkem známých sídlišť souvisí i nepříliš velká povědomost o podobě staveb, ojedinělé nálezy naznačují kůlové stavby, v některých případech žlabového charakteru, příkladem lokality Čáslav – Skála (Šumberová 2004, obr. 14), na Kolínsku poté Skalka u Velimi ze sondy 25 (Hrala – Šumberová – Vávra 2000, obr.17).

Závěrem středodunajské mohylové kultury dochází k výraznějším změnám ve struktuře osídlení a charakteru sídlištních projevů. Zdá se, že je doprovázeno relativně dramatickou změnou osídlení, kdy jsou do prostoru přenášeny prvky života nositelů lužické kultury. Hradiště, která měla své budovatele ochránit, byla postupně vyvrácena, až nový lid zcela ovládl zdejší krajinu.

3.3.3. Pohřební rítus na Kolínsku a Poděbradsku ve střední době bronzové

Vlivy z věteřovské skupiny se projeví nejen v rámci sídlení, ale také i pohřbívání. Oproti předchozímu období poměrně uniformního způsobu pohřbívání v únětické kultuře, kdy převládala větší plochá, popřípadě skupinová pohřebiště se nyní objevují rozsáhlé mohylníky, jež jsou markantní především v jižních a západních Čechách, ve zbytku území pak plochá pohřebiště (Beneš 1959, 5). U těchto plochých pohřebišť však můžeme do jisté míry počítat také s kupením mohyl, jež byly v následných dobách především rozsáhlou zemědělskou činností poničeny. Avšak některé dochované mohyly v hůře dostupných oblastech (např. lesích) zůstaly zachovány i v oblasti středních, severozápadních a východních Čech – Dobrá Voda (Beneš 1959, 5).

V pohřebních zvycích nepanovala jednotnost, pohřbívalo se birituálně, postupně s převažujícím žárovým ritem. Ani nejnovější výzkumy zatím nepotvrdily společenský řád ve stylu pohřbívání, inhumace či kremace nezáležela na pohlaví jedince. Projevuje se i značná nejednotnost v jednotlivých mohylách. U kostrových pohřbů nebylo shledáno žádné pravidlo v orientaci pohřbeného, ležel většinou v natažené či v mírně pokrčené poloze. Velikost mohyl neodpovídala významu zemřelého. Čujanová – Jílková (1992, 271) se domnívá, že právě v této nepravidelnosti a jedinečnosti každé mohyly by se měl hledat význam.

Kremace probíhala nejspíše mimo pohřebiště. Používalo se dřevo s vysokou výhřevností, což způsobovalo dokonalou kremaci. Pozůstatky byly ukládány do uren, popřípadě do jamek či byly rozsypány na povrchu. Zachovalost milodarů dokazuje, že nebyly spolu se zemřelým ukládány na hranici, ale do hrobu se ukládaly až dodatečně.

Navršené mohyly měly své pláště tvořeny násypy hlíny, či pro zpevnění obsahovaly různou kamennou konstrukci (při obvodu mohyly, či v její střední části).

I když v celorepublikovém měřítku pohřebiště převažují nad sídliště, na mnou vymezeném území jsem shledala velmi podobný počet pro oboje, na Kolínsku sedm, na Poděbradsku jedna lokalita. Po vynesení do mapy se vyrýsovaly tři oblasti s pohřební aktivitou středodunajské mohylové kultury – na severním, severozápadním Kolínsku a v Kolíně spolu s oblastí jižně pod ní. Tři lokality poté leží mezi Labem a Cidlinou a jeden kostrový hrob je znám ze dvora sklárny v Poděbradech (Stocký 1926, tab.

LXXXVI; Beneš 1959, 42). Zajímavostí je, že na většině lokalit, není zachycena zároveň sídlištní a pohřební aktivita, ačkoliv lokace se soustřeďují na podobné části Kolínska. Výjimkou je zachycená pohřební aktivita v trati „Beránek“ (Sedláček 1984), a sídlištní mezi ní a „Za oborou“ (Sedláček, 1973).

Není mi známo žádné rozsáhlejší pohřebiště, jde spíše o ojedinělé hroby, ať již převažující kostrové (Býchory „v zahradách“ – Dvořák 1936, 127; Kořenice „na zahradě pana Beze“ – Dvořák 1936, 137) či méně zastoupené žárové (Cerhenice poloha „Beránek“ – Sedláček 1984). Na žádném hrobě nebyla dokumentována mohyla, ale v minulosti být navršena mohla (viz výše). V některých případech se objevují kostrové hroby obložené kamenem (Beneš 1959, 5). Příkladem je relativně bohatý hrob z Cerhenic v poloze „Beránek“ s kamenným závalem. Výbava zemřelého, mimo keramické zlomky, obsahovala i bronzovou kuželovitou nášivku či spirálku z dvojitého zlatého drátu (Sedláček 1984).

3.4. Depoty ve starší a střední době bronzové

Hromadný nález dvou a více předmětů uložených v jednom okamžiku je nazýván depotem. Depot může mít několik rozdílných podob – tvořen z jednoho či více druhů kamenných, keramických či kovových artefaktů; může obsahovat celé výrobky či jejich zlomky, jež mohly sloužit jako surovina pro další výrobu.

Důvody k jejich ukládání mohly být různé – úschova cenných předmětů v době ohrožení, sklady vzácného zboží obchodníků, kovolců nebo náboženské či rituální aspekty jako obětiny bohům či výbava na onen svět (Jiráň 2008, 387–388). Rozlišit mezi uložením z důvodu profánního či rituálního je většinou velmi obtížné. Snad u artefaktů, které nebylo již možné znovu po jejich umístění vyzvednout, např. v bažinách, vodních tocích, můžeme plně uvažovat nad jejich náboženskou funkcí.

Nejstarším typem se zdají být kamenné depoty, jež jsou známy již od dob paleolitu a v určitém počtu přetrvávají až do doby bronzové. V mé vymezené oblasti mi není znám žádný kamenný depot ze starší a střední doby bronzové.

Od neolitu se postupně objevuje další typ depotu - sklady keramických nádob. V pozdním eneolitu jejich výskyt mizí, ale v oblasti středního Podunají se s počátkem starší doby bronzové znovu objevují v masovém počtu (Palátová – Salaš 2002, 60). Oproti tomu se v Čechách, i když ve zmenšené míře, znovu vyskytují až od středobronzových mohylových kultur (Palátová – Salaš 2002, 71). Pro území Čech známe z období středodunajské mohylové kultury šest depotů, dva z nich byly nalezeny právě na Kolínsku a Poděbradsku – z Křechoře a Poděbrad.

V roce 1957 při stavbě budov JZD byl učiněn nález 40 šálků ve třech vrstvách dnem vzhůru uloženým v kotlovité jámě. Nejprve byl Jelínkovou (1959, 16 - 32) mylně datován do protoúnětické kultury, avšak s novými poznatky, jež přinesly především výzkumy na nedaleké velimské Skalce, byl sklad nádob předatován do stupně BC2. Již v roce 1961 jej Vokolek (1961, 480) řadí k tzv. velimskému typu či do starolužického stupně. Na „Skalce“ se poté podobné šálky, datované do závěru mohylové kultury, objevovaly v horním zásypu jednoho z příkopů. Hrala (Hrala – Šumberová – Vávra 2000, 209) pro ně používá označení „koflíky typu Křechoř.“ Interpretace důvodu uskladnění může být různá – sklad obchodníka či výrobce, ale nelze vyloučit rituální důvod – např. úlitba bohům. Dnes, vzhledem k novým poznatkům a nálezům, se

předpokládá, že hrnčíři ukládali své výrobky do sídlištních jam, kde docházelo k jejich vypálení, pokud se výpal nepovedl, byla sádka zanechána na místě a jáma postupně zanesena (Jiráň 2008, 97).

O 15 let dříve našli dělníci, při stavbě budovy v areálu skláren, doklady sídliště středodunajské mohylové kultury a depot keramických nádob. Bohužel, velká část nádob byla ještě před příchodem archeologa zničena. Původní počet se odhaduje asi na 28 kusů (Palátová – Salaš 2002, 72), dnes je revidováno 14 a keramické zlomky. I zdejší nádoby byly uspořádány dnem vzhůru, popřípadě na boku, dvě sady šálků v jedné ze zásobnic. Část nádob je přepálená, lze proto usuzovat, že jde o zkaženou vsázku z hrnčířské pece (Beneš 1959, 5). Podle mís na nožce byl nález datován do středního mohylového stupně.

I přes menší počet zůstávají nejvýraznějšími a minimálně pro laickou veřejnost nejzajímavějšími zlaté „poklady.“ Ačkoliv se zlato poměrně hojně vyskytovalo v žilách horských masívů, v období pravěku nebylo tohoto bohatství využito. Zlato se získávalo z rozsypů či druhotných uloženin ve zlatonosných pískách rýžováním z říček a potoků, a to především v jižních a severovýchodních Čechách. Kudrnáč (1999,13) předpokládá jeho těžbu na Šumavě již ve starší době bronzové, přesto se soudí, že se velká část do Čech dostávala obchodem ze Sedmihradska. Po analýzách provedených ze zlatých předmětů ve středních Čechách je ale zřejmé vzhledem k velkému obsahu množství stříbra, že se zde zlato nepoužívalo. (Jiráň 2008, 61) Pro svou snadnou tvarovatelnost a kujnost se využívalo především k výrobě šperků. První se objevují již v eneolitu, ale jejich počet vzrůstá především v období únětické, mohylové a lužické kultury.

Zlaté předměty se ve starší době bronzové objevují především až v jejím mladším období, a to zejména jako drátěné šperky v hrobech. Depoty složené pouze ze zlatých předmětů jsou z Čech známy jen ze tří lokalit (Jiráň 2008, 61) a ani jedna se netýká oblasti Kolínska či Poděbradska.

Ve střední době bronzové se objevují především různé stočené drátky. Pro východní Čechy jsou pak specialitou tzv. hradecké osmičky, jež byly nejspíše polotovarem. Osmička vinutá z dvojitého drátu je z území Kolínska známa z Býchor a ze Lžovic, datované ale až do pozdějšího období lužické kultury (Kytlicová 1959, 120-154). Nejvýraznějšími jsou ale depoty z velimské Skalky.

Již 27. září 1885 byl učiněn první nález zlatých „velimských“ svitků. Dělník Čihák kopal na zdejší návrší hlínu na kompost – „...*Při práci té, jak vypravuje, přišel náhodou na nádobu, kterou motykou rozrazil a vykopl ven žluté drátěné svitky, které mu na motyce viset zůstaly. Čihák odhodil zatím nález svůj stranou, a když bylo poledne a do vsi k obědu se odebral, v kořalně teprve pochlubil se jiným dělníkům svým nálezem...*“ (Hellich 1913, 28) Část svitků bylo poničeno, ale podle Hellichových (Hellich 1913, 28) odhadů jich mohlo být původně 35 -36.

V roce 1909 byl ze západní části lomu učiněn druhý zlatý nález, tentokrát menší o počtu 6 svitků uložených ve džbánu vedle spolu s kadluby (Hellich 1913, 29).

Pan Kyselka odkryl v roce 1927 v severozápadním cípu písečníku skrčenou kostru, která měla u hlavy keramický džbánek se sedmi zlatými náramky a jedním menším kroužkem (Dvořák 1936, 50).

Hned na počátku výzkumů v roce 1984 Skalka vydala čtvrtý zlatý poklad, jenž se nacházel v příkopu B v hloubce 60 cm (ppč. 1159). Osm spirál z dvojitého drátu bylo do sebe propleteno a uloženo do textilie či koženého váčku (Hrala 2000, 224).

Další nález pochází z jámy 1 objektu 27, kde dlaň ženy překrývala dvojitých spirál a deset spirál stočených do trubičky. (Hrala 2000, 225)

Pečky v poloze na dráze (dům čp. 140, proti nádražní budově) vydaly na konci 70. / poč. 80. let 19. století další ze zlatých pokladů. Dělník Jan Rumlena na dvorečku svého domu kopal hlínu a našel zlaté dráty a svitky. Nicméně z jeho laického pohledu nedokázal nález ocenit a část ho spolu s dalšími dělníky, při jeho zkoumání, rozlámali. Svitky od něj odkoupil majitel cukrovaru p. Mattenheimer, který se za nedlouho odstěhoval do Frankfurtu n./M. Nález tudíž nemohl být odborně zdokumentován a prozkoumán. Podle výpovědi k němu náležela ještě bronzová dýka, jež byla však roztříštěna. (Hellich 1913, 30 -31)

Nález z Chotutic z r. 1889 měl obsahovat dalších šest svitků. Krátce po svém objevu byl však znovu ztracen. Z tohoto důvodu nemohl být revidován, ani jeho přesná poloha není známa. (Hellich 1913, 31)

Na poli pana Váši v Sokolči bylo učiněno v rozmezí let 1906 – 1912 hned několik objevů zlatých předmětů – zlatá sekerka, spirála, drát rozlomený na 2 kusy. (Hellich 1913, 32–34)

Na katastru téže obce, avšak na poli p. Potměšila (J od vsi, uprostřed mez silnicí vedoucí do vsi Bayerwecku a silnicí do Cerhenic) byly také učiněny dva nálezy – v roce 1912 zlatý drát (roztaven), další rok dva zlaté kotouče (nejspíše náušnice). (Hellich 1913, 35–36)

Výraznými prameny poznání doby bronzové jsou nálezy bronzových depotů. Jejich množství stoupá od mladší fáze únětické kultury a množství graduje především v mladší době bronzové. Podle velkých depotů bronzů jsou vyděleny i jednotlivé horizonty v rámci doby bronzové. Jejich stoupající četnost závisí na postupném šíření se kovu a s tím spojeného know-how metalurgie napříč Evropou. Pronikání kovu postupně do všech částí Evropy je často spojováno s migrací, vojenskými akcemi a obchodním stykem. (Chernykh 2002, 26).

Napříč Evropou se obchodovalo, vedle jiných surovin, především s mědí a cínem. V oblasti Krušných hor se předpokládá, že docházelo již od starší doby bronzové k rýžování cínu, který byl odsud distribuován do značné části Evropy. Soudí se, že další předpokládané zdroje cínu pro pravěkou evropskou společnost se nacházely ve Španělsku a na Britských ostrovech. (Jiráň 2008, 381)

V rámci Čech se nepočítá s žádnou rozsáhlejší těžbou mědi, snad jen malá lokální exploatace, jejíž doklady byly, následným dolováním suroviny v dalších obdobích pravěku a vrcholného středověku, zničeny. Její původ na našem území je od 20. let 20. století dodnes do jisté míry stále diskutován. Měď se do Čech dostávala ve své surové podstatě v podobě hřiven či žeber. Dodnes jsou zaznamenány 4 teorie – z oblasti Uher, Alp, středního Německa (toto středisko bylo však brzy zamítnuto) – a Slovenska. (Bath – Bílková 1973, 25) Bath – Bílková (1973, 25) neguje původ hřiven z oblasti Slovenska a přiklání se spíše k tezi o alpských ložiscích, kde jsou hojné doklady depotů hřiven v jejich distribučních oblastech.

Hřivny a žebra mají ve svém průřezu profil v podobě U či V, což umožňuje jejich rychlou a sériovou výrobu, lehké skladování, transport či roztavení a přetvoření v každodenní či ozdobné artefakty. (Butler 2002, 231)

Moucha (2005, 27) připomíná Menkeho dělení hřiven na dva typy podle opracování – hrubě opracované Ringbarren a s vyhlazeným povrchem Ösenhalsringe (nákrčníky s očky). Předpokládá se, že obě skupiny sloužily jako první předmincovní kovové platidlo, ale s rozdílnou směnou hodnotou, nákrčníky plnily také ozdobné funkci. (Moucha 2005, 27) Žebra jsou dělena do tří typů – München – Luitpoldpark, Bermatingen a Temelín.

Typ Bemartingen byl nejvíce rozšířen směrem východ-západ od Alp a Podunajím, především oblast Bavorska a Salzburgu, druhý směr je podél Vltavy a Labe do Čech, neobjevuje se v hrobech a většinou nikdy s předměty jiného druhu. Tvarově připomíná rybí kost či je používán symbol - { . (Butler 2002, 232)

Typ München – Luitpoldpark je znám z Volárny – poloha „Karlín“, Pašinka, Třebovle - Broučkov. Typ Bemartingen z Kolína, Ovčár a Poděbrad. (Moucha 2005)

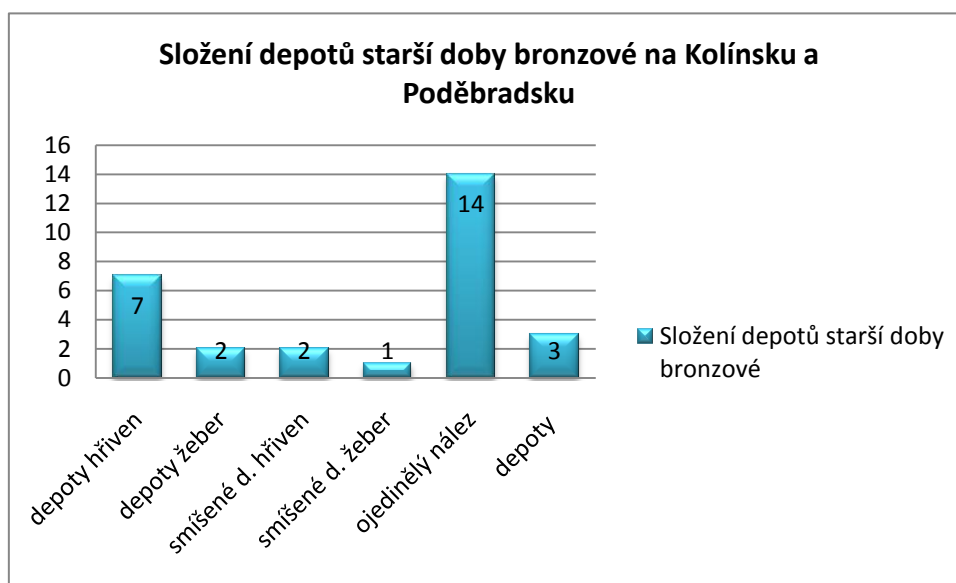
Volárna – poloha „Karlín“ – nález z počátku 20. Století, 10 žeber v poloze bývalého rybníka Bačov. (Hellich 1914, 223 - 224)

Depot z Třebovle je také důležitý svým složením. Na území Čech není znám žádný smíšený depot hotových výrobků a žeber právě mimo nálezu z Třebovle. (Moucha 2005, 45) Ten by měl obsahovat jedno žebro a tři (pět?) tyčovitých náramků. Avšak vzhledem k absenci dokumentace tohoto depotu a stáří jeho objevuje je nutno nakládat s touto dedukcí s určitým respektem.

Oproti tomu Bath-Bílková (1973, 25) upozorňuje, že se vzdáleností od alpských center přibývá smíšených depotů hřiven spolu s dalšími výrobky, kdy z jižních Čech jsou známy ještě především jednodruhové depoty, kdežto v oblasti středních a severozápadních Čech již s různorodými výrobky. Pro malé území Kolínska a Poděbradska se tento trend nepotvrdil. Smíšené depoty tohoto druhu jsou známy jen dva, a to nejistý z Klášterní Skalice v poloze Zárybník. Obsahoval jednu hřivnu s očky sk. 3 spolu s bronzovým náramkem (Moucha 2005, 165). A druhý již z roku 1891 z území města Kolína, jež zahrnoval 2 hřivny sk. 2, 2 hřivny s očky sk. 3, manžetu, 2 dýky a 2 části sekerek. (Moucha 2005, 119)

Zcela naopak převládají hromadné sklady tvořené hřivnami (7), a to jak nad smíšenými, tak i nad jednodruhovými složenými ze žeber (2). Z výčtu jsem vybrala jeden největší depot hřiven, jenž obsahuje o pětinu více kusů než zbylé nálezy, a to 10.

Jedná se o poměrně nový nález SZ od obce Ovčáry, kdy byly nalezeny během stavby automobilky TPCA hřivny s očky sk. 3. (Moucha 2005, 137)

Graf 7. Složení depotů starší doby bronzové na Kolínsku a Poděbradsku.

Pro starší dobu bronzovou jsem zjistila 29 nálezů bronzových, ať již ojedinělých či hromadných, depotů. Do výčtu jsem zahrнула i ty s nejistými nálezovými okolnostmi. Téměř polovinu (14) ze všech zjištěných, tvořily artefakty, jež byly objeveny jako samostatné. I když řada z nich zřejmě nelze pokládat za depot – mohlo se jednat o předměty ztracené již v pravěku, či činností člověka, zvíře či přírodními procesy oddělené od původního nálezového celku, hrobového či sídlištního kontextu. Jiráň (2008, 388) však upozorňuje i na záměrné uložení do země, poté se hovoří o tzv. depotech „jednoho předmětu“ (Einstückhorte). Je velmi těžké rozlišit, které z těchto objevených artefaktů odpovídají podmínce depotu jednoho předmětu. Moucha (2005, 47) zahrnuje mezi takovýto druh nálezu ty, jenž byly dokumentovány ve vodních tocích, či vodních pramenech, kde mohly mít hlubší rituální význam. Ve svém výčtu, z mé vymezené oblasti, takto definoval nález z Křechoře na poli p. Zity (Moucha 2005, 48), kde byla nalezena sekerka varianty C.

Mezi tyto speciální depoty by mohla náležet i dýka typu Oder - Elbe z lokality Liblice na Českobrodsku. Moucha (2005, 47) ji a další tři podobné dýky takto vyděluje z důvodu, že z 22 známých záznamů z Čech jsou jediné neuložené jako součást hromadného skladu výrobků a zároveň tyto dýky se nikdy neobjevují v hrobech.

Mimo, starší dobu bronzovou charakterizující nálezy hřiven a žeber, jsem zaznamenala další tři depoty obsahující odlišné bronzové předměty, a to z Kluku (tři náramky a sekerka typu Wrocław-Szczytniki), Nebovid (tři náramky) a z roku 1943 ze Sán dva velké oválné kruhy. (Moucha 2005, 118, 131, 148)

Období mohylové kultury je poměrně na nálezy bronzových depotů chudé a ve větším počtu se objevují až téměř v jejím závěru a svým charakterem poukazují na blízké vztahy se středním Podunajím. (Jiráň 2008, 120 - 121) Jiráň poukazuje na dvě možné obchodní trasy do Čech zaznamenaných právě podle nálezů depotů – od horního toku Vltavy, přes dolní Pootaví a Příbramsko až po Pražskou kotlinu a dále. Nevylučuje možnost, že na tuto linii navazovala i Skalka, anebo mohla navazovat na jinou – z Moravy přes Chrudimsko do Čech (Jiráň 2008, 121-122).

Jediný depot bronzových předmětů z Kolínska a Poděbradska mimo specifické hradiště Skalka u Velimi je z lokality Chotutice. Na nálezové zprávě z roku 1946 se záznam zmiňuje o nálezů zlomků ze tří jehlic, úlomků drátu a bronzoviny při kopání základů stavby jistého pana Josefa Šemína. (Anonym 1946)

Ze „Skalky“ pochází tři bronzové soubory. V roce 1984 byl učiněn nález v sondě 1/84 z příkopu A. Jednotlivé bronzové předměty (knoflík s poutkem, spirálovité trubičky, dva půlměsícovité a jeden lyrovitý závěsek s otvory v týlu a jehlice) spolu vytvářely ozdobu (Hrala 2000, 227–228). O rok později, při elektrifikaci sídliště, byl vyzvednut depot bronzových nástrojů – jednoho srpů, tří sekyrek a bronzoviny. Při hledání nálezových okolností byly na dně jámy objeveny dvě keramické misky, předpokládá se, že depot byl nad nimi uložen (Hrala 2000, 229). V roce 1988 se narazilo v objektu 27 na soubor bronzových artefaktů uložených nejspíše v textilním či koženém sáčku, na němž byly našity malé pukličky. Celý sklad mohl, obsahoval až 160 ks předmětů, vedle pukliček, jehlice se spirálovitou hlavicí, dva náramky, prsten a další (Hrala 2000, 229–230).

Mimo tohoto nálezu jsou známy čtyři ojedinělé nálezy a to z Býchor – v lese nalezena bronzová terčovitá jehlice s ouškem (Dvořák 1936, 127), z Kšel – jehlice s pečetítkovitou hlavicí (Beneš 1959, 40), Pašinka – sekeromlat s terčovitým týlem (Beneš 1959, 42) a Žiželic – bronzový náramek (inventář Chlumec nad Cidlinou).

3.5. Území mezi Labem a Cidlinou

Zcela odlišný od zbylého zkoumaného území Kolínska a Poděbradska je prostor mezi pravým břehem řeky Labe a jejím přítokem Cidlinou. Zmíněnou oblast tvoří převážně písčité pokryv, písčité návěje a duny kolem řeky Labe. V minulosti se kolem toku Labe rozkládaly bažiny, které zmizely spolu s jeho regulací. Oproti levobřeží zde není mnoho větších vodních zdrojů. Kromě Labe a Cidliny zde jsou jen malé potůčky. Sídlní podmínky zde tudíž nebyly tak ideální jako na levém břehu, kde se rozkládaly podél větších toků úrodné černozemě a hnědozemě. I přes nepříznivé přírodní podmínky zde ale určité archeologické prameny nacházíme. Stav, kdy se nachází především ojedinělé nálezy a depoty, je příznačný pro všechna období doby bronzové, ale i následné epochy.

Vzhledem k malému množství dokladů pravěkých osad či pohřebišť, ale vcelku velkému počtu ojedinělých nálezů a depotů, lze usuzovat, že zdejší krajinou mohly vést obchodní stezky severním směrem. Na druhou stranu nemůžeme přehlédnout ani fakt, že může jít o zkreslení způsobené archeologickým průzkumem. I když tuto možnost bych vyloučila vzhledem ke stavebnímu „boomu“ v celém kolínském a poděbradském okrese, kdy je oblast pečlivě archeologicky monitorována, dokonce spolu s leteckou prospekci prováděnou AÚPPSČ.

Ze starší doby bronzové zde bylo dokumentováno 23 poloh s archeologickými nálezy, a to dvě pro sídliště, osm lokalit s pohřební aktivitou, šest ojedinělých bronzových předmětů či depotů, sedm míst s náhodnými artefakty. Období střední doby bronzové, stejně jako v jiných částech Kolínska a Poděbradska, je zachyceno ve velmi chudém počtu, a to jedním kostrovým hrobem a třemi ojedinělými nálezy.

Zdejší pohřební aktivita pro vymezené období starší a střední doby bronzové je zastoupena v převážné většině ojedinělými hroby, a to na katastrech obcí – Jestřábí Lhota č.k. 112 (Dvořák 1936, 133; Dvořák 1926/27, 368), Ovčáry „V lukách“ (Dvořák 1936, 47, 143), Tři Dvory „Na Skalce“ (Řehoř 1951), Volárna „nad silnicí“ (Dvořák 1936, 153), Konárovice „směrem od silnice Tři Dvory – Konárovice“ (Mazač 1996), Libice – ppč. 23 (Kudrnáč 1959), Lžovice – „Za Vysokou mezí“ (Dvořák 1936, 139) a jediné větší pohřebiště v Sánech (Hellich 1925). Ze střední doby bronzové zaznamenán jediný kostrový hrob v obci Býchory (Dvořák 1936, 127).

Sídlištní nálezy, kterých je všeobecně známo méně, byly zjištěny na dvou katastrech a pouze z období únětické kultury. Sídlištní jáma z Velkého Oseka v poloze „V Olšinách“ (Dvořák 1936, 143) a na jihozápadním okraji obce Opolany nalezeny mimo keramické střepy i import straubinské kultury z Horního Podunají – měděný jazykovitě zdobený plech. (Břicháček – Moucha 1993, 460 – 465). Prozatím není revidováno žádné osídlení středodunajské mohylové kultury v prostoru mezi Labem a Cidlinou.

Hromadné nálezy lokalizované ve vymezené oblasti nejspíše byly deponovány ze zcela praktického důvodu. Jejich umístění v terénu, obsah a vzhledem ke zdejší absenci výrazných pohřebních či sídlištních kontextů napovídá, že mohly být uloženy v blízkosti obchodních stezek. Obchod a směna byly velmi důležitými faktory v sociálním i ekonomickém vývoji, přinášely s sebou nejen materiály a z nich zhotovené výrobky, ale i nové postupy a technologie, které napomáhaly růstu společnosti napříč Evropou. Ustálily se obchodní trasy, které se můžeme v mapách pokusit rekonstruovat pomocí distribučních míst, které lze lokalizovat pomocí nerostného bohatství (měď a cín v Krušných horách, zlato z Transylvánie, sůl z přímořských oblastí či povrchových nalezišť např. Halle), lokalit, kde byly tyto suroviny zpracovány (např. hřivny a žebra) a odsud dále transportovány na místo určení či díky právě depotům uschovaných podle těchto stezek.

Téměř všechny zde nalezené vícekusové depoty únětické kultury obsahovaly měděné hřivny a žebra. V oblasti pravého břehu řeky Labe jsem zaznamenala pouze depoty s hřivnami bez dalších přiložených předmětů. Zdejší depoty hřiven obsahovaly ve dvou případech po deseti kusech – Volárna v poloze bývalého rybníka Bačov (Hellich, J. 1914, 223 – 224) a Ovčáry – při stavbě automobilky TPCA (Tvrdík 2002), na ostatních nalezištích jich bylo uloženo méně či chybí bližší popis nálezu. Při regulaci potoka (Moucha 2005, 136) a stavbě úzkokolejné dráhy (Dvořák 1936, 132) na katastru obce Ovčáry nalezeny hřivny po dvou kusech. Složení těchto depotů zcela neodpovídá teorii Bath - Bílkové (1973, 25) o proměně jednodruhových depotů ke smíšeným v závislosti na vzdálenosti od alpských center. Pravdou však je, že mnou vymezená oblast je na tolik malá, že nemůže být rozhodující ve vytváření schémat pro střední Evropu. Mnohem důležitější je ukazatel, že zde zanechané „surovinové“ depoty by mohly naznačovat na distribuční stezku skrze kolínskou a poděbradskou oblast do severnějších oblastí.

Mimo depoty s hřivnami jsem zaregistrovala ještě depot s jinými bronzovými předměty. V roce 1943 na katastru obce Sány byly nalezeny dva velké oválné kruhy. (Moucha 2005, 148).

Vedle výše zmíněných depotů, je zde i řada ojedinělých předmětů náhodně nalezených ať již na polích, sběrem nebo při regulaci řeky Labe. Jsou tvořeny únětickými keramickými nádobami (Libice, anonym, Opolany „Soukupovo pole“, Břicháček 1976–77, 96-97, Sány „pole p. Koníčka a Holce“, Hellich 1922-23, 133-135), bronzovou terčovitou jehlicí s ouškem, Býchory v poloze v lese, MHK (Dvořák 1936, 127), jehlicí s hřebíkovitou hlavicí z Libice, MHK (Beneš 1959, 40) nebo kamennými nástroji – např. z Jestřábí Lhoty poloha Na stráni doklad pazourkové sekerky a sekeromlatu (Dvořák 1936, 133), kamenným mlatem se žlabem z Veltrub (Hřala, 1959, 22).

Ve své bakalářské práci (Chlupová 2003, 35–37) jsem již upozorňovala na možné brody přes řeku Labe, jež umožňovaly kontakty západní a východní částí sledované oblasti. Pokusím se rozšířit výskyt brodů o území dále po toku řeky Labe směrem k Poděbradům. Nejprve bych ale připomněla a vyzvedla možné brody týkající se starší doby bronzové.

Prvním je kumulace nálezů místech dnešního kolínského nádraží. V nejvyšším bod zde dosahuje výšky 207 m n.m. Únětické nálezy zde byly registrovány v polohách: továrna Rekord, mezi bývalou Kuchařovou a Veletovského cihelnou, Heverova ulice, nádvoří závodu Velit. Z protějšího břehu pak lokalitu Kolín – Vinice a měděný depot hřiven z Hánína.

Druhou zónu jsem si vymezila v rozmezí mezi Kolínem – Sandberkem až ke Starému Kolínu. Z tohoto úseku jsou známy sídlištní nálezy z pole p. Buráčka a pana Váši a pohřební aktivita z katastru obce bez bližšího určení.

Dále po proudu řeky Labe mezi chemickou továrnou v Kolíně až k Ohradě je vymezen třetí úsek. Sídlištní aktivita únětická kultury je popsána z chemické továrny, pohřebiště je známo z Ohrady a Nové Vsi I.

Zdejší území je velmi vhodné pro obchodní stezky, vzhledem k nevelkým nadmořským výškovým rozdílům. Tok řeky Labe se mohl velmi dobře využívat jako spojovací dopravní uzel, a ani širší jeho koryta nebyla překážkou k možným brodům.

Pro raný středověk je zde uvažováno o dvou možných místech pro brod – centrum Kolína (Mařík 2007, 145-146) a Hánín, kde vyhřezá poslední výběžek Železných Hor (Hrala 1985, 48). V úvahu jako spojnici mezi Libicí a Malínem lze brát i levobřežní brod u Osečka. (Hrala 1985, 48) Z vyprávění pamětníků je také znám brod u Starého Kolína. (Chlupová 2006, 37) Předpokládám, že tyto brody mohly být využity již v době bronzové, a to vzhledem k výše zmíněným nálezům.

Z 15-ti dokumentovaných hromadných bronzových skladů na Kolínsku a Poděbradsku se jich šest nachází na pravobřežní řece Labe, a všechny mimo jednoho byly tvořeny měděnými hřivnami či žebry. Takovéto složení depotů, vzhledem k předpokladu, že hřivny a žebra sloužily jako suroviny či platidla, by mohlo podporovat představu obchodu. Další oporou pro tuto myšlenku může být podobný stav archeologických pramenů i pro další období.

I přesto, že mladší a pozdní doba bronzová zasahuje mimo můj rámec časového vymezení diplomové práce, stojí zajisté za povšimnutí, že i z následného období lužické a knovízské kultury je zde známa řada depotů. Z období lužické kultury dokonce pouze složené ze zlatých artefaktů – v roce 1924 vykopaná, při odvodňovacích pracích, nádoba se zlatými ozdobami v Býchorech „pod Horkou“ (Dvořák 1936, 55, 127), nálezy šesti zlatých náramků a spirál z katastru obce Lžovice, 25 kusů z Týnce nad Labem „Svárava“ (Sklenář 1992, 261; Hrala 1968, 204) či Veltrub „u obce“ nález osmi zlatých svitků uložených v nádobě. (Hrala 1968, 209) Následující osídlení knovízské kultury po sobě zanechalo výrazné bronzové depoty „Na kopci“ na katastru obce Lžovice. Z těchto „pokladů“ bych vyzdvihla nálezy z r. 1909 ze dvou zpuchřelých kožených vaků se 173 bronzovými ozdobami, užitkovými předměty a dřívější objev amfory z bronzového plechu, koflíku typu Hostomice (horizont depotů Lžovice – Slezské předměstí, Sklenář – Sklenářová - Slabina 2002, 189). Nelze vynechat ani hromadné depoty z Hradišťka I. na poli p. Douši – depot č. I., jež byl uložen ve velké nádobě, obsahoval bronzové zdobné artefakty – spirálové a jednoduché náramky, tordovaný náhrdelník, přes 300 ks kroužků a masivní koflík a z depotu č. II zachované dva hmotné bronzové kruhy s oblým zakončením (Dvořák 1936, 63).

I přes to, že pro střední dobu bronzovou zde nemáme žádné podobné prameny, domnívám se, že komunikační a obchodní trasa zde fungovala i v této době. Sice jsem nenalezla žádné doklady depotů, ale na druhou stranu se na levém břehu rozkládala

velimská „Skalka“. Hradiště mohlo být střediskem obchodu nejen vzhledem k řadě zdejších bronzových a zlatých depotů, ale i ke kovovýrobě a kovolitectví, které na zdejší lokalitě nejspíše probíhalo. Skalka také zajišťovala ochranu obchodníků a odbytiště jejich výrobků. Soudím, že mohl probíhat obchod s lidem MHK z okolních sídlišť např. v Poděbradech či hradišť v Nymburce nebo Čáslavě „Skále“. Průběh obchodní stezky se velmi těžko dokazuje. Můžeme ji spíše nepřímými doklady předpokládat. Vzhledem k rozvíjejícímu se surovinovému obchodu v době bronzové museli lidé hledat nejsnazší trasy a brody přes řeky.

4. Hradiště Skalka u Velimi

4.1. Charakteristika

Na rozhraní Polabské nížiny a Středočeské pahorkatiny se rozkládá pouhých 210 m vysoká terénní vyvýšenina Skalka u Velimi, která s nedalekým dvouvrcholovým kopcem Bedřichovem (279 a 252 m n. m.) vytváří poslední výběžek kutnohorského krystalinika do České křídové tabule (Hrala – Sedláček. – Vávra 1987, 3). Za svůj název vděčí dnes slínovcovými usazeninami překrytému amfibolitovému pahorku, jež byl v jihovýchodní části zničen probíhající těžbou v 60. letech 20. století. Těžba v místním kamenolomu probíhala od poloviny 19. století až téměř do konce 20. století.

Skalka byla obtékána dvěma vodními toky, z východní strany řekou Labem (v době bronzové až o 2 km blíže k hradišti) a ze severozápadní Nouzovským potokem, jenž v době bronzové areálem protékal. Hradiště se rozkládalo v nejteplejší a nejúrodnější části Kolínska převážně na černozemních půdách (Vávra – Šťastný 2000, 85). V roce 1987 byl zdejší prostor vyhlášen přírodní památkou. Na základě tohoto rozhodnutí došlo k zatopení části bývalého lomu a jeho část byla využita jako drtírna šterku (obr. 10).

Obec Velim náleží do střední části kolínského okresu a návrší Skalka se nachází ve východní části katastrálního území v blízkosti Dolního Nouzova (obr. 9). Ve starších zprávách byla součástí katastrálního území obce Nová Ves u Kolína, a to až do 80. let 20. století, kdy došlo k úpravě katastrálních hranic.

4.2. Historie bádání

Skalka u Velimi se řadí k nejdéle sledovaným archeologickým lokalitám v České republice. První zprávy o nálezech na Skalce se datují již od konce 19. století.

V roce 1885 při kopání hlíny na poli nad lomem odkryl dělník Čihák keramickou nádobu se svitky zlatého drátu. *„Při práci té, jak vypravuje, přišel náhodou na nádobu, kterou motykou rozrazil a vykopl ven žluté drátěné svitky, které mu na motyce viset zůstaly. Čihák odhodil zatím nálezy stranou...v kořalně teprve pochlubil*

se jiným dělníkům“ (Hellich 1913, 28). Druhý den Čihák vypravoval o svitcích lesnímu Froňkovi. Ten vše oznámil J. Hellichovi, který se na místo okamžitě vypravil (Hellich, 1913, 28 – 29). „*Požádal jsem dělníka Čiháka ihned po obdržení svitků, aby mě na místo nálezů dovedl, abych veškeré podrobnosti vyšetřiti mohl...*“ (Hellich 1913, 29).

Z počátku 20. století, z dubna 1909, se nám dochovala zpráva o dalším zlatém nález, jenž se skládal ze šesti zlatých svitků, tří bronzových dvojdílných kadlubů na lití seker, bronzové sekerky, kovadliny a keramického džbánu. „...*žákem obecné školy ve Velimi, Frant. Fundou, v poloze na skalce...na parc. č. 235, náležející panu Václavu Holému, ..., učiněn nález praehistorický...*“ Nález zdokumentoval další člen „Píčovy družiny“ Jan Felcman (Felcman 1911, 375).

Prvního podrobnějšího zkoumání se Skalka dočkala o několik let později. V letech 1923 – 1924 a 1936 nemohla uniknout pozornosti všímavého MUDr. F. Dvořáka, který zde podnikl první rozsáhlejší průzkum. Terénní práce odehrávající se v písčitém p. Kyselky odhalily hroby se skrčenci a doklady sídlištní aktivity – sídlištní jámy, které Dvořák v souladu s tehdejší stavem poznání považoval za obydlí. „*Téměř po celém návrší byly rozestaveny obdélníkové neb kruhové chaty a celá osada byla dobře opevněna*“ (Dvořák 1936, 49). František Dvořák také poprvé zavádí termín „velimský typ keramiky“ a „velimská kultura“. „*Nalezená keramika jest však velice zajímavá. Typy nádob, připomínající ještě pozdně únětické zboží, se zde naleznou společně s keramikou lužickou...*“ (Dvořák 1936, 49). Jejím chronologickým postavením se později zabývali J. Hrala (1954) a V. Spurný (1978, 507).

I na F. Dvořáka se usmálo štěstí v podobě zlatého „pokladu“, a to v roce 1927 prostřednictvím nálezce pana Kyselky. „*Majitel pozemku odkryl v roce 1927 v severozápadním cípu písečníku skrčenou kostru s hliněným džbánečkem u lebky, ve kterém bylo uloženo sedm zlatých náramků a jeden menší kroužek*“ (Dvořák 1936, 50; Hrala – Sedláček – Vávra 1987, 4; Hásek 1981, 115-117).

Násilnou smrtí F. Dvořáka za hitlerovské okupace došlo k nenahraditelné ztrátě, jeho poznatků, získaných mnohaletou usilovnou prací, které měly být vydány v chystané publikaci (po Dvořákově zatčení jeho manželka v obavě z vyšetřování gestapem zničila část jeho písemností včetně rukopisu knihy). Tři roky po konci 2. světové války, na popud J. Filipa a J. Böhma, zde byl zahájen Státním archeologickým ústavem dvouletý revizní výzkum vedený V. Spurným (1948 - 1949).

Poté se na dobu třiceti let stala Skalka, vzhledem k vojenskému cvičišti, pro archeology nedostupnou, a to až do roku 1974, kdy V. Spurný (ARÚ ČSAV v Praze) spolu se Z. Sedláčkem (Okresní muzeum Kolín) zahájili záchrannou akci v místním kamenolomu. Bohužel, ani předchozí ani nové nálezy nevedly k vyhlášení Skalky u Velimi kulturní památkou. V 80. letech došlo k neuváženému povolení stavby řadových domků, což způsobilo nevratné poškození této významné lokality.

Celkově lze období od 50. let 20. století považovat za velmi nešťastné a devastující. Z jedné strany se neustále rozšiřoval kamenolom, ze severozápadní strany byl terén využíván jako vojenské cvičiště. Zásahy (okopy apod.) jsou patrné ve stratigrafii Skalky dodnes.

Až teprve v roce 1984 svitla spolu s novým archeologickým průzkumem vedeným Archeologickým ústavem, naděje na památkovou ochranu tohoto hradiště. Bohužel, přes úsilí vedoucího výzkumu J. Hraly opětovně zvítězila výstavba nad zachováním části naší historie. Teprve o tři roky později se přece jen podařilo zapsat poničenou lokalitu pod číslem 3473 do Státního seznamu nemovitých kulturních památek okresu Kolín (Vávra – Šťastný 2000, 86).

Od poloviny osmdesátých let zde probíhá nepřetržitý výzkum, na němž se podílely tři instituce. Terénní práce zahájili J. Hrala a M. Vávra z Archeologického ústavu ČSAV s několika sezónními příspěvy Regionálního muzea v Kolíně, které zastupoval Z. Sedláček. Od roku 1993 M. Vávra vede výzkum za Ústav archeologické památkové péče středních Čech v Praze. Spolu s asistentem D. Šťastným provádějí dílčí záchrannou činnost na Skalce dodnes. Vedle nespočtu jednotlivých článků vyšly i obsáhlejší přehledné práce: v roce 2000 byly výsledky výzkumu shrnuty ve společné monografii „Velim. A Bronze Age fortified site in Bohemia“ (Hrala – Šumberová - Vávra).

Na výzkumu se podíleli i zahraniční badatelé. V letech 1992 – 1995 zde působila archeologická expedice z Univerzity v Durhamu pod vedením A. F. Hardinga, s nímž úzce spolupracovala R. Šumberová z Archeologického ústavu ČSAV a později AV ČR v Praze. Z této spolupráce vznikla monografie „Velim. Violence and death in Bronze Age Bohemia“ (Harding – Šumberová - Knüsel – Outram 2007).

Antropologický a osteologický materiál zpracoval Ústav Anthropos Moravského zemského muzea v Brně, nejprve pod vedením J. Jelínka, později M. Dočkalové, dnes společně s M. Roblíčkovou.

Jak již bylo výše uvedeno, archeologický výzkum probíhá v menší míře dodnes, v posledních letech prakticky pouze jako záchranný v závislosti na stavební činnosti. Avšak po dokončení práce v terénu, čeká na M. Vávru a D. Šťastného ještě pomalejší a důležitější činnost, a to zpracování nashromážděného materiálu a zhodnocení všech dosažených výsledků. Jak již před osmdesáti lety napsal F. Dvořák: *„Přes to, že velimské výkopy jsou neobyčejně důležité pro českou archeologii, bude ještě dlouho trvat, než budeme moci o nich pronést definitivní úsudek“* (Dvořák 1936, 51).

4.3. Průběh osídlení na velimské Skalce

O významu této lokality ve střední a mladší době bronzové není již dlouho pochyb, avšak podle dalších získaných nálezů zdejší výhodná poloha lákala v průběhu celého pravěku až do první písemné zmínky o obci v roce 1323. V této kapitole jsem se zaměřila především na nálezy buď přímo na návrší Skalky, anebo v její bezprostřední blízkosti na ploše vymezené pozdějšími fortifikacemi hradiště. (obr.12)

Nejstarším dokladem lidské přítomnosti je silicidový nožik datovaný do období mezi 40 - 10 tis. př. n. l., který našel RNDr. Ladislav Urbánek (Dvořák 1936, 15, 150).

Při stavbě továrny CEBALSOL na severovýchodním okraji zástavby obce na poli severozápadně od silnice Velim – Pňov (ppč. 255, 274/2 a 286) byla odkryta část sídliště z období kultury s lineární keramikou (Vávra 2002; Vávra – Šťastný 2000, 185–189). Z období neolitu v bývalém ovocném sadu v trati Na Bělohorsku v předpolí vnějšího opevnění hradiště poskytly sondy 39 - 41 systematického výzkumu (ppč. 374/1, 2) doklady osídlení z doby neolitu, bronzové a latěnu (Vávra – Šťastný 1998; Vávra – Šťastný 2002).

Z pozdního eneolitu jsou z návrší Skalky známy dva nálezové celky, řazené do kultur se šňůrovou keramikou a zvoncovitých pohárů (Buchvaldek 1967, 144; Vávra - Šťastný 2002, 185). Kulturu se šňůrovou keramikou reprezentují tři nádoby pocházející pravděpodobně z hrobu získané při stavbě vily na temeni Skalky. Ve 30. letech 20. století zde objeven ojedinělý hrob z období kultury zvoncovitých pohárů (Dvořák, 1936, 150; Vávra – Šťastný 2002, 185).

V roce 1987 byl na úpatí Skalky sondou 4 odkryt narušený objekt 296, jež obsahoval nejspíše kostru ženy (K 11, na pravém boku, orientace JJV – SSZ), předběžně datovaný do starší doby bronzové (Vávra – Šťastný 2002, 187). I další pozůstatky únětické kultury byly nalezeny v opevněném areálu hradiska. V roce 2000 to byl náhodný nález nepoškozené nádoby (nejspíše z hrobového kontextu – to se bohužel nepodařilo zjistit) v Tylově ulici čp. 184 (Vávra – Šťastný, 2002, 187), jež by mohla dokládat pohřební areál. Naopak sídlištní aktivitu dokladují nálezy z roku 1998 z polohy u nadjezdu u Nové Vsi I (Vávra. – Šťastný 2000, 86). V prostoru severního až severozápadního úpatí návrší M. Vávra (2006, 345) s určitou rezervou předpokládá

polohu neopevněného únětického sídliště a k němu přilehlého pohřebiště rozkládajícího se na obou stranách potoka.

Na přechod mezi starší a střední dobu bronzovou lze klást nález z pole Na čtverých z východního úpatí Skalky (již katastrální území Nová Ves, ppč. 159/1). Autoři článku (Vávra – Šťastný 2000, 86) jej nejprve, podle výzdoby zařadili do kultury se šňůrovou keramikou, později se však podařilo určit, že jde o tzv. prýmkovou keramiku (Litzenkeramik), u nás zcela ojedinělou (Vávra – Šťastný 2003, 187–188). (obr. 13) Podobně zdobený soubor keramických střepů byl získán při stavbě domu na ppč. 1155 z objektu 297 (S. 44A). „*Velimská Skalka se tak stala zatím nejsevernějším místem výskytu keramiky zdobené otisky prýmků...*“ (Vávra – Šťastný 2002, 188).

Nejstarší osídlení na hradišti je známo pouze z výzkumů V. Spurného (Hrala – Vávra – Šumberová 2000, 248). Dokladem je keramika větrovského rázu, šavlovitá jehlice a jehlice s otvorem v krčku ze staromohylového období (Br B2).

V rámci vlastní mohylové kultury rozlišujeme tři hlavní stavební fáze. Před vznikem mohutného hradiště, jež tu vzkvétalo v průběhu střední doby bronzové, se zde rozkládalo sídliště, ze kterého byly dokumentovány dva obvodové žlaby snad obytných staveb obdélníkového půdorysu na ppč. 1160, 1096/2, 1096/6 (Vávra – Šťastný 2000, 87). V druhé etapě, v průběhu mladší mohylové kultury vznikla dvě kruhová opevnění s nesoučasnými vnitřními příkopy A + B se čtyřmi vchody směřovanými do všech světových stran a vnějším kruhovým F a mohutnějším G (obr. 11). Výsledky posledních výzkumů (Vávra – Šťastný 2006, 110) poukazují na nesoučasnost příkopů A (objekt 5) a B (objekt 1), přičemž příkop A spolu s vnitřní hradbou ohraničenou palisádou by měl být starší než větší příkop B s úzkou hradbou a palisádou (objekt 3). Nálezy z této fáze nasvědčují zániku Skalky mohutným požárem (Vávra – Šťastný 2003, 172). Největšího rozmachu dosáhla Skalka až v závěrečné fázi (obr. 4), kdy byl areál hradiště opětovně opevněn příkopy C + D a vnějšími E + H (Vávra – Šťastný 2002, 188). Následnými metodami geofyzikálního snímkování, leteckým snímkováním a záchrannými archeologickými akcemi v obci byly následně zjištěny další vzdálené příkopy – I + J + K, jež obepínaly návrší v rozsahu 1175 x 800 m o 73 ha (Vávra – Šťastný 2003, 172). „*Důmyslný obranný systém a jeho velikost ukazuje na organizační schopnosti skupiny řídící celou přestavbu a na existenční nutnost dobře zajistit celý sídelní a výrobní areál, včetně obyvatel a jejich hmotných statků*“ (Vávra – Šťastný 2004a, 543). Konec

bohatému a vzkvétajícímu hradišti učinil vojenský vpád, vyvraždění obyvatelstva a vydrancování (Vávra – Šťastný 2003, 172). Bronzové a zlaté depoty zde nalezené musí být pouze zlomkem původního bohatství osady.

Návrší zůstalo dlouho neosídleno. Z následných období je známa až pozdně halštatská osada severozápadně od Nouzovského potoka v okolí ulic K Sídlišti a Palackého. Při stavbě domů zde byly nalezeny zbytky tří zahloubených chat (Vávra – Šťastný 2000, 89).

Přímo z temene Skalky pochází zemnice (obj. 56) z mladší doby železné ze sondy 19. Další laténské osídlení bylo zachyceno především na jihozápadním svahu návrší, a to v trati Na Bělohorsku (ppč. 368/1) nad pravým břehem Nouzovského potoka a v bývalém ovocném sadu, ppč. 374/1 (Vávra – Šťastný 2000, 89).

Z katastrálního území Velimi a blízké Nové Vsi je známo hned několik nálezů dokládající slovanské osídlení. Na úpatí severozápadního svahu byla zjištěna slovanská zemědělská osada, jež se rozkládala na pozemcích ppč. 1150, 1152 a 1153. Zjištěné objekty tvořily především hluboké zásobní jámy s minimem datovacího materiálu. Další slovanské nálezy pocházejí z polohy U nadjezdu (ppč. 157/1) z k. ú. Nová Ves I. Skrývka odhalila 35 zřetelných spodních částí jam a dalších prohlubní, do slovanského období jich řadíme dvanáct (Vávra – Šťastný 2000, 89). Materiál získaný sběry jižně od Pražské ulice ve Velimi poukazuje na možné sídliště. M. Vávra (Vávra – Šťastný 2000, 89) se domnívá, že by bylo možné jej spojit s mladohradištním kostrovým pohřebištěm z polohy Na Houti (Součková a Baštova cihelna) zmiňovaným již Píčem (Píč 1893, 183 – 184).

Následné nálezy již souvisí se středověkým osídlením obce ve 13. století, kdy se předpokládá nejstarší vrcholně středověké osídlení kolem gotického kostela sv. Vavřince (Vávra – Šťastný 2000, 89).

4.4. Význam hradiště Skalka u Velimi ve střední době bronzové

O tom, že Skalka hrála významnou roli ve zdejší úrodné oblasti kolem řeky Labe, nemůže být pochyb. Z předešlého výčtu je patrné, že návrší nad okolní krajinou lákalo k osidlování i téměř ve všech obdobích pravěku i raného středověku a nejen ve střední době bronzové. I když zde nejprve vzniklo neopevňené sídliště, brzy došlo k mohutnému opevňování a postupně zde vyrostlo dominantní hradiště nad okolním krajem. Jak bylo již v dřívější kapitole (kap. 3. 3.) uvedeno, po mohylové kultuře bylo dochováno jen velmi málo archeologických pramenů dokládajících osídlení. Tento stav není charakteristický jen pro Kolínsko či Poděbradsko, ale pro celou oikumenu této kultury. Předpokládá se, že mohlo jít o dobový způsob sídlení specifický velkými ohrazenými centry a menšími osadami, jež využívaly dnes těžko archeologicky postřehnutelný způsob staveb. Velká opevňovaná hradiště či výšinná sídliště by pak plnila úlohu mocensko-správních a ochranných center v době nebezpečí pro jednotlivé regiony. Vedle Skalky u Velimi známe časově srovnatelné lokality - z nedalekého Nymburka (Motyková 2005, 227 – 242), příkop na sídlišti z jihočeských Vodňan (Chvojka 2003, Vávra – Šťastný 2006a) či Horní Šárky v Praze 6 – Dejvicích (Vávra – Šťastný 2006a). V roce 2004 (Šumberová 2004) byl předběžně publikován výzkum lokalita Čáslav – Na Skále, kde bylo zachyceno šest půdorysů domů s obvodovými žlaby (obr. 14). Také z Moravy jsou známa dvě podobná hradiště, Hradisko u Kroměříže a Blučina-Cezavy u Znojma (Vávra – Šťastný 2006a).

Ačkoliv hradiště v Nymburce se nachází mimo zájmovou oblast této práce, nelze vyloučit, že mohlo být v užším kontaktu s hradištěm na Skalce. Nálezy datují sídliště rozkládající se na nejvyšším bodě města Nymburka (stojí zde kostel sv. Jiljí) do střední a mladší doby bronzové. Opevňoval ho hluboký příkop spolu s hradbou ze dřeva a hlinitokamenitého násypu na její vnitřní straně (Motyková 2005, 227 - 242). Pokud budeme předpokládat, že každé takovéto centrum by mělo jako zázemí vymezený prostor zhruba deseti kilometrů, tak vzhledem ke vzdálenosti Skalky od Nymburka (27 km) si lze představit výše popsany způsob sídlení. Nepatrná vzdálenost jistě nabízela možnost vzájemného obchodu. Opevněním, rozlohou, ale i „osudem“, podle archeologicky zjištěných skutečností, je Skalce nejpodobnější hradiště v Praze 6 - Horní Šárce. Opevňovaná osada byla podle některých názorů řemeslnicko-obchodním centrem na důležitých komunikačních trasách. V závěru střední doby bronzové, v přechodném

mohylovo/knovízském období byla vyvrácena a vypálena (Vávra – Šťastný 2006a), což dokládá pás červené žárem propálené hlíny, který vznikl po požáru dřevo-hlinité hradby (Vávra – Šťastný 2004).

M. Vávra (2000, 85) upozorňuje, že neregulovaný tok řeky Labe mohl (podle polohy dnešních zaniklých ramen) zasahovat blíže k velimské Skalce a k místní části Dolnímu Nouzovu. Labe, podobně jako dnes, bylo důležitou trasou pro komunikaci, obchod a dálkové kontakty. M. Vávra a D. Šťastný (2007, 60) poukazují, že se Skalka rozkládala na třech hlavních komunikačních trasách východní části středního Polabí. Vodní cesta vedla po řece Labi ze severozápadních a severních Čech až do Podunají. Touto cestou se hypoteticky transportoval cín z Krušných hor, sůl ze středního Německa a zpět karpatská či alpská měď (Vávra – Šťastný 2007, 60). Druhá trasa vedla ze středních Čech a Pražské kotliny do východních a severovýchodních Čech až k Odře – malopolská sůl a baltský jantar. Třetí spojovala střední Polabí přes Kouřimsko k Posázaví až k jižním Čechám (Vávra – Šťastný 2007, 60). Obchod zajisté probíhal i po souši (kap. 3.5.). Pro obchodníky mohlo být bezpečnější vést své trasy kolem opevněných hradišť, které jim doprávaly nejen odbytiště výrobků, ale i ochranu v době nebezpečí.

Hypotézu, že Skalka byla důležitým obchodním uzlem, podporují i důkazy zdejší kovolitecké a kovotepecké výroby. Nálezy bronzových licích forem a kovadlinky z druhého depotu nalezeného F. Fundou roku 1909 (Felcman 1911, 376-382), bronzového nářadí, slitek bronzoviny z depotu VI. (Hrala – Šumberová – Vávra 2000, 282), zlomky pískovcových kadlubů, a poté i výskyt bronzových depotů zcela tuto činnost podporují. Řemeslníci jistě potřebovali neustálý přísun materiálu, jinak ve zdejší oblasti nedostupného. Vedle bronzových depotů se našlo i sedm souborů, jež obsahovaly zlaté svitky a spirálové trubičky (Vávra – Šťastný 2006a, 183). U zlatých svitků se uvažuje o jejich premonetární funkci, J. Hrala (1996, 213–225) uvažuje ještě nad možností, že jde o polotovar k výrobě čelenek. Vedle těchto na první pohled markantních dokladů je třeba uvést např. jantarové korále z baltského prostředí (Hrala 2000, 237). Jantar byl důležitým směnným artiklem po celý pravěk a lze na něm sledovat styky se severními oblastmi.

Nálezy keramických nádob, které se odlišují od jiných známých z lokalit se středodunajskou mohylovou či pozdější lužickou kulturou, poukazují na svérázný styl.

Rozdílu si všiml již F. Dvořák a nazývá tento druh nádob velimským typem. „*Poblíže pohřebišť nalézáme někdy i sídliště lužického lidu, v odpadkových jamách se vyskytuje keramika tvarově i materiálově podobná nádobám funerálním. Únětičtí autochtoni záhy pocítili mocný nápor národa žárových polí, a jsouce z druhé strany tísnění expansi mohylového lidu, koncentrovali se na méně přístupných místech a podlehli konečně nadvládě dobyvatelů. Kde si zachovali svoji samostatnost, tam nalézáme v hrobech skrčené kostry s keramikou pozdně únětickou společně s nádobami lužickými. Čtenáře bude jistě zajímat, že to byl opět náš okres, kde jsem poprvé objevil tento typ hrobů, který – podle pohřebiště u Velimě – nazývám typem velimským*“ (Dvořák 1936, 48 – 49).

Dnešní poznání je již o něco dále, velimskou keramiku z posledního fáze lokality označují někteří badatelé jako pozdně mohylovou, podle J. Hraly šlo již o nejstarší lužickou (Hrala 1996, 689; Pleiner – Rybová 1978). Velimský typ uvádí Dvořák (1936, 51, 127, 137) ještě ze dvou lokalit. V obou případech se jednalo o ojedinělé kostrové hroby – na k. ú. Kořenice (na zahradě p. Beze) a v obci Býchorech.

Nelze psát o Skalce a nedotknout se neustále živého tématu jejího náhlého zániku a diskuse, zda jeho příčinou byly válečné akce či religiozita místních obyvatel. Toto téma jsem již zmiňovala ve své bakalářské práci (Chlupová 2006, 16–18), a tudíž ho zde jen pro úplnost shrnu, popřípadě doplním o nové poznatky autorů výzkumu na Velimi.

Tak, jak postupoval výzkum na velimské Skalce, spolu s ním se vyvíjel pohled na význam Skalky na Kolínsku. Až do roku 1996 můžeme v článcích vedoucího výzkumu J. Hraly a jeho spoluautorů shledat jednotný názor na přední úlohu Skalky jako sakrálního centra. Názory M. Vávry se ale změnily a rozvinuly se zcela jiným směrem, který již před 60. lety naznačil Fr. Dvořák (1936, 49) „*Obyvatelé velimské „Skalky“ žili nějaký čas v klidu a pokoji. Konečně však přece došlo k boji mezi oběma různorodými kmeny, který skončil dobytím osady a povražděním obyvatelstva, vyloupením a zničením inventáře chat a spálením celého města.*“ Každý z autorů měl pro svá tvrzení důkazy, jež podporovaly jeho teorii. Na zdejší situaci je dobře patrné, jak je interpretace archeologických situací poplatná intuici a zaměření badatele. Každý nálezový stav se dá vyložit různými způsoby a záleží jen na nás, ke kterému se přikloníme jako ke správnému.

J. Hrala pokládal nejstarší velimské opevnění, připomínající rondel, za stavbu typicky kultovního charakteru. Dominantou byl skalnatý výběžek na nejvyšším bodě návrší, jemuž přisoudil sakrální funkci (Hrala 2000, 267). Pro podporu svých teorií použil prostorové uspořádání hradiště na Skalce, speciálně fortifikační systémy A, B a F. Tyto příkopy se kopírují v kružnicích a vnitřní dva mají i shodné čtyři vstupy. V prostoru, jež obklopují, nebyla nalezena žádná zástavba, což provokuje otázku, zda je můžeme chápat jako obranné. To vysvětloval dvěma způsoby – buď by mohlo jít o ohradu pro dobytek, nebo ke kultovním účelům; k tomu se klonil i vzhledem ke skalnímu výběžku, kde se mohly odehrávat nejrůznější obřady a nálezům lidských kostí spolu s kovovými depoty (Hrala 2000, 260 - 261).

Ačkoliv je tato interpretace velmi lákavá a nabízí se vzhledem k podobě s rondely neolitickými, nelze ji úplně jednoznačně přijmout. Jak připomíná Vávra (2005, v tisku) stále chybí prozkoumání centrální části, která by mohla vrhnout zcela jiný pohled na dnes známé nálezové kontexty.

Co je dnes ale již známé, jsou nálezové celky, které podle M. Vávry potvrzují, že hradiště dvakrát podlehl zničujícímu požáru, který následoval po nepřátelském útoku. I když některé kosterní pozůstatky jsou nalézány v kontextech, které by poukazovaly na nějaké rituální praktiky, nelze jednoduše jen tento výklad přijmout. Kosterní pozůstatky byly častokrát nalézány v blízkosti příkopů a vstupních bran spolu s bronzovými šípkami. (obr. 15) Často se vyskytovaly pouze části těl. V tomto případě se zdá vcelku logické vysvětlení působením přírodních sil na těla ponechaná zkáze. Destrukce z rozpadajících hradeb se sesouvala do jam a příkopů pod nimi a mohla zahrnout těla obětí, jež se pak zachovala v úplnosti. Pokud se však těla nacházela na vrcholu hradby, spolu s jejím rozpadem se postupně rozkládala a sunula do jam pod hradbou. M. Vávra a D. Šťastný píší (2004b, 243 – 259): *„Biologické procesy (rozklad a rozpad) většiny těl padlých na hradbách a pobitých uvnitř probíhaly souběžně s destrukcí opevnění. Vysvětlujeme tak přítomnost lidských kostí ve všech otevřených prohlubních a výskyt jednotlivých nepoškozených i rozštípaných a olámaných lidských kostí.“* Ostatně tuto myšlenku již vyslovil Fr. Dvořák (1936, 49), když se poprvé s lokalitou seznámil: *„Zbytky spálených chatrčí, kde nalézáme pod mohutnou vrstvou popele, zlomků mazanice a ohořelých dřev rozbité sídlištní nádoby a hanebným způsobem zohavené lidské kostry, svědčí o zoufalém zápasu a nelítostném vraždění, které se v těchto místech událo a působí i na badatele chmurným dojmem.“*

Ideu útoku nepřátel podporuje i minimální výskyt zbraní a vzácných předmětů, u nichž se nabízí logické konstatování, že zůstaly nepostřehnuty a neukořistěny dobyvateli. Mohutně opevněná Skalka nebyla jediným hradištěm, které bylo zhruba ve stejném časovém horizontu vypáleno. Na širším Kolínsku to byla ještě Stará Kouřim (Šolle 1980), v nedaleké Praze hradiště u sv. Matěje v Horní Šárce (Vávra – Šťastný 2004a), z Moravy Cezavy u Blučiny či Hradisko u Kroměříže (Vávra – Šťastný 2006b, 110). Předpokládá se, že vyvratitelem mohl být rozpínající se starolužický lid, jež nakonec na našem území nositele kultury se středodunajskou mohylovou kulturou zcela převrstvil.

U rozpadlých hradeb byly také často nalézány silnostěnné střepy z velkých nádob. M. Vávra se domnívá, že by mohlo jít o rozpadlé nádoby, které byly naplněny vodou a umístěny na vrcholu hradby jako prostředek k hašení požáru (Vávra - Šťastný 2004a, 543).

Pohled na situaci na velimské Skalce podle J. Hraly a brněnské antropoložky M. Dočkalové byl zcela odlišný (Hrala – Vávra 1996, 187–188) *„Představě o totální likvidaci obyvatelstva na Skalce po ničivé akci zdá se odporovat řada pozorování. Ve stručnosti znovu: zlato u mrtvé ženy a depot bronzů v objektu s hekatombami osob, sestavy lidských lebek, déletrvající praktikování antropofagie jako hlavní argumenty.“* Ve zlatých, ale i bronzových nálezech v příkopech plných koster, shledává doklady rituálů. Například depot VI, jenž se skládal ze tří seker, deformovaného srpu a bronzoviny, spojoval s kovoliteckým řemeslem. Kovolitci měli zvláštní postavení – „mistři ohně“ – byli uctíváni jako šamané, dokázali přeměnit jednu hmotu v druhou. Z depotu V vyzdvihuje závěsnou ozdobu účesu, která byla spolu s uštěpenými vlasy vhozena do příkopu. V tomto případě by šlo o kult vlasů, který je znám z některých kultur doby bronzové v Evropě (Hrala 2000, 257–258).

Za druhý opěrný bod Jiří Hrala (2000, 258) považoval právě již zmiňované kosterní pozůstatky, na nichž byly stopy po násilí. Své argumenty podporuje nálezy z objektu 27 s větším počtem lebek spolu se zlatým a bronzovým depotem. Zdůrazňuje, že kostry zde nebyly uloženy najednou (jak by předpokládal při válečné akci), ale jsou odděleny vrstvami a tudíž byly ukládány postupně (Hrala 2000, 258). Vedle nálezů poškozených koster vyzvedává nálezy lidských lebek bez mandibul, což interpretuje jako tzv. kult lebek, o němž se uvažovalo i jinde v rámci střední Evropy, u nás uvádí

ještě analogický případ např. z Lovčiček (Hrala 2000, 258 – 259). Poukazuje také na antropofagii, kterou se domníval pozorovat na lidských a zvířecích kostech s libačními obřady (Hrala 2000, 260).

Při hodnocení velimské Skalky se nesmí opomíjet fakt, že získané výsledky pocházejí jen z části ohromného areálu a i přes velkou snahu vedoucích a terénních pracovníků, výzkum probíhal jako záchranný, v malých výřezech plochy, a některé situace nemohly být dostatečně dokumentovány. Musíme být k interpretacím získaných nálezových situací opatrní. Výzkumy na Skalce probíhají téměř třicet let a během této doby se názory na její funkci v místní krajině neustále utvářejí a mění podle získaných nových informací. I když některé z dnešních postojů se zdají být logické a dobře archeologickými situacemi podložené, jejich obraz náhle může změnit případný budoucí výzkum, jenž může odhalit zcela nečekané objevné situace. Důležitá část hradiště byla bohužel již v minulosti nenávratně poničena těžbou a vojenským cvičištěm. Nezodpovězené otázky anebo podpoření výkladu některých situací by snad mohl někdy v budoucnu objasnit nově zahájený výzkum na ploše bývalého ovocného „sadu.“

4.5. Sondy 2 a 11

Sondy (2 a 11) byly položeny v severozápadní části návrší, v místech po zrušeném vojenském cvičišti, na pozemcích ppč. 1160 – 1162 (obr. 16, 17). V roce 1984 zde byla zahájena výstavba kolonie rodinných domků, které byly naplánovány podél dvou hlavních komunikací a rozděleny čtyřmi příčnými silnicemi. Podle tohoto schématu byly vymezeny i základní sondy – sonda 1 a 4 jako hlavní ulice, sondy 3, 7, 8 poté pro příčné komunikace (Hrala – Sedláček – Vávra 1987, 7). Další sondy byly voleny logicky dle průběhu stavby. V témže roce byla otevřena i sonda č. 2, jihovýchodně od sondy 1.

4.5.1. Historie výzkum sond 2 a 11

Sezona 1984

Výzkumy byly zahájeny z iniciativy ARÚ ČSAV v Praze pod vedením Jiřího Hraly v odborné spolupráci s Regionálním muzeem v Kolíně, zastoupeného archeologem Zbyňkem Sedláčkem. „*Cílem předstihového výzkumu před plánovanou výstavbou kolonie rodinných domků bylo zachránit nedocenitelné kulturní hodnoty a zdokumentovat unikátní terénní situaci a pokusit se v ohrožené části rekonstruovat půdorys opevněné osady, její život v rámci přírodních a společenských podmínek z doby nástupu kultur popelnicových polí v regionu, který se nachází na rozhraní dvou sousedních, kulturně (a možná i etnicky) odlišných oblastí.*“ (Hrala - Sedláček – Vávra 1985, 3)

V tomto roce se podařilo doložit opevnění hradiště na Skalce (Hrala – Vávra – Sedláček 1984, 6), což již dříve předpokládal F. Dvořák (1936, 49) nebo V. Spurný (2002, 250). Výzkumy doložily dvě fáze opevnění, příkopy A (objekt 1) a B (objekt 5). Již v této sezóně výzkumu autoři uvažovali, že hradiště nezaniklo najednou a předpokládají delší vývoj osídlení velimské Skalky. (Hrala - Vávra – Sedláček 1984, 7) Kromě velkého množství keramiky přinesla sezona 1984 řadu bronzových předmětů a především čtvrtý zlatý depot svitků.

Sezona 1985

Sezona 1985 trvala od dubna do listopadu a byla zaměřena na rozšíření skryté plochy v rámci komunikací, vybírání objektů z předešlého roku a na kontrolu nové terénní situace ve stavebních průkopech (Hrala – Vávra – Sedláček 1985, 4).

V popředí zájmu zůstávalo opevnění, a to především v severní části návrší. Kromě již zachycených příkopů A a B byly nově zachyceny další dva příkopy, E (západně od předešlých, objekt 23) a C (objekt 45), jenž ale na rozdíl od předchozích probíhá směrem SZ – JV (Hrala – Vávra – Sedláček 1985, 7 – 9).

V sezóně bylo prozkoumáno nebo registrováno 29 objektů a 95 kůlových jamek nebo sloupových jam, odkryta plocha 2000 m² a spolu s předchozím rokem již celkově otevřeno 11 sond. Nálezy zahrnovaly období od paleolitu (ŠI na povrchu objektu 23) přes únětickou kulturu (náhrdelník u kostry z objektu 46) až ke střední době bronzové (Hrala – Vávra – Sedláček 1985, 11 - 12).

Soubor depotů rozšířil další z „pokladů“ tvořený sekerami a bronzovým srpem (Hrala – Vávra – Sedláček, 1985, 13).

Sezona 1986

V dubnu 1986 byla zahájena již třetí sezona výzkumu. Pokračovaly práce z roku 1985 a pozornost se soustřeďovala především na získání dalších informací o fortifikačním systému hradiště.

S odkrytím objektu 23 (západní část sondy 1/85) se poprvé objevuje problém lidských pozůstatků se zřetelnými stopami násilí (Hrala – Vávra – Sedláček 1986, 2).

Kromě zaměření na sondy, jež leží západním směrem, byly zahájeny odkryvy v sondě 11 s objekty 1 (vnější příkop), 5 (vnitřní příkop), 47, 54, a sondě 15 s palisádou (objekt 3). (Hrala – Vávra – Sedláček 1986, 4 - 5)

Sezona 1987

Sezona začala záchrannou akcí na poli jihozápadně od Skalky na ppč. 368/1 Na Bělohorsku (naleziště 5). Ovzorkováním zde nalezených 52 pravěkých objektů se v tomto prostoru zjistilo osídlení z doby bronzové a mladší doby železné. (Hrala – Vávra – Sedláček 1987, 1)

Výzkum se především zaměřil na severní svah návrší, pokračovalo v objasňování datace příkopů. Nadále se pokračovalo s vybíráním sond 11 a 15.

Sezona 1988

Sezona započatá již v lednu 1988 se zaměřovala především na sondy 2, 8, 11, 12A, 16, 17 a 18. Hlavním úkolem zůstává výzkum fortifikačního systému a to vnějšího a trojnásobného na jihozápadní straně výstavbou sídliště ohroženého areálu (Hrala – Vávra – Sedláček 1988, 3 - 4).

Na východní straně zkoumaného areálu bylo sledováno pokračování příkopů (objekty 1 a 5) jižním a jihovýchodním směrem v sondě 11 (Hrala – Vávra – Sedláček 1988, 5). V tomto roce se dokončila i dokumentace obou příkopů v sondě 11 a 2.

Jistě nejdůležitějšími movitými nálezy tohoto roku byly dva depoty při dně objektu 27. V jeho severovýchodní části se objevil hromadný nález bronzů - dva náramky, dláto, jehlice, nepravidelně stočený drát a přes 150 pukliček (Hrala – Vávra – Sedláček 1988, 2). Uprostřed objektu ležela lidská kostra (KH 14), jež měla pod prsty levé ruky soubor patnácti zlatých předmětů (pět svítků z dvojitého drátu a deset trubiček z hustě svinutého dvojitého drátu).

Sezona 1989

Hlavní akce v roce 1989 probíhaly v sondách 16, 16A, 17, 18, 19, 21, 22, menší činnost poté v sondách 1/85, 6, 11, 12 a 12A. (Hrala – Vávra – Sedláček 1989, 2) V průběhu šesti let (1984 – 1989) pracovníci na velimské Skalce odkryli plochu o 350 x

130 m a ve 22 sondách skryli 4 460 m², čímž se podařilo zachytit průběh fortifikačních systémů. V rámci výzkumu bylo odkryto 22 lidských koster (Hrala – Vávra – Sedláček 1989, 8). V této době se již naplno rozvíjí teorie o náboženském významu Skalky, především tedy o kultu provázeném lidskými oběťmi nebo kanibalismu zdejších obyvatel.

Sezona 1990

V roce 1990 započala výstavba rodinných domků. Terénní činnost se proto především soustředovala na dokumentaci při těchto akcích, jež se odehrávaly v severovýchodní části areálu. V severozápadní části staveniště mohla poté proběhnout plošná sondáž.

Výstavba se dotkla i parcel, jež zahrnují zkoumané sondy (1160, 1161). Na pozemku ppč. 1161 (majitel J. Vlk) byla po skrývce zachycena trojnásobná řada kůlových jamek, která navazuje na vnitřní dřevěnou hradbu zachycenou v sondě 1/84. Vzhledem k většímu recentnímu poškození terénu zde mohly být zdokumentovány pouze dva malé objekty 128 a 129, jež se předpokládá, že souvisely s větší jámou (obj. 54) umístěnou v sondě 11. (Hrala – Vávra – Sedláček 1990, 6)

Na druhé ze zmíněných parcel, ppč. 1162 (majitel M. Petráš), byla odkryta dětská kostra (K 30) spočívající na pravém boku s orientací V - Z. Výbava zemřelého obsahovala jednoduchý bronzový náramek umístěný na levém zápěstí. Lebka dítěte ležela na ojedinělé kůlové jamce č. 544, již autoři řadí ke starší fázi osídlení. (Hrala – Vávra – Sedláček 1990, 7)

Oproti předešlým letům se plocha výzkumu zvětšila o více než 2200 m² (na 6 678 m²), počet lidských koster vzrostl o osm. Do této doby zaregistrovali vedoucí výzkumu 139 objektů, 550 kůlových jamek a 23 sond.

4.5.2. Sonda č. 2

Sonda č. 2 je spolu se sondami 11, 15, umístěna v severozápadní části hradiště (ppč. 1096/11) na mírném severním svahu a kolmo se napojuje na sondu č. 11. (obr 17).

Měla rozměry 8 x 1 m a orientaci SSZ - JJV. Jedná se o úzkou rýhu vytvořenou strojem, tomu odpovídá i množství materiálu získaného z jednotlivých vrstev i dokumentace vytvořená během odkryvu. Výzkum v sondě probíhal v letech 1987 – 1990.

Sonda 2 protřála kruhový příkop B (obj. 1) těsně u okraje zaniklého malého kamenolomu (Vávra 2000). Jiný objekt nebyl zaznamenán.

Objekt č. 1 (vnější příkop B)

Ačkoliv byla rekonstruována jen asi polovina jeho severní části, lze pomocí geofyzikální prospekce určit jeho průměr na 170 m se šířkou od 325 do 550 cm a hloubkou 160 cm od dnešního povrchu. (Hrala – Šumberová – Vávra 2000, 15) Příkop byl přerušen čtyřmi vchody shodnými s přerušeními příkopu A – dva zjištěné výzkumem, další pouze geofyzikálním průzkumem. Zachytit příkop B se podařilo hned několika sondami 1/84, 1/85, 2, 6A, 7, 11 a 22. Sonda 2 a 11 jej odkryly v rozmezí 61,8 – 68, 65 m.

Necelých 6 m široký příkop (max.š. 5, 8 m) se táhl sodnou od SZ k JV, stěny měl šikmo rozevřené a rovné dno. Na jeho okrajích byly vyzorovány nepravidelné zaoblené výběžky, které pocházely z pozdějších stavebních zásahů z doby po jeho zániku. Po celé délce odkryté vnitřní stěny příkopu se vyskytovaly prohlubně většinou hlubší než vlastní dno příkopu (Vávra 2000, 3).

Výplň spodní části byla v celém jeho průběhu tvořena materiálem spláchnutým z povrchu až po zániku jeho funkce. Střední část výplně je písčité s velmi málo nálezy, naopak vrchní vrstvy jsou tmavé jílovité s velkým množstvím nálezů.

Ze sondy 2 bylo získáno celkem 18 sáčků (seznam viz soupis nálezů na DVD), 7 ze sběrů a 11 z objektu č. 1. Těchto 18 sáčků tvoří 1243 předmětů (zlomky keramiky, lastura, strusková hmota mazanice a bronzový náramek).

V keramické náplně se objevovaly střepy jak z druhé fáze osídlení na Skalce, tak i z následné etapy. Řada střepů byla nezdobená, z výzdobných prvků převažovalo prstování, rytí a žlábkování. Některé střepy jeví známky přepálení ohněm. Kromě dvou neúplných nádob (velké nádoby u lidské kostry a části esovitého koflíku), zde byl

nalezen zlomek cedníčku a sedm keramických koleček (dvě zdobená). Z bronzové industrie byl nalezen pouze jeden náramek.

4.5.3. Sonda 11

Sonda 11 navazuje ve východní části na sondu 2. Tato sonda byla vytyčena v r. 1986 se záměrem sledovat vnitřní osídlení za příkopy A i B, ale i k potvrzení existence vnitřní hradby z řad jednotlivých kůlů, známé ze sondy 1/85. (Vávra 2000, 2)

Sonda táhnoucí se směrem JZ – SV původně dosahovala na délku 42 m, ale časem byla prodloužena na 68 m a do šířky dosáhla maxima 5 m. Prořála čtyři pozemkové parcely o číslech ppč. 1096/2, 1160, 1161, 1162. odkryla nejen již zmíněný objekt 1, ale i dalších 12 objektů spolu s kůlovými jamkami.

Objekt č. 1 (příkop B)

Objekt pokračuje ze sondy 2, nejprve byl vybrán v řezu 1, kde byla nalezena část antropomorfní nádoby „chodidlo“ (obr. 20). Vzápětí byl otevřen i řez 2 (obr. 18) a rozebrán blok mezi nimi. Za řez 3 byla označena plocha při vnitřním okraji příkopu, kde byla odkryta malá jáma A s kumulací neanatomicky umístěných lidských kostí, K 15A, (Vávra 2000, 3) a 85 kusy keramiky rozmístěnými především v horní výplni objektu. Jedná se o vyhloubenou jámu již po zániku funkce příkopu B, lze ji nejspíše datovat do pozdně mohylového období.

Po zániku funkce příkopu postupně vznikla vrstva 3 a 2. V obou případech v nich byl zachycen shluk nálezů. (obr. 19) Na rozdíl od výše položených, nálezově bohatých kontextů pocházelo z nejhlubších vrstev při dně příkopu málo keramiky a dalších nálezů.

Z příkopu B bylo výzkumem získáno celkem 6512 kusů keramiky, ze zvláštních tvarů 39 koleček (převážně zdobených), dva přesleny, šest zlomků cedníku a část nádoby s výlevkou. Ve výzdobě převažovalo rytí, žlábkování, prstování a plastické pásy. Speciálním nálezem se stalo „chodidlo“ s naznačenými prsty nalezené v hloubce 10 - 20 cm v řezu 1. Nejspíše pochází z antropomorfní nádoby, další její části však

nebyly zaznamenány. Mimoto bylo vyzvednuto 25 g mazanice, kamenné brousky a bronzové předměty. V bloku mezi řezy 1 a 2 bylo objeveno bronzové dlátko a jehlice, v řezu 1 knoflík, zlomek ostří sekerky, téměř na povrchu řezu 1 dlátko, tyčinka a plíšek, v řezu 2 zlomek bronzů a jehla.

V zásypu se vedle osteologického materiálu vyskytly v jižní části řezu 1 v hloubce zhruba 80 cm části lidských kostí, tři kusy lidské lebky, zuby a menší díly kostí. Taktéž v bloku mezi řezy 1 a 2 nalezen shluk kostí spolu s 13 zlomky keramiky.

Objekt 3 (žlábek)

V roce 1990 byl dokumentován mírně lomený úzký a mělký žlábek umístěný v sondě v rozmezí 57 – 60 m. Probíhal od severozápadu k jihovýchodu, dosáhl délky 4,6 m, šířky 37 – 55 cm a hloubky od skryté plochy max. 34 – 46 cm. (Vávra 2000, 6) Průběh žlábků byl ověřen několika sondami, 1/84, 11, 15 a 25. Žlábek sledoval příkop B ve vzdálenosti 6 m od jeho vnitřní strany. Táhnul se mezi oběma příkopy A a B než se spojil s příkopem A. V tomto případě se jedná o superpozici. Ve žlábků byly zachyceny stopy po kúlových jamkách, snad je pozůstatkem palisády, jež tvořila fortifikaci spolu s příkopem B. (Hrala – Šumberová – Vávra 2000, 14)

V sondě 11 dosáhl maximální šířky 37 cm a hloubky 36 cm. Byl zachycen v její východní části a dokumentován spolu s objektem 5 (obr. 21). Z výplně objektu bylo získáno jen velmi málo materiálu, pouze 26 kusů keramických zlomků (obr. 22 a 23), z nichž čtyři byly okrajové, mazanice a několik zvířecích kostí. Nejvíce kusů keramiky, mazanice a kostí bylo získáno již v roce 1987 z hloubky 10 – 25 cm pod současným povrchem a z okolí blízkého objektu 61. V roce 1990 nebylo z východního profilu a severozápadního okraje sondy získáno již mnoho materiálu, pouze ze dna žlábků stojí za zmínku střep s pupkem. Vzhledem ke stratigrafii s příkopem A a B, lze předpokládat, že náleží do druhé fáze osídlení na Skalce.

Objekt 5 (příkop A)

Příkop A neboli tzv. vnitřní malý příkop vymezoval nejmenší vnitřní areál. V průměru dosáhl až 160 m. Šířka se pohybovala od 210 do 480 cm a hloubka dosahovalo až 170 cm od dnešního povrchu. Stěny se šikmo svažovaly k oblému či plochému dnu. V průběhu výzkumu byl zachycen hned na několika místech, a to sondami 1/84, 1/85, 5, 11, 15, 17, 22 a 25.

Sondou 11 probíhal příkop A od severozápadu k jihovýchodu v úseku 52,2 m – 58,6 m. Ačkoliv při skrývce příkop vykazoval šířku až čtyř metrů, podařilo se zjistit, že tato deprese vznikla až později (Vávra 2000, 6). V jeho nižší části byl spíše úzký s plochým a mírně zaobleným dnem o maximální hloubce 148 cm. M. Vávra (2000,7) se domnívá, že vkopy na vnějším okraji příkopu by mohly souviset se základy hradby umístěné za příkopem B (obj. 1). Stopy vnější stěny této hradby by představoval žlab po palisádě (obj. 3) a vnitřní stěnu uvedené oválné prohlubně. Spodní vrstvy příkopu tvořily především písčité či slínovcové splachy ze stěn, horní úroveň poté hlinité nánosy z povrchu s obsahem keramiky atd. Ve vrstvě 1 se vyskytla kumulace lomových kamenů, nejspíše z rozpadající se hradby (obr. 24).

Z příkopu A bylo celkově vyzvednuto 1155 kusů keramických zlomků a deset koleček. Další nálezy tvořily zvířecí kosti, popřípadě mazanice. Pozoruhodné jsou dvě bronzové šipky získané na povrchu (jedna ve skrývce, druhá u severního profilu). Bronzová jehla se nacházela v hloubce 70 cm v řezu 1.

Objekt 47

Nepravidelná oválná jáma o rozměrech 114 x 64 cm orientovaná Z - V byla zachycena v SZ rohu sondy 11 v úseku 1,2 – 2,4 m. Objekt byl nejprve rozebrán ze dvou třetin (1986), zbylá část byla dobrána až v roce 1989. Jednovrstvá šedá jílovito-písčítá výplň sahala do maximální hloubky 14 cm až k písčitému podloží.

V jižní části objektu se nalézal shluk střepů (z amfor s cylindrickým či kónickým hrdlem, dvojkónické nádoby a část misky s přesekávaným lomem na výdutí (obr. 26, 27) a šikmými žlábký) mazanice, rýhovaný střep, lidská lebka, čelist a obratel (?), v severní polovině poté vyšší vejčitá nádoba (obr.25, 26) směřovaná okrajem k severu

(Hrala – Vávra – Sedláček 1986, 5). Situace byla interpretována jako kostrový hrob z mladší fáze mohylové kultury.

Objekt 48

Ležel v západní části sondy v úseku 3,3 – 4,5 m. Šlo o pravidelnou oválnou mělkou jámu orientovanou Z-V o maximální hloubce 14 cm. Přímo v tmavohnědé výplni jižní části se našlo pouze pět nezdobených střepů a malý kousek mazanice.

Objekt 49

Přesněji nedokumentovaný objekt ležel v severozápadní části sondy při jejím severním profilu. Jáma měla tvar mělké prohlubně s delší osou orientovanou SSZ – JJV. V roce 1986 v severní části západní poloviny byly vyzvednuty dva nezdobené keramické střepy.

Objekt 50

Byl zachycen také v severozápadní části sondy při jejím severním profilu, orientován směrem SZ – JV. Hloubením zkušební rýhy podle SZ okraje sondy byla severní část objektu poškozena. Tři metry východně od objektu 50 byly při začistiřování povrchu podloží získány tři nezdobené keramické střepy, jeden okrajový, dva z výdutě, jeden zdobený prstováním. Při začistiřování povrchu objektu bylo objeveno šest nezdobených střepů a opět jeden prstovaný z výduti. Z výplně pak není znám žádný nále. Objekt nebyl kreslen.

Objekt 54

V severozápadní části profilu sondy 11 v úseku 32 – 38,2 m byl odkryt objekt 54. Rozměry objektu v rámci sondy se pohybovaly o maximální délce 3,15 m a šířce 6,16 m. Po skrývce byla znatelná východní oválná část objektu. Pro vybírání výplně byly stanoveny dva řezy. Nejprve byl zdokumentován řez 1 u severozápadního profilu sondy (obr. 29, 30). Tento řez byl rozdělen na dvě poloviny, severozápadní a jihovýchodní (obr. 28). V severozápadní polovině byl zaznamenán 6,16 m široký objekt s téměř plochým dnem, ve střední části pak s hlubší jamkou s mírně šikmým plochým dnem. V druhé polovině dosáhl objekt šířky 2,62 m. Dno bylo tvořeno dvěma prohlubněmi s oblým dnem, větší východní byla nejen hlubší, ale i mladší. Východní prohlubeň byla zachycena také v druhém řezu, kde bylo patrné zúžení východních stěn. Na jejím dně byla zachycena okrouhlá jamka o průměru 26 cm.

Celý objekt byl vyplněn zlomky keramiky o počtu 1324 kusů. Ve výplni bylo celkově mnoho osteologického materiálu a 20 g mazanice. Na povrchu při jihovýchodním okraji objektu se nalézala spirálka z bronzového prstenu. Z kontrolního bloku a severozápadního profilu sondy pochází nejméně materiálu, ten byl kumulován především v horní části řezu 1. V hloubce kolem 50 cm nalezeno několik přepálených střepů a kousek mazanice. Z výzdobných prvků převládalo rytí, žlábkování či prstování povrchu nádob, mezi hrdlem a výdutí poté plastické pásky zdobené důlky vytvořenými prstem.

Objekt 59

Malá a mělká nepravidelně oválná jáma, orientovaná delší osou SSZ – JJV, byla zachycena v úseku 51,5 – 52,7 m sondy 11 o rozměrech 0,8 m x 1 m. Dno objektu bylo téměř ploché, přerušené malou hlubší jamkou o šířce 10 cm. Výplň objektu tvořila tmavě hnědá hlinitá vrstva. Západní polovina objektu byla bez keramického nálezu, pouze se zlomky zvířecích kostí, z povrchu východní poloviny pocházejí zlomky nezdobených střepů a 27 g mazanice. Sběrem ze severovýchodní části byly získány dva nezdobené střepy. Jižní okraj objektu byl porušen mladší kůlovou jamkou KJ 286. Z této jamky pochází jeden střep s plastickou páskou zdobenou prstováním. Kůlová jamka byla patrně součástí vnitřní fortifikace.

Objekt 60

Zaznamenan v úseku 64 – 65, 3 m sondy, mezi příkopem B (obj. 1) a žlabem po palisádě (objekt 3). Rozměry maximální délky 130 x šířky 92 cm. Tvarem připomíná spíše nepravidelnou obdélníkovou jámu s delší osou orientovanou ZSZ – VJV (obr.33). Hloubka objektu byla maximálně 24 cm od povrchu skryté plochy. V jižní části jámy pozorovány dvě prohlubně (kulové jamky?). Pod dnem jámy ležely v písčitém podloží dva ploché kameny. Jáma se vybírala ve dvou etapách, nejprve v jihozápadní poté v severozápadní polovině. Ve výplni byly nalezeny rozházené lidské kosti – části žeber, obratle, česka, klíční kost a část ruky. Z celého objektu byly získány pouze čtyři keramické střepy, z toho dva zdobené (žlábkováním a plastickou páskou) a jeden okrajový. V blízkosti objektu 1 již leželo několik takovýchto jam s neanatomicky uloženými kostmi. Interpretace objektu není zcela zřejmá, zdá se, že jednalo o regulérní hrob, narušený již v pravěku, podobně jako u objektu 47.

Objekt 99

Nacházel se u SZ okraje sondy, v úseku 58 – 59, 2 m, měřil 90 x 80 cm, mezi žlabem (obj. 3) a příkopem B (obj. 1). Zjištěna a vybrána východní část malého (zřejmě oválného) objektu, který na SZ profilu sondy tvořil dvě jamky. Ve výplni objektu bylo zdokumentováno pět vrstev včetně tmavě hnědé ornice a světle hnědého písčitého podloží. Nejprve došlo k jednorázovému zaplnění dvou prohlubní, (vrstva 3 a 4). Poté byl objekt postupně zanesen tmavší hlinitou vrstvou 2 a následně dnešní ornici. Z podorničí bylo vybráno třináct nezdobených keramických střepů, z toho dva okraje a jeden okraj s ouškem. Z výplně poté sedm nezdobených a jeden zdobený rytím spolu s kamenem. Ze severozápadního profilu při sběru pouze jeden nezdobený a jeden okraj. Objekt byl dokumentován v r. 1990.

Kúlové jamky (obr. 34, 35)

Ve východní části sondy, před objektem 5, byla zachycena řada kúlových jamek (KJ 301 – 307), které jsou součástí fortifikačního systému souvisícího s vnitřním příkopem A. Druhá palisáda, která kopíruje první, a její průběh byl zaznamenán v sousední sondě 25, zde v sondě 11 nebyla zachycena – pouze KJ 308 a 309 by mohly být jejími pozůstatky. Kúlové jamky obsahovaly minimální počet nálezů. Jejich dno bylo v převážné většině oblé lehce šikmými zaoblenými stěnami, pouze v případech KJ 313 a 309 se vyskytlo ostře zešikmené dno. KJ 303 byla zdvojená a označena 303a, 303b. Výplň jamek byla tmavší hnědá hlinitá na světlohnědém sprašovém podlaží, pod nímž byl ještě štěrkopísek. Průměr se pohybuje zhruba od 30 do 60 cm s maximální hloubkou 28 cm. Jamky KJ 310 – 315 byly rozmístěny nepravidelně mezi palisádou a objektem 59, taktéž bez nálezů. Kúlová jamka 286 porušovala objekt 59. Kúlová jamka 335 ležela v blízkosti objektu 99 mezi žlabem (obj. 3) a příkopem B (obj. 1). V jejím obsahu se nenacházely žádné archeologické nálezy. Půdorys byl okrouhlý o průměru 30 cm. V nedalekém objektu 60 byly ve spodní vrstvě zaznamenány stopy po dvou kúlových jamkách. Zůstává otázkou, jestli mohly nějakým způsobem souviset s KJ 335, anebo dokonce s fortifikačním systémem příkopu B.

Kúlové jamky ve východní části S 11				
Kúlové jamka	Průměr cm	hloubka cm	Výplň	Nálezy
KJ 286	72	28	vr. 1 tmavě hnědá hlin., superpozice s obj. 59 vr. 2 hnědá hlinitá	1 Ke s plast. páskou, 20 g mazanice, 1 Ke nezd.
KJ 302	28	10	tmavší hnědá hlin.	-
KJ 303 A-C	80	max. 18	tmavší hnědá hlin.	-
KJ 305	66	26	tmavší hnědá hlin.	-
KJ 306	39	27	tmavší hnědá hlin.	-
KJ 307	64	20	tmavší hnědá hlin.	1 Ke okraj, 2 Ke nezd.
KJ 308	46	16	tmavší hnědá hlin./hnědá hlin.	-
KJ 310	41	15	tmavší hnědá hlin.	-
KJ 311	60	25	tmavší hnědá hlin.	1 Ke okraj
KJ 312	24	16	tmavší hnědá hlin.	-
KJ 313	38	25	tmavší hnědá hlin.	1 Ke nezd.
KJ 334	36	22	vr. 3 tmavohnědá kompaktní hlinitá	2 Ke
KJ 335	30	-	tmavší hnědá hlin.	-

Tabulka 1. Soupis kúlových jamek ve východní části S 11. Vypracováno dle podkladů M. Vávry.

V západní části (vnitřním areálu nejstaršího opevnění) byl také zachycen shluk kůlových jamek bez zřetelnější funkce či souvislosti (KJ 242 – 248, 286, 287). Pět kůlových jamek (KJ 242 – KJ 246) vytvářelo půlkruhový shluk na západním okraji S 11 otevřenou částí orientovaný k objektům 47 a 48. Výplň těchto jamek je šedá písčitohlinitá. Tři kůlové jamky směřovaly v řadě od severozápadu k jihovýchodu a byly situovány mezi objekty 47 a 49. Jejich výplň byla oproti předešlým kůlovým jamkám tmavě hnědá hlinitá. Tvarem si byly velmi podobné, měly zešíkmené stěny s oblým dnem a celkově obsahovaly i více keramického materiálu. Výjimku tvořila KJ 247, jejíž dno bylo rozčleněné na dvě prohlubně.

Kůlové jamky v západní části S 11				
Kůlové jamka	Průměr cm	hloubka cm	Výplň	Nálezy
KJ 242	32 x 20	13	šedá písčitohlinitá	1 Ke okraj
KJ 243	20	20	šedá písčitohlinitá	-
KJ 244	40	20	šedá písčitohlinitá, se dvěma prohlubněmi	-
KJ 245	42 x 36	24	šedá písčitohlinitá	-
KJ 245A	18 x 20	14	šedá písčitohlinitá	-
KJ 246	64 x 60	19/20	hutná šedá hlin. (jílovito) písčitá	1 Ke okraj, 7 Ke nezd., 1 kámen, kosti
KJ 247	58	27	tmavě hnědá hlinitá	1 Ke s plast. páskou, 10 Ke nezd., 2 ks mazanice, osteologický materiál
KJ 248	84	39	tmavě hnědá hlinitá	2 Ke okraj, 1 Ke žlábkování, 17 Ke nezd., osteologický materiál
KJ 287	55	14	tmavě hnědá hlinitá	3 Ke nezd., osteologický materiál

Tabulka 2. Soupis kůlových jamek v západní části S 11. Vytvořeno dle podkladů M. Vávry.

4. 5. 4. Keramické nálezy

Keramická náplň v obou fortifikačních systémech pochází jak ze starší tak z mladší fáze osídlení Skalky. Důvodem bylo dlouhodobé a postupné zanášení příkopů. Objevují se zde zlomky z esovitých džbánkovitých koflíků typu Křečhoř (velimský typ), v některých případech byly dokumentovány zlomky z amfor zdobené přesekávanými lištami či lomem nebo ouška z rozhraní hrdla a výdutě. Velmi často se objevovaly nálezy ze zásobnic, jejichž tělo bylo zdrsňeno prstováním či plastické pásky zdobené důlky. Méně obvyklé se zdály být pozůstatky vypnulín, včetně ohraničených, které pocházejí nejspíše ze džbánek. Džbánky presentovaly jak starší mohylovou keramiku, tak mohylovo-lužický horizont. V menším počtu se v nálezovém fondu vyskytovaly, střepy zdobené jemně rytými šrafovanými trojúhelníky, jež jsou typické pro pozdní mohylovou kulturu. V několika případech se taktéž vyskytly keramické zlomky cedníku. Konkrétní hodnoty a poměry čekají na statistickou analýzu v rámci zpracování lokality. Vzhledem k časté zlomkovitosti materiálu je v některých případech velmi obtížné určit z jakého typu nádoby pochází a tím je i lépe datovat. Velmi podobný stav nálezů je i v ostatních objektech zaznamenaných v sondě 11.

Bez povšimnutí nelze nechat ani poměrně hojný nález keramických koleček. Celkově jich ze sondy 11 bylo získáno 52. Nejvíce pak z příkopu B (obj. 1), kdy v řezu 1 se jich našlo 22, v řezu 2 poté 14 (jedno z nich i s provrtem). Mezi řezy 1 a 2 objeveny ještě další tři. Z příkopu A (obj. 5) celkem deset. Už v minulosti se řešila otázka funkce takovýchto koleček. S. Vencel (1980, 524) jim v roce 1980 přisuzuje zcela praktickou funkci, a to řemeslnou, mohly být využívány jako přesleny nebo v podobě špachtlí v hrnčířském řemesle. J. Hrala (Hrala – Šumberová – Vávra 2000, 210 - 211) je interpretoval jako „figurky“ pro nějakou blíže nespecifikovatelnou společenskou stolní hru. M. Vávra a D. Šťastný (2003, 172) s tímto pojetím zcela nesouhlasí a domnívají se, že byly spíše nábojem do primitivního praku a jako zbraň byly využity v době napadení hradiště. Vzhledem k vysokému počtu nálezů v této poměrně malé sondě a jejich výskytu bych se přikláněla spíše k výkladu M. Vávry a D. Šťastného. V příkopech, jež byly součástí fortifikačního systému, bylo v různých hloubkách celkem nalezeno, 49 koleček. Zbývá tři kolečka byla rozmístěna a východní straně sondy, tedy v blízkosti fortifikačního systému. Taktéž ze sondy 2 je známo pět koleček z objektu 1 a dvě z ornice.

4. 5. 5. Datování objektů ze sond 2 a 11

Vzhledem k charakteru keramiky a sídlištní stratigrafii byl vznik objektů 1, 3 a 5 již dříve zařazen do druhé vývojové stavební fáze hradiště, tedy mladší fáze mohylové kultury. Budování příkopů probíhalo průběžně a užívání jednotlivých fortifikací se časově překrývalo. Jejich zánik byl pozvolný a v horních vrstvách zásypu se objevovaly již keramické zlomky z následného pozdně mohylového období. Nálezy ze sond 2 a 11 toto datování jen potvrzují. Celkově lze život na Skalce shrnout do období závěru mladé mohylové až pozdní mohylové kultury, resp. časnou dobu popelnicových polí, Br C2-D (Hrala – Šumberová – Vávra 200, 265).

Ostatní objekty obsahovaly ve většině případů jen malé množství keramického materiálu. Jeho datování bylo ztíženo nejen zlomkovitostí, ale i chronologicky průběžnými výzdobnými prvky (žlábkování, rytí, plastické pásky zdobené důlky). Vzhledem k poloze objektů v blízkosti a zároveň i neporušenosti fortifikačním systémem se zdají být s ním téměř současné, a tudíž zařaditelné do druhé stavební vývojové fáze hradiště mladšího stupně mohylové kultury. Výjimku by pak tvořil objekt 59, jenž by mohl být nepatrně starší vzhledem k jeho narušení KJ 286.

5. Závěr

Cílem diplomové práce bylo zmapování lokalit s pozitivními nálezy z období starší a střední doby bronzové na Kolínsku a Poděbradsku a do těchto poznatků zasadit hradiště Skalku u Velimi.

První část předkládané práce se věnovala vymezenému území v daných obdobích. Snažila jsem se z rozpoznaných nálezů vytvořit přehledné mapy v měřítku 1 : 200 000 se zakreslenými doklady určité činnosti pro každé katastrální území. Z těchto map pak bylo možné vyzorovat oblasti s hlavní koncentrací osídlení. Pro únětickou kulturu se po zanesení jednotlivých bodů do map vykreslily hlavní kumulace nálezů v blízkosti dvou největších toků - řeky Labe a Výrovky, dále v severní části kolínského okresu a západní části Poděbradska. Téměř prázdná poté zůstala oblast jihozápadního Kolínska a zajímavý se zdá být i prostor mezi Labem a Cidlinou. Pro vymezenou oblast bylo celkově zjištěno 353 lokalit s dokladem o činnosti lidu únětického či mohylového. Pro Kolínsko pak bylo pro období únětické kultury celkově zjištěno 36 sídlištních a 63 pohřebních aktivit, pro Poděbradsko 9 a 17. Tento poměr jasně naznačuje, že nálezy hrobového charakteru téměř o polovinu převyšovaly sídlištní. Velká část sesbíraných pramenů měla poté vypovídací hodnotu ojedinělých nálezů, ať již v podobě keramiky či bronzových artefaktů, ale nechyběly ani soubory zlatých, bronzových či keramických artefaktů. V rámci Kolínska bylo možné vyzorovat několik mikroregionů, v blízkosti menších říček či potoků, u nichž se koncentrovala větší část nálezů. Mikroregiony byly zaznamenány kolem Polepského, Pekelského, Nouzovského potoka, Blinky a Bečvářky.

U mnoha nálezů nebylo možné určit jejich nadmořskou výšku a vzdálenost od vodoteče. Přece jen ze získaných dat bylo možné dojít k určitým výsledkům. K osídlení lid únětické kultury vyhledával mírné svahy do výšky do 250 m n.m. a vzdáleností 500 m od dnešní vodoteče, přičemž předpokládám, že v minulosti mohly být toky o něco blíže. Ojediněle jsou známa i opevněná sídliště z výšinných poloh, př. Klučov. Doklady o lidu s mohylovou kulturou máme minimální, z Kolínska sedm (včetně velimské Skalky) a Poděbradska čtyři lokality. I pro toto období nebylo možné u všech určit přesnou polohu, přes to jednotlivé polohy naznačovaly, že se jedná v převážné většině o rovinná sídliště založená v polabské nížině kolem 200 m n.m. Jako určitou

výjimku lze uvést Hlaváčovu Lhotu s 260 m n.m. Dvojnásobný počet nálezů pak tvořily ojedinělé artefakty.

Výraznější aktivitu bylo možné pozorovat v pohřebním ritu únětické kultury s celkovým počtem 80 lokalit. Na podkladech, které bylo možné získat z písemných pramenů a literatury, bylo možné vysledovat určité zákonitosti pro vymezenou oblast. Jednotlivé hroby (1-2) spolu s menšími pohřebišti (3-5 hrobů) výrazně převažovaly nad většími a velkými. Jejich podíl z celkového počtu dohromady tvořil 87 %. Největším pohřebištem se 142 hroby se rozkládalo v Polepech „Na Kašíkovém.“ Nelze však jednoznačně shrnout, že ve starší době bronzové existovala ve větší míře malá pohřebišť. Musíme vzít v úvahu, že u spousty nálezů, především starých, dokumentace neodpovídá dnešním standardům. Dále je to stavební činnost a archeologické poznatky s ní spojené. V případě, kdy se nejedná o rozsáhlý plošný výzkum, základové výkopy často odkryjí pouze jeden či dva hroby a případné další zůstanou nerozpoznány. Tyto situace mohou ve velké míře zkreslovat dosavadní poznání. Předpokládám, že k jednotlivým sídlištím existovala pohřebišť o střední velikosti.

Ze získaných dat bylo možné dokumentovat i pohřební zvyklosti. V 83 případech z 352 zjištěných hrobů bylo normou pohřbívát do oválných jam, které často nesou stopy schránek či závalů z kamenů donášených z blízkého okolí. Rozměry hrobové jámy se pohybovaly v rozmezí 140-150 x 90-100x 70-80 cm a nejsou závislá na pohlaví či věku zemřelého, i když v jisté míře větší hroby obsahují spíše ženské pozůstatky. Značná byla také pravidelnost v orientaci zemřelého, v 74 % ve směru jih sever, na pravém boku (94%) a obličejem k východu (84%). Vyskytovaly se však i pohřby, jež tyto zákonitosti porušovaly. Často se jednalo o hroby se sekundárním zásahem. Z demografického hlediska bylo zajímavé, že hroby s ženskými pozůstatky (45%) výrazně převažovaly nad mužskými. Výjimkou nebyly ani hromadné hroby, ve vymezeném území pak převládaly dvojhroby (59%). Některé vícečetné hroby obsahovaly muže, ženu a dítě, jednalo se snad o rodinu (př. Křečhoř). Zvláštností bylo ukládání zemřelých jedinců do sídlištních jam (př. Mclly).

Hrobový inventář v převážné většině tvořily keramické nádoby, jež se nacházely především v oblasti hlavy (53%) či pánve (32%). Speciálním jevem bylo ukládání střepů na lebku, dokumentovaných např. ze Kšel. Zastoupení bronzových a zlatých artefaktů se zdá být menší. Zlato se objevovalo v podobě záušnic uložených na levé

spánkové kosti (Nebovidy) či v páru (Vrbčany). Z dalších milodarů lze připomenout pazourkové hroty šípů (Pátek), nožíky (Polepy), sekerky (Nebovidy), křemenové valouny za lebkou (Hřiby, Polepy). Zcela specifickým jevem byla trepanace lebek zemřelých. Dva případy byly zaznamenány v Cerhenicích, v Hřibech a Polepech. Proděravělý trepanační rondel, který vznikl, jako druhotný produkt byl nalezen v hrobě č. 22 v Polepech.

Vzniklé závěry musí být vzaty s určitou opatrností. U velké části nálezů, vzhledem k jejich nedostatečné a neúplné dokumentaci, nebylo možné zachytit podstatná data pro zanesení do příslušného grafu. Tím vzniká určitá nepřesnost v předkládaných výsledcích. Domnívám se však, že ačkoliv by ovlivnily procentuální zastoupení, v celkovém zhodnocení jednotlivých problematik by nebyla odchylka příliš markantní.

Pro mohylovou kulturu nebylo možné, vzhledem k množství nálezů (osm lokalit na celém území) a úplnosti informací, statistiku vytvořit.

Výraznými prameny byly depoty, a to především z období únětické kultury. V převážné většině se jednalo o sklady měděných hřiven. U některých ojedinělých nálezů lze uvažovat o jejich funkci depotu. Příkladem může být nález sekerky varianty C z Křečhoře. Část depotů se nacházela mezi Labem a Cidlinou. Zdejší oblast, jinak bez větších známek sídlení, mohla být v minulosti využívána jako obchodní stezka a depoty hřiven zde uložené by mohly naznačovat její průběh. Z minulosti je doložitelný minimálně jeden brod přes řeku Labe.

V katalogu chybí nálezy starší a střední doby bronzové zaznamenané při stavbě obchvatu města Kolína a města Nymburka. Výzkum zde byl ukončen v roce 2010. Získané výsledky ještě nejsou publikovány. Po jejich zveřejnění bude náhled na osídlení Kolínsko a Poděbradska o něco odlišný.

Na výše zmíněném podkladu vznikala velimská Skalka. V rámci prostoru, který opevňoval mohutný fortifikační systém, byly dokumentovány jen nepatrné stopy po osídlení únětickou kulturou. Významným nálezem však byla část nádoby ukazující prozatím na jediný doklad Litzenkeramik v Čechách. Ve střední době bronzové toto nepatrné návrší osídlil lid středodunajské mohylové kultury. Z nejstarší fáze zde bylo doloženo jen málo dokladů

Na začátku podkapitoly o sondě 11 jsem zmínila hlavní záměr k vytyčení této sondy, a sice zjistit více o vnitřním osídlení ve vnitřním opevněném areálu a o průběhu palisády související s příkopem B. V sondě byly zachyceny oba hlavní fortifikační systémy pro druhou fázi osídlení velimské Skalky. Podařilo se taktéž zdokumentovat palisádový žlab související s příkopem B, ale zároveň i více přiblížit představu o podobě hradby u tohoto příkopu (viz deprese zjištěné u příkopu B). Dále průběh dvou souběžných palisádových řad pokračujících ze sondy 25 a souvisejících s vnitřním příkopem A. Bohužel sondou nebyl zaznamenán žádný objekt, jenž by poukazoval na obytnou stavbu, jakou se podařilo zachytit již ve zmíněné sondě 25. Nicméně vedle menších objektů, u nichž je těžká přesnější interpretace, zde byl odkryt objekt 60 a 47, u nichž se dá předpokládat, že byly původně využity jako hroby a ještě v průběhu pravěku byly kosti jedinců rozházeny.

Velimskou Skalku bych hodnotila jako rozsáhlé opevněné hradiště, kterému nemůžeme upřít jeho řemeslnické zázemí a s ním úzce související probíhající obchod. Na počtu depotů, ať již zlatých či bronzových můžeme jen odhadovat neuvěřitelné bohatství velimské Skalky. Hradiště, jež bylo vybudováno nedaleko důležitého komunikačního uzlu řeky Labe a jeho brodů, které umožňovali spojení mezi západní a východní oblastí, zajisté skýtalo nejen výborné odbytiště zboží, ale i ochranu pro menší osady a jejich obyvatele v době ohrožení. Do určité míry lze souhlasit i s určitou rivalitou, která zde probíhala. V průběhu celého pravěku, ale i raného středověku můžeme sledovat religiozitu lidí lišící se podle jednotlivých kultur. Ať již budeme tyto rituály sledovat ve způsobu pohřebního ritu či v každodenním životě. Určité obřady na velimské Skalce mohli probíhat pospolu s probíhající kovoliteckou a kovotepeckou výrobou. Doklady o váženosti kovářů neboli mágů jsou známy z oblasti Středomoří a tudíž můžeme předpokládat, že stejným způsobem mohl na přeměnu nerostné suroviny v bronz, působit i na lid středodunajské mohylové kultury. Lze předpokládat, že probíhaly i jiné běžné náboženské praktiky, jež zajišťovali ochranu obyvatel, ať již před případným nepřítelem či před přírodními silami. Avšak s výkladem o kanibalismu a kultovních praktikách s ním souvisejícím bych byla opatrná. Nálezy, většinou objekty s kostrami či jejich pozůstatky pospolu se zlatými artefakty, se dají hodnotit dvojím způsobem. Náhled každého pozorovatele se bude měnit podle toho, co bude chtít v určité situaci spatřit. Dané nálezové celky se musí vyhodnotit komplexně v rámci celého hradiště a ne jako jednotlivé nálezové situace.

6. Seznam použitých pramenů a literatury

6. 1. Prameny

Anonym ?: Libice nad Cidlinou, okr. Nymburk. Hlášení o výzkumu čj. 5486/?. Archív Polabského muzea v Poděbradech.

Anonym 1930: Český Brod, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 1760/30. Archív RMK.

Anonym 1939: Kolín, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 3494/39. Archív RMK.

Anonym 1941: Nebovidy, o. Kolín. Hlášení o výzkumu čj. 5917/41. Archív RMK.

Anonym 1941b: Hřiby, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu čj. 3821/41. Archív RMK.

Anonym 1941c: Chotutice, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu čj. 4967/41. Archív RMK.

Anonym 1941d: Nebovidy, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 3442/41. Archív AÚ AVČR.

Anonym 1941e: Nebovidy, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 3817/41. Archív AÚ AVČR.

Anonym 1941f: Pašinka, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 5419/41. Archív AÚ AVČR.

Anonym 1946a: Chotutice, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 419/46. Digitální archív AÚ AVČR Praha.

Anonym 1946b: Vrbčany, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 6464/46. Archív AÚ AVČR Praha.

Anonym 1946c: Chotutice, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 1802/46. Archív RMK.

Anonym 1946c: Chotutice, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 1802/46. Archív RMK.

Anonym 1946d: Mlékovice, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 6459/46. Archív AÚ AVČR.

Anonym 1947: Dobřichov, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 6849/47. Archív RMK.

Anonym 1948: Břežany II., okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 3699/48. Archív RMK..

- Anonym 1948b: Vrbčany, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 6020/48. Archív RMK.
- Anonym 1949: Cerhýnky, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 524/49. Archív RMK.
- Anonym 1949b: Dobřichov, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 1212/49. Archív RMK.
- Anonym 1949c: Chotutice, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 1201/49. Archív RMK.
- Anonym 1949d: Libodřice, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 1174/49. Archív RMK.
- Anonym 1949e: Nebovidy, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 2611/49. Archív RMK.
- Anonym 1950: Radovesnice II., okr. Kolín. Hlášení o výzkum, čj. 2427/50. Archív RMK.
- Anonym 1950b: Sokoleč, okr. Nymburk. Hlášení o výzkumu, čj. 1533/50. Archív Polabského muzea, Poděbrady.
- Anonym 1950c: Červené Pečky, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 1500/50. Archív RMK.
- Anonym 1950d: Klášterní Skalice, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 1961/50. Archív RMK.
- Anonym 1950e: Žabonosy, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 1963/50. Archív AÚ AVČR.
- Anonym 1956: Ratenice, okr. Nymburk. Hlášení o výzkumu, čj. 1494/56. Archív AÚ AVČR, Praha.
- Bartošková A. 1997: Libice nad Cidlinou, okr. Nymburk. Digitální archiv AÚ AVČR. Praha.
- Bernardová 1980: Sány, okr. Nymburk. Nálezová zpráva, čj. 1476/84. Archív Polabského muzea, Poděbrady.
- Břicháček, P. 1976-77: Opolany, okr. Nymburk. Výzkumy v Čechách, 96-97.
- Břicháček, P. 1978: Odřepsy, okr. Nymburk. Hlášení o výzkumu, čj. 1105/85. Archív Polabského muzea, Poděbrady.
- Břicháček, P. 1984-5: Opolany, okr. Nymburk. Bulletin záchranného oddělení, 172. Praha.

Břicháček, P. 1985: Odřepsy, okr. Nymburk. Hlášení o výzkumu, čj. 1656/88. Archív Polabského muzea, Poděbrady.

Břicháček, P. 1985b: Vlkov pod Oškobrhem, okr. Nymburk. Hlášení o výzkumu. Archív Polabského muzea, Poděbrady.

Dřevo, V. 1949: Štolmíř, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 2599/49. Archív AÚ AVČR.

Hrala, J. 1959: Kolin, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 6421/59. Archív RMK.

Hrala, J. – Vávra, M. – Sedláček, Z. 1984: Nálezová zpráva. Archeologický výzkum opevněné osady z bronzové doby, 1984, archiv RMK.

Hrala, J. – Vávra, M. – Sedláček, Z. 1985: Zpráva o výzkumu opevněné výšinné osady z doby bronzové v roce 1985, archiv RMK, 2-17.

Hrala, J. – Vávra, M. – Sedláček, Z. 1986: Zpráva o výzkumu opevněné výšinné osady z doby bronzové v roce 1986, archiv RMK, 1-10.

Hrala, J. – Vávra, M. – Sedláček, Z. 1987: Zpráva o výzkumu opevněné osady z doby bronzové v roce 1987 (4. Sezona), archiv RMK, 1–15.

Hrala, J. – Vávra, M. – Sedláček, Z. 1988: Velim. Zpráva o výzkumu 1988, archiv RMK, č.j. 4232/88, 1-6.

Hrala, J. – Vávra, M. – Sedláček, Z. 1989: Zpráva o výzkumu opevněné výšinné polohy z doby bronzové v roce 1989 (6. sezona), archiv RMK, č.j. 3652/89, 2–11.

Hrala, J. – Vávra, M. – Sedláček, Z. 1990: Zpráva o výzkumu opevněné výšinné polohy z doby bronzové v roce 1990 (7. sezona), archiv RMK, čj. 334/90, 1–14.

Hrdlička, V. 1969: Kanín, okr. Nymburk. Nálezová zpráva, čj. 327/69. Archív Polabského muzea, Poděbrady.

Jílková, E. 1958: Kolín, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 2390/58. Archív RMK.

Justová, J. 1969: Kanín, okr. Nymburk. Hlášení o výzkumu. Archív Polabského muzea, Poděbrady.

Prkno, J. – Vávra, M. 1987: Klášterní Skalice, okr. Kolín. Bulletin záchranného oddělení, 79.

- Rulf, J. 1984: Nebovidy, okr. Kolín. Výzkumy v Čechách, 132.
- Řehoř, J. 1951. Tři Dvory, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 5364/51. Archív AÚ AVČR.
- Salač, V. 1988: Ratenice, okr. Nymburk. Výzkumy v Čechách. Praha.
- Salač, V. 1989: Cerhenice, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 2392/89. Digitální archiv AÚ AVČR Praha.
- Sedláček, Z. 1973: Cerhenice, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 4917/73. Digitální archiv AÚ AVČR Praha.
- Sedláček, Z. 1974: Bečváry, okr. Kolín. Výzkumy v Čechách, 10
- Sedláček, Z. 1976: Křečhoř, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 6628/76. Archív RMK.
- Sedláček, Z. 1984: Cerhenice, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 2039/84. Digitální archiv AÚ AVČR Praha.
- Sedláček, Z. 1986: Třebovle, okr. Kolín, čj. 4091/86. Digitální archiv AÚ AVČR Praha.
- Sedláček, Z. 1988: Cerhenice, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 1002/88. Digitální archiv AÚ AVČR Praha.
- Sedláček, Z. 2002: Vlkov pod Oškobrhem. Hlášení o výzkumu. Polabské muzeum, Poděbrady.
- Svobodová, L. 1969: Starý Kolín, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 2599/49. Archív AÚ AVČR.
- Šolle, M. 1946a: Pečky, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 1462/46. Digitální archiv AÚ AVČR Praha.
- Šolle, M. 1946b: Radim, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 1769/46. Archív RMK.
- Tvrdík, R. 1998: Přistoupim, okr. Kolín. Výzkumy v Čechách, Praha.
- Tvrdík, R. 1999: Plaňany, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 1160/99. Digitální archiv AÚ AVČR Praha.
- Tvrdík, R. 2002: Ovčáry, okr. Kolín. Výzkumy v Čechách.

- Tvrđík, R. 2004: Dobřichov, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu. Archív RMK.
- Valentová, J. 1992: Libenice, okr. Kolín. Výzkumy v Čechách, 35.
- Valentová, J. 1996. Kolín, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, Kolín, čj. 353/96. Archív RMK.
- Vávra, M. 1984 – 1985: Břežany II., okr. Kolín, Výzkumy v Čechách, 23.
- Vávra, M. 1984-1985: Hlaváčova Lhota, okr. Kolín. Výzkumy v Čechách, 246.
- Vávra, M. 1987: Lipany, okr. Kolín. Výzkumy v Čechách, 109.
- Vávra, M. 1987b: Krupá, okr. Kolín. Výzkumy v Čechách, 93.
- Vávra, M. 1987c: Lipany, okr. Kolín. Výzkumy v Čechách, 103.
- Vávra, M. 1988a: Lipany, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj.1218/88.
- Vávra, M. 1988b: Molitorov, okr. Kolín. Hlášení o výzkum, čj. 1172/88. Digitální archiv AÚ AVČR Praha.
- Vávra, M. 1998c: Nová Ves. I., okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, Digitální archiv AÚ AVČR Praha.
- Vávra, M. 1988d: Kolín, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 4479/88. Archív AÚ AVČR.
- Vávra, M. 1999: Ohrada, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 1949/99. Archív AÚ AVČR.
- Vávra, M. 2000: Nálezová zpráva o výsledcích výzkumu ve Velimi, okr. Kolín, poloha Skalka. Sondy 2, 11, 15, archiv AÚPPSČ čj. 389/2000, 1–12.
- Vávra, M. 2002: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu ve Velimi, okr. Kolín, staveniště: Horní Nouzov, ulice K Sídlišti v r. 2002, archiv RMK.
- Vávra, M. 2002: Zpráva o záchranné archeologické akci, č.j. 4800/2002. Digitální archiv AÚ AVČR Praha.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 1998a: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu prováděném na základě smlouvy č. 17/98 ve Velimi (okr. Kolín) v poloze Skalka a

okolí v r. 1998, ÚAPPSC Praha č.j. 638/98. Digitální archiv Archeologického ústavu Praha.

Vávra, M. – Šťastný, D. 1998b: Pňov, okr. Nymburk. Hlášení o výzkumu, čj. 1950/99. Archív Polabského muzea, Poděbrady.

Vokolek, V. 1960: Kolín, okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 564/60. Archív RMK.

Zeman, J. 1957: Nová Ves II., okr. Kolín. Hlášení o výzkumu, čj. 3138/57. Digitální archiv AÚ AVČR Praha.

Žebera, K. 1946: Libice nad Cidlinou, okr. Nymburk. Hlášení o výzkumu čj. 1859/46. Archív Polabského muzea, Poděbrady.

Inventář muzea Chlumce nad Cidlinou.

Přírůstková čísla muzea Kouřimska v Kouřimi. Kouřim.

Přírůstková čísla Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Soupis inventárních čísel Polabského muzea, Poděbrady.

Soupis Dvořákových čísel.

6. 2. Literatura

Baillie, M. G. L. 1998: Evidence for Climatic Deterioration in the 12th and 17th Centuries BC. In: B. Hänsel (ed.) 1998: Mensch und Umwelt in der Bronzezeit Europas, Kiel 49–55.

Bartelheim, M. 1998: Studien zur böhmischen Aujentzizer Kultur: Chronologie und chronologische Untersuchungen. Teil 1, 2. Bonn.

Bath – Bílková, B. 1973: K problému původu hřiven. Památky archeologické 44, 24-41.

Beneš, A. 1959: K problémům mohylové kultury doby bronzové ve středních Čechách. Sborník Národního muzea v Praze, řada A – Historie 13/1–2, 1–96.

- Bouzek, J. 2005: Klimatické změny ve středoevropském pravěku. *Archeologické rozhledy* 47, 493–528.
- Böhm, J. 1924: Rozšíření kultury únětické. *Památky archeologické* 34, 1–14.
- Böhm, J. 1932a: Únětické nálezy na Pardubicku. *Památky archeologické* 38, 47–49.
- Böhm, J. 1932b: Únětické nálezy na Českobrodsku. *Památky archeologické* 38, 49–50.
- Böhm, J. 1932c: Únětické nálezy z Českobrodsku. *Památky archeologické* 38, 49.
- Böhm, J. 1937: *Základy hallstattské periody v Čechách*, Praha.
- Borkovský, I. 1934: Středoevropské perličkovité jehlice. *Památky Archeologické* 40, 27–33.
- Břicháček, P. 1976 - 1977: *Opolany. Výzkumy v Čechách*, 96–97.
- Břicháček, P. – Moucha, V. 1993: Únětická kultura v Čechách a Horní Podunají. *Archeologické rozhledy* 45, 460–465, 539–540.
- Buchvaldek, M. 1967: *Die Schnurkeramik in Böhmen*. Praha.
- Butler, J. J. 2002: Ingots and insights: reflections on ring and ribs. In: Bartelheim, M. – Pernička, E. – Krause, R. (ed.) 2002: *Die Anfänge der Metallurgie in der Alten Welt*. Rahden/Westf.
- Dočkalová, M. 2001: Doklady trepanací ve sbírkách ústavu Anthropos. In: *Otázky neolitu a eneolitu našich zemí. Sborník referátů z 18. pracovního zasedání badatelů pro výzkum neolitu a eneolitu Čech, Moravy a Slovenska, Mostkovice 14. – 17. září 1999*, *Pravěk – Supplementum* 8, 232–243.
- Dvořák, F. 1926/27: Pohřebiště únětické kultury v Polepech u Kolína. *Památky archeologické* 35, 22–44.
- Dvořák, F. 1926/27: Nálezy únětické keramiky na Kolínsku. *Památky archeologické* 35, 353–370.
- Dvořák, F. 1931: Nálezy únětické keramiky na Kolínsku II. *Památky archeologické* 37, 2–11.

Dvořák, F. 1932: Nálezy únětické keramiky na Kolínsku III. Památky archeologické 38, 8-14.

Dvořák, F. 1933: Nálezy únětické keramiky na Kolínsku IV. Památky archeologické 39, 60-62.

Dvořák, F. 1936: Pravěk Kolínska a Kouřimska. Soupis archeologických památek Kolínska a Kouřimska. Kolín.

Felcman, J. 1911: Hromadný nález v katastru Nová Ves u Velimi. Památky archeologické 42, 375–382.

Hájek, L. 1947: Nová skupina mohylové kultury doby bronzové v Čechách. In: Eisnerov sborník, Historica Slovaca 5, Bratislava, 63-74.

Harding, A. F. 2000: European societies in the Bronze Age. Cambridge

Harding, A. – Šumberová, R. – Knüsel, Ch. – Outram, A. 2007: Velim. Violence and Death in Bronze Age Bohemia. The results of fieldwork 1992 – 95, with a consideration of perimortem trauma and deposition in the Bronze Age. Praha..

Hásek, I. 1975: Hrazené osady větrovského horizontu v Čechách. Časopis Národního muzea, řada historická 148, 1-32.

Hásek, I. 1981: Třetí nález zlatých svítků z velimské Skalky, Praehistorica 8 (Varia archaeologica 2), Praha, 115–117.

Hellich, J. 1913: Poklady předvěkého zlata z Poděbradska. Památky archeologické 25, 27–36, 67–79.

Hellich, J. 1914: Archeologické drobnosti z Poděbradska. Památky archeologické 26, 223–224.

Hellich, J. 1915: Archeologické drobnosti z Poděbradska. Drobné články, materiálie a zprávy. Památky archeologické 27, 141–142.

Hellich, J. 1921: Pozdně neolitické pohřebiště skrčků „Na žebráku“ u Pátku. Památky archeologické 32, 213 – 219.

Hellich, J. 1922: Předúnětické nálezy v Sánech a okolí. Památky archeologické, 133.

- Hellich, J. 1922-1923: Drobné články, materiálie a zprávy, Kouty. Památky archeologické 33, 136–137.
- Hellich, J. 1927: Drobné články, materiálie a zprávy, Poděbrady. Památky archeologické 35, 563.
- Hnízdová, I. 1953: Osady a chaty únětického lidu v Čechách. Archeologické rozhledy 5, 375-376, 380-392, 424-425, 431-432.
- Hnízdová 1954: Otázka větrovských tvarů v české únětické kultuře. Památky archeologické 45, 193-218.
- Hrala, J. 1954: Střední a mladší doba bronzová ve středním Polabí. Nepublikovaný rukopis diplomové práce. FF UK Praha.
- Hrala, J. 1959: Několik nálezů z Kolínska. Archeologické rozhledy 11, 22.
- Hrala, J. 2000: Ritual and cult. In: J. Hrala – R. Šumberová – M. Vávra 2000, Velim. A Bronze Age fortified site in Bohemia, Praha, 257–262.
- Hrala, J. – Sedláček, Z. – Vávra, M. 1987: Hradiště z doby bronzové u Velimi, Práce muzea v Kolíně 4, 3–26.
- Hrala, J. – Šumberová, R. – Vávra, M. 2000: Velim. A Bronze Age fortified site in Bohemia. Praha.
- Hrala, J. – Vávra, M. 1996: Velimská Skalka ve střední době bronzové, Práce muzea v Kolíně 6, 171–197.
- Chlupáč, I. a kol. 2002: Geologická minulost České republiky. Praha.
- Chlupová, S. 2006: Doba bronzová mezi Labem a Výrovkou – potencionální zázemí Skalky u Velimi. Nepublikovaný rukopis bakalářské diplomové práce, ÚAM FF MU Brno.
- Chernykh, E.N.: Some of the most important aspects and problems of early Metal Age studying. In: M. Bartelheim – E. Pernička – R. Krause (ed.) 2002: Die Anfänge der Metallurgie in der Alten Welt. Rahden/Westf.

Chvojka, O. 2003: Sídliště ze střední doby bronzové u Radčic – Vodňan, okres Strakonice. Výzkumy ba stavbě silničního obchvatu v letech 1994-1996. Památky archeologické 94, 83-160.

Jelínek, J. 1968: Three trephined Early Bronze Age skulls from Bohemia. Anthropologie VI/2, 25 – 32.

Jelínek, Z. – Sedláček, Z. 1982: MUDr. František Dvořák – lékař, archeolog a odbojář. Práce muzea v Kolíně 2, 3-19.

Jelínková, Z. 1959: Hromadný nález protoúnětické keramiky z Křečhoře u Kolína. Památky archeologické 50, 16–32.

Jiráň, L. 2008 (ed.): Archeologie pravěkých Čech 5. Doba bronzová. Praha.

Jouza, L. 1995: Z historie muzea v Kolíně. Muzejní noviny 1, Kolín, 1.

Křepelková, J. 1966a: Lužický keramický sklad z Kolína. Archeologické rozhledy 18, 197–199.

Křepelková, J. 1966b: Pravěk Kolínska, Kolín.

Kudrnáč, J. 1959:

Kudrnáč, J. 1970: Klučov. Praha.

Kytlicová, O. 1959: Příspěvek k otázce tepaných bronzových nádob z mladší a pozdní doby bronzové, Památky archeologické 50, 120-154.

Lička, M. 1969: Ojedinělé slovanské nálezy z Kluku – jezera u Poděbrad. Archeologické rozhledy 21, 102–106.

Ludvíková, L. 1988: Střední Čechy – centrum únětické kultury. O pohřebním ritu únětické kultury. Památky středních Čech 3, 61-79.

Ložek, V. 2007: Zrcadlo minulosti. Česká a slovenská krajina v kvartéru. Praha.

Ložek, V. – Kubíková, J. – Špryňar, P. a kol. 2005: Střední Čechy chráněná území ČR, XIII. Praha.

Lutovský, M. – Smejtek, L. a kol. 2005: Pravěká Praha. Praha.

Malyková D, 2002: Trepanace lebky v archeologických nálezech z území Čech. Archeologie středních Čech 6, 293–314.

- Matoušek, V. 1982: Pohřební ritus rané únětické kultury v Čechách, *Praehistorica* X., 33–52.
- Motyková, K. 2005: Příspěvek k osídlení ve střední a mladší době bronzové na katastru Nymburka. *Archeologie středních Čech* 9, 227–242.
- Moucha, V. 1954: Rozbor únětického pohřebiště v Polepech u Kolína. *Archeologické rozhledy* 6, 523–536.
- Moucha, V. 1963: Die Periodisierung der Úněticer Kultur in Böhmen, *SbČSSA* 3, 9-60.
- Moucha, V. 2005: Hortfunde der frühen Bronzezeit in Böhmen, Praha.
- Müller, V. (ed.) 1993: Vysvětlivky k souboru geologických a ekologických účelových map přírodních zdrojů v měřítku 1:50 000. List 13-14 Nymburk. Praha.
- Novotný, J. – Zach, J. – Tůma, J. – Drábek, A. – Urbánek, L. – Vlach, V. – Verner, J. 1933: Poměry přírodní na Kolínsku a Kouřimsku. Kolín.
- Palátová, H. – Salaš, M. 2002: Depoty keramických nádob doby bronzové na Moravě a v sousedních zemích. *Pravěk – Supplementum* 9.
- Petránek, J. 1993: Malá encyklopedie geologie. České Budějovice.
- Píč, J. L. 1893: Archeologický výzkum ve středních Čechách. Praha.
- Pleiner, R. – Rybová, A. (red.) 1978: Pravěké dějiny Čech. Praha.
- Pleinerová, I. 1959: Otázka skupinových pohřebišť v únětické kultuře. *Archeologické rozhledy* 11, 379-408.
- Pleiner, R. – Rybová, A. 1978: Pravěké dějiny Čech. Praha.
- Podborský, V. 1988: K problémům pohřebního ritu a druhotného otevírání hrobů lidu únětické kultury. In: *Antropofagie a pohřební ritus doby bronzové, Materiály z pracovního setkání*, Brno, 71-82.
- Rýzner, Č. 1880: Řadové hroby blíž Únětic. *Památky archeologické* 11, 289-307, 353-368.
- Rzehak, A. 1882: Beiträge zur Urgeschichte Mährens. *Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien* 11, 178.

Sedláček, Z. 1982: Osudy Dvořákovy archeologické sbírky. *Práce muzea v Kolíně* 2, 20-38.

Sedláček, Z. – Tomek B. 1980: Nové archeologické nálezy u obce Zibohlavy, okres Kolín. *Práce muzea v Kolíně* I, 7-14.

Sklenář, K. 1992: Archeologické nálezy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha.

Sklenář, K. 2005: Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů. Praha.

Sklenář, K. – Sklenářová, Z. – Slabina, M. 2002: Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha.

Spurný, V. 1978: Postavení Moravy a Čech v genezi lužické kultury. In: R. Pleiner – A. Rybová (red), *Pravěké dějiny Čech*, Praha, 500, 506–508.

Stocký, A. 1926: *Pravěk země české I. Věk kamenný*. Praha.

Stuchlík, S. 1988: Sekundární zásahy v hrobech únětické kultury na Moravě. In: *Antropofagie a pohřební ritus doby bronzové, Materiály z pracovního setkání*, Brno, 61–70.

Svoboda, J. 2002: *Utajené dějiny podnebí. Řídilo počasí dějiny lidstva?* Praha.

Šolle, M. 1980: Starolužická osada a štitarská usedlost na Staré Kouřimi, *Archeologické rozhledy* 32, 604–622.

Šumberová 2004: Sídliště mohylové a lužické kultury v Čáslavi – Na Skále, okr. Kutná Hora. In: *Popelnicová pole a doba halštatská. Příspěvky z VIII. Konference, České Budějovice 22. – 24. 9. 2004, Archeologické výzkumy v jižních Čechách – Supplementum 1, České Budějovice*, 535–540.

Tomášek, M. 2003: *Půdy České republiky*. Praha.

Vávra, M. – Šťastný, D. 2000: K výsledkům záchranných výzkumů ve Velimi, okr. Kolín, *Archeologie ve středních Čechách* 4, 85-95.

Vávra, M. – Šťastný, D. 2002: K nejstaršímu osídlení Skalky u Velimi v době bronzové. *Archeologie ve středních Čechách* 6, 185–189.

Vávra, M. – Šťastný, D. 2003: Nové poznatky o opevnění velimské Skalky v době bronzové, *Archeologie ve středních Čechách* 7, 172.

Vávra, M. – Šťastný, D. 2004a: Dvacet let výzkumu Skalky u Velimi, okr. Kolín (jedna situace, několik výkladů). In: Popelnicová pole a doba halštatská. Příspěvky z VIII. Konference, České Budějovice 22. -24.9. 2004. *Archeologické výzkumy v jižních Čechách – Supplementum* 1. 541 – 554.

Vávra, M. – Šťastný, D. 2004b: K interpretaci mladších náleзовých situací z doby bronzové (Velim u Kolína). *Archeologie ve středních Čechách* 8, 243–256.

Vávra, M. – Šťastný, D. 2006: Velimské otazníky. In: R. Sedláček – J. Sigl – S. Vencel (reds.): *Vita archeologica. Sborník Víta Vokolka*, Hradec Králové – Pardubice, 343–357.

Vávra, M. – Šťastný, D. 2006a: Úvaha nad interpretacemi starších náleзовých situací z Velimi – Betrachtung über Interpretationen der älteren Fundsituationen in Velim. In: *Sborník XVIII. symposia o starší době bronzové v českých zemích a na Slovensku*, Opava 15.-17.10. 2003, *Acta archaeologica Opaviensia* 2, 179-192.

Vávra, M. – Šťastný, D. 2006b: Velimská Skalka a Horní Šárka, dvě opevněná centra z doby bronzové ve středních Čechách, *Muzejní a vlastivědná práce (Časopis SPSČ)*, 44 (1–2), 109-118.

Vávra, M. – Šťastný, D. 2007: Opevněné centrum z doby bronzové ve Velimi (střední Čechy) - The Bronze Age fortified centre at Velim (Central Bohemia). In: Baron, J. – Lasak, I. (Eds.) 2007: *Long Distance Trade in the Bronze Age and Early Iron Age (Conference Materials)*. Wrocław, 19-20th April 2005. *Acta Universitatis Wratislaviensis No 2960, Studia Archeologiczne XL*, Wrocław, 57-70.

Vencel, S. 1980: K poznání méně známých artefaktů, *Archeologické rozhledy* 32, 521–537.

Vlček, E. 1949: Trepanace na předhistorických lebkách v severozápadních Čechách. *Krajem Lučanů* 15/5–6, 31–42.

8. Katalog nálezů

8. 1. Starší doba bronzová

8. 1. 1. Kolínsko

Bečváry

Lokalita: J cíp pole, ppč. 667 v trati K Chvatlínám, tj. mezi silnicemi Bečváry – Chvátliny a Bečváry-Mančice, ZM10 13-32-12, koor. 129:131, okolí průsečíku 187 mm od S a 120 mm od Z sekční čáry (Nejspíše jde o polohu označované Dvořákem „u cukrovaru“, dnes zde ZEMPO Bečváry)

Aktivita: sídlištní (320 m n.m., jižní svah s vrcholem 334,3 m), vzdálenost od toku 400 m

Datace: br.une

Literatura: Sedláček 1974; Dvořák F. 1936, 63, 126.

Uložení: RMK př.č. 13/75

Břežany II.

Lokalita: J okraj obce, Z od silnice do Rostoklat, J od nových řad. Domků čp. 182, 189, ZM 13-13 Brandýs nad Labem - st. Boleslav, 211 mm od Z a 94 mm od J s.č., 242 m n.m., 450 m od vodního toku, západní svah (vrchol 259 m)

Aktivita: sběry z hald hlíny

Datace: br.une

Literatura: Vávra 1984, 23.

Uložení: ČSAV Praha

Lokalita: domek p. Ludvíka Hladíka, parc.č. 173, - ZM10 13-13-18, koor. 109:138, 242 m n.m., 450 m od vodního toku, západní svah (259 výška vrcholu)

Aktivita: pohřební (2 kostr.hroby, hr.č.1. – směr JV, hl.k JV, 6 nádob)

Datace: br.une (en.zvo?)

Literatura: Anonym 1948.

Uložení: ARU

Bříství

Lokalita: pískovna

Aktivita: ojedinělý nález (koflík s ouškem)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum v Českém Brodě, inv.č. CB 2084

Bylany

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (pazourková šipka)

Datace: br.une

Literatura: SDČ

Uložení: RMK, Dv 5110, dar p. Slavík

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (miska)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum, CB 2085

Lokalita: pole p. Bártla

Aktivita: pohřební, sídlištní(1 hrob, J-S, obl. K V, žena, krytý kameny, v blízkosti 3 sídlištní jámy)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 367.

Uložení:

Cerhenice

Lokalita: "Na Horkách" na ostrohu nad vsí

Aktivita: ojedinělý nález (okraj. střep)

Datace: br.une?

Literatura: Přírůstková kniha Polabského muzea, Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 579, st.př.č. B3

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (nádob)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 368.

Uložení:

Lokalita: Cerhenice – „Za šraňkama“

Aktivita: pohřební (23 hrobů, 2 náhrdelníky z vápencových korálek, drobné bronz. kroužky, P bok, hlava k J, nohama k S, hromadné hroby s 2-3 kostrami v sedě)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 368-369.

Uložení:

Lokalita: cukrovar

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 8822 (278/63)

Poznámka: 1890

Cerhýnky

Lokalita: na poli p. Kreuzra

Aktivita: sídlištní – pohřební (2 kostry v sídl.jámě)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 128, 46; Dvořák 1926/27, 361.

Uložení:

Lokalita: při vozové cestě

Aktivita: sídlištní, pohřební (1 kostra)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák, F. 1936, 128; Dvořák 1926/27, 361.

Lokalita: pozemek p. Ryzáka

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1949.

Uložení: nádoba v NM 11239, jehlice bronz. 11240, šídlo bronz. 11241

Červené Pečky

Lokalita:

Aktivita: ojedinělá nález

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1950c.

Uložení: NM 11.229

Lokalita: pole č.p. 1224

Aktivita: pohřební (1x hrob, žena, S-J, hlava k V)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 357 - 358.

Uložení:

Lokalita: zahrada p. Kohouta, cihelna, parc. č. 16-18

Aktivita:

Datace: br.une

Literatura: Archiv muzea v Kolíně.

Český Brod

Lokalita:

Aktivita: ojedinělé nálezy – hromadný nález?

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 2119 - 21, 2114 – 15, 2117, 27952, 2109

Lokalita: cihelna pana Krále

Aktivita: silný br. Náramek (č. 421-2), 2 zlomky manžet. Náramků (359-360), dvojkónická nádoba (705 – obr. IV, 5), br. Šídlo (706), manž. Náramek se žebry (707), br. Prsten (708), dvojk. N. (709 – obr. IV, 4)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě

Uložení: Podlipanské muzeum CB 2126 - 2128, 2132; Böhm 1932c, 48.

Lokalita: Klímova cihelna

Aktivita: ojedinělé nálezy? (br.une. Jehlice (658), 2 br.une. Jehlice (659 – 660), spirál. Trubička (661), br. Kroužek (663-4), 3 zl. Br. Trubiček (665), br.une. Jehlice(666), br.une. Jehlice (668), tord. Jehlice s roztep. A svin. Hlav. (669), kost. Jehlice s ouškem (670), 4 kost. Šídla (671-4), 2 drát. Náramky (675-6), 2 drát. Prsteny (677-8), br.plech.trubička z náhrdel. (605)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě; Böhm 1932c, 49-50.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 2393

Lokalita: tenisové hřiště

Aktivita: ojedinělý nález

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 2133

Lokalita: parc.č. 238/27, zahrada p. Kurela

Aktivita: ojedinělý nález

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 27025 – 27

Poznámka: dar J. Franěk 1961

Lokalita: Cihelna nad rybníkem Podviňákem – SZ směrem, JZ od města při silnici do Vrátkova (J. Klímy), - ZM10 13-13.24, koor. 039:316

Aktivita: pohřební (2 hroby)

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1930.

Poznámka: 3.3.1927

Lokalita: v cihelně p. Klusáčka

Aktivita: pohřební (1 hrob, J-S, hlava k V, muž, 2 bronzové dýky)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 357.

Dobřichov

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (2 nádoby)

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1949b.

Uložení: NM 6752-6753

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (miska)

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1947.

Uložení: NM 57414

Lokalita: RD, čp. 266, inundační zóna při levém břehu Výrovky, cca 150 m

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Tvrdík 2004.

Lokalita: "Na Pičhoře"

Aktivita: pohřební (ojedinělý hrob)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 129, 46.

Dolní Chvatliny

Lokalita: na polích p. Žatečky (br.une) při stavbě fary

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 132.

Hluboký Důl

Lokalita: pole p. Záběhlického (poloha Na Vykousaném) – přiléhá od JV, mezi silnicí Hluboký Důl – Nebovidy a Nebovidským potokem, ppč. 309), 230-240 n m., 13-32-09

Aktivita: pohřební (ojedinělý hrob)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 130, 45.

Uložení:

Hořany

Lokalita: pole p. Moravce

Aktivita: sídlištní (1 jáma)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 368.

Uložení:

Hradení

Lokalita: SV cíp pole č.k. 130

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1931, 2-3.

Uložení:

Lokalita: na pozemcích p. Hanuše (Na famíliích) a Drahoňovského (Nad mlýnem)

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 130, 46.

Uložení:

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (perličkovité jehlice – 2x)

Datace: br.une

Literatura: Borkovský 1934, 27–33.

Hřiby

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (spirálovitý náramek, č. 418)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 2134

Lokalita:

Aktivita: ojedinělé nálezy (břitva, šídlo, dýka, korál)

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1941b.

Uložení: NM?

Lokalita: pole p. Hellera u Hřib, na mírném svahu, sklánějícím se k údolí, jímž protéká blanský potok

Aktivita: pohřební (7 hrobů (1 x dvojhrob – začínal třetí řadu), 2 x J-S, hlava k V, 6 hrobů ve dvou řadách - or. S – JZ (kostry – J-S, obličej k V), některé hroby byly vydlážděny, obloženy rulovými – vápencovými deskami, nálezy – keramika, br. Dýka, šídlo, částečně zhojená trepanace v hr. 2)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 356.

Chouranice

Lokalita:

Aktivita: ? (6 nádobek, 2 jehlice)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě

Uložení: Podlipanské muzeum CB 2088 – 2110, 2191, 2193

Lokalita: Klímova cihelna

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě

Uložení: Podlipanské muzeum CB 2111 - CB 2113, CB 2122 - 2125

Chotouchov

Lokalita: Na klínku

Aktivita: sídlištní

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 131.

Uložení:

Chotutice

Lokalita: v katastru obce

Aktivita: ojedinělý nález (nádob)

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1941c.

Uložení: Muzeum Kouřimska v Kouřimi.

Lokalita: pískovna

Aktivita: pohřební (žárový hrob)

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1946c.

Uložení: Polabské muzeum P 356

Lokalita: v katastru obce

Aktivita: ojedinělý nález (3 x nádoba)

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1949.

Uložení: NM 11156, 11173, 11156, 11236

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 132.

Uložení:

Lokalita: při stavbě silnice do Vrbčan

Aktivita: pohřební a ojedinělý nález (sekeromlat)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 132.

Uložení:

Jestřábí Lhota

Lokalita: na poli čk. 112 (pole J.Pokorného pod strání)

Aktivita: pohřební (1 hrob)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 133; Dvořák 1926/27, 368.

Uložení:

Lokalita: Na strání

Aktivita: ojedinělý nález (pazourk. Sekera, sekeromlat)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 133.

Uložení:

Kbel u Ratboře

Lokalita: kamenolom na poli pana Jirsy z Kbelu

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Sklenář 1992, 94.

Uložení:

Lokalita: Za lukami

Aktivita: pohřební (ojedinělý hrob)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 133.

Klášteří Skalice

Lokalita: v katastru obce (Zárybník - dvůr?)

Aktivita: ojedinělý nález (bronzová hřívna)

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1950d.

Uložení: NM 92.309

Lokalita: Zárybník

Aktivita: depot (náramek (NM 15861, hřívna (sk.3, NM 52309)

Datace: B A1

Literatura: Moucha, V. 2005, 165, taf. 146:1-2.

Uložení: NM

Lokalita: Pískovna v trati Zárybník, JV od obce, J od silnice do Bošic, mezi silnicí a dvorem (bývalým mlýnem), 13-32-01, koor. 039: 032, 068:032, 068:017, 039.017, n.v. 255-258 m

Aktivita: sídlištní

Datace: st DB

Literatura: Prkno - Vávra 1987, 79.

Uložení:

Klavary

Lokalita: v Klavarském mýlně

Aktivita: ojedinělý nález / depot (br. Sekerka - typ Lausanne I.)

Datace: B A2

Literatura: Moucha 2005, 118, taf. 198:3.

Uložení: Polabské muzeum P 191

Klučov

Lokalita: Na Ptáčku (Na Skále)

Aktivita: sídlištní (hradiště), pohřební

Datace: br.une

Literatura: Kudrnáč 1970.

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (jehlice)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 2219.

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (střep)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 2675.

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (dřevo)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 3122

Klipec

Lokalita: zahrada J. Komára

Aktivita: ojedinělý nález (nádoba)

Datace: br.une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea.

Uložení: Polabské muzeum 8830 (286/63)

Poznámka: 1905

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (džbáněček)

Datace: br.une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea.

Uložení: Polabské muzeum P 8824 (280/63)

Kolín

Lokalita: u akciového cukrovaru

Aktivita: pohřební (1 kostra)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 364.

Uložení:

Lokalita: cihelna p. Ing. Veletovského

Aktivita: sídlištní (1 jáma)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 357.

Uložení:

Lokalita: cihelna

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: SDČ

Uložení: RMK, Dv 7872-80, 7672

Lokalita: Kolín IV. - Borky

Aktivita: pohřební?

Datace: br.une

Literatura: SDČ

Uložení: RMK, Dv. 8315 -8316

Lokalita:

Aktivita: ? (džbánek)

Datace: br.une

Literatura: SDČ

Uložení: RMK, Dv 5626

Lokalita:

Aktivita: ? (nádobka)

Datace: br.une

Literatura: SDČ

Uložení: RMK, Dv 5627

Lokalita: Na Vinici

Aktivita: sídliště, pohřebiště (3 hroby)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 366; Dvořák 1936, 135.

Uložení:

Lokalita: Kolín-Štítary, "U sloupu", č.kat. 2228, 2226, 2245

Aktivita: ojedinělý nález (kamenný předmět)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 148.

Uložení:

Lokalita: Heverova ul.

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1931, 4; Dvořák 1936, 135.

Lokalita: Kolín IV., Zenegerova ul., nádvoří závodu Velit, ppč. 682/3, - 13-32-04, koor. 060:155

Aktivita: pohřební (ojedinělý hrob)

Datace: br.une

Literatura: Jílková, E. 1958.

Lokalita: poloha u samoty Chaloupka, ppč. 965, 2780, 2783 a 2785, - 13-32-04, koor. 060:155 (malý písčiny svah vedle silnice Kolín – Nová Ves I)

Aktivita: sídlištní

Datace: br.une,(mladší)

Literatura:

Lokalita: Kolín IV., Kutnohorské předměstí, n.p. Rekord (dříve Kašparidosova továrna), - 13-32-04, koor. 060:155

Aktivita: sídlištní (jáma se zásobní nádobou)

Datace: br.une

Literatura: Hrala 1959.

Lokalita: S svah návrší, mezi bývalou Kuchařovou a Veletovskou cihelnou, ppč. 1842/2, - 13-32-04, koor. 186:006

Aktivita: sídliště (rovinné), n.v. 260 m

Datace: br.une

Literatura: Vávra 1988d.

Lokalita: Benešova ul., stavba supermarketu PLUS na Kouřimském předměstí, ZM10 13-32-03, koor.430:098, 429:096, 431:094, 432:095

Aktivita: pohřební aktivita (skrčenec, .v. 227 m)

Datace: br.une?

Literatura: Valentová 1996.

Uložení: RMK 1/96

Lokalita: ppč. 874/1, 851, 1875/1, 3, 4, 1876, 1877/2, - ZM 10 13-32-04, koor. 060:155

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1939.

Lokalita: SZ cíp cihelny p. Višňáka (mezi Roháčovou,, Kostnickou, Vávrovou a Táboritskou ul.)

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1931, 4.

Uložení: RMK, Dv 5226 - Dv5627

Lokalita: Vinice

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1931. 4-5.

Lokalita: u zahrady p. Balinka

Aktivita: pohřební (1 hrob)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 135.

Uložení:

Lokalita: vila p. stavitele Petříka v kolínských „Opletkách“

Aktivita: pohřební (6 hrobů)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 364-365.

Uložení:

Lokalita: cihelna p. Kuchaře

Aktivita: pohřební (11 hrobů)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 365- 366.

Lokalita: hospodářská škola Kolín

Aktivita: pohřební (1 hrob)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 366.

Lokalita: Kolín – Labe

Aktivita: ojedinělý nález (nádobu)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 367.

Uložení:

Kounice

Lokalita: na Horkách

Aktivita: ojedinělý nález (baňatý džbán č. 640, obr. IV, 2 a amfóra se 2 oušky č. 641)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 2136-2137

Kouřim

Lokalita:

Aktivita: depot (3 x hřívna (museum Völkerkunde Berlin, Nr. IV f 398 - 400), 2 x hřívna (Prussia Museum in Königsberg - inv.č. neznámá), 2 x hřívna (muzeum Dobruška, inv.č. 1 C 83921 - 2, 52/90, 1 x dýka (Mus. Völkerkunde Berlin, inv.č. IV f 472)

Datace: br.une, A1/A2

Literatura: Moucha 2005, 121, taf. 86:1-8; Bartelheim 1998, 234 – 235.

Lokalita: Za dvorem

Aktivita: kulturní jáma, 1893

Datace: br.une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea.

Uložení: Polabské muzeum P 7560 - 7575

Lokalita: na velké hrázi u mlýna

Aktivita: pohřební (skrčenec, zleva u hlavy nádoba)

Datace: br.une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea.

Uložení: Polabské muzeum P 7602

Krupá

Lokalita: Syneč, pole Z od osady a též v trati V roklich (JZ od osady), mezi body ZM 13-31 Říčany 326 mm od Z, 338 mm od J s.č. a 324 mm od Z, 332 od J s.č.

Aktivita: sběry

Datace: br.une

Literatura: Vávra 1987.

Uložení: AÚ Praha

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 2138

Křečhoř

Lokalita: ZM10 13-32 Kolín, 203 mm Z a 40 mm od S s.č., - 13-32-03, koor. 019:121

Aktivita: sídištní

Datace: br.une

Literatura: Sedláček 1976.

Uložení: RMK 15/76

Lokalita: pole p. Zita

Aktivita: ojedinělá nález - depot (sekerka, varianta C-S)

Datace: A2

Literatura: Moucha 2005, s. 122, Taf. 149:1-2; Dvořák 1936, 138.

Uložení: RMK, A 8101

Lokalita: na pozemku p. Zity

Aktivita: pohřební (1 hrob, krytý kameny)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 362.

Uložení:

Lokalita: na dvoře statku pana Festy

Aktivita: sídlištní

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 138

Kšely

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (sekeromlat, hliněné závaží)

Datace: br. une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 2139-2141

Lokalita: čp.7

Aktivita: ojedinělý nález

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 22140

Lokalita: nad lukami - pozemek p. Hraly, mezi Kšely a Bylany, č. kat. 399 - JZD - Kšely pod hřbitovem

Aktivita:

Datace: br. une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě. ČB

Uložení: Podlipanské muzeum CB 27007-27008

Lokalita: pole p. Hellera (viz. Hříby) an V straně blanského údolí, tento nález na opačné straně tohoto údolí, odkryto kšelským statkářem p. Strnadem na poli č.p. 1060

Aktivita: pohřební (3 hroby – or. J-S, hl. k V, 1 x dvojhrob – hr.č.2)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 356 – 357.

Uložení:

Lokalita: pole p. Soukupa

Aktivita: sídlištní (4 jámy)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/ 27, 357.

Uložení:

Libenice

Lokalita: „Skalka“-pole 200-400 m SZ od dvora Skalka, 13-32-10, koor. 083:111, 122:092

Aktivita: sídlištní (22 objektů, sídliště rovinné, 200-203 m n m.)

Datace: br.une

Literatura: Valentová 1992, 35.

Uložení: M Kutná Hora, P 7422-7606, 7661-8874, 8906-8944

Lokalita: U Skalky, kat.č. 471/1, 473, 480, 481

Aktivita: pohřební (kostrový hrob)

Datace: br.une

Literatura: Archiv muzea Kolín

Uložení:

Lokalita: Palečkově pole, č. kat. 275 - 278

Aktivita: pohřební (kostrový hrob)

Datace: br.une

Literatura: Archiv muzea Kolín

Uložení:

Liblice

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález – depot? (dýka typu Oder-Elbe)

Datace: br. une

Literatura: Moucha 2005, 47.

Uložení:

Libodřice

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (br.sekerka)

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1949e.

Uložení: NM 14.002

Lokalita: pozemek p. Olivy

Aktivita: ojedinělý nález (kamenná sekerka)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 138.

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (br. Sekerka - sekerka typu Wrocław-Szczytniki)

Datace: A1

Literatura: Moucha 2005, 124, taf. 199:11.

Uložení: NM 14801

Limuzy

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (střep z mísy, č. 804)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 2142

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 3123

Lipany

Lokalita: Pole na S okraji obce, vymezené na J vepřínem, na Z a S strouhou, na V strží s potokem, ZM 10 13-31-05, koor. 106:255, 128:255, 128: 268

Aktivita: povrchový sběr (n.v. 294-302 m)

Datace: br.une

Literatura: Vávra 1987c, 109.

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (sekeromlat se zaobleným týlem)

Datace: br. une (A2)

Uložení: NM 14804

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (nádobka)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 368.

Lošánky

Lokalita: na poli pana Fr. Slabého, "Na Lánech"

Aktivita: pohřební (ojedinělý hrob)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 139.

Lokalita: U Křížka, U Váhy

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 139.

Lžovice

Lokalita: u silnice

Aktivita: ojedinělý nález (kamenný nástroj)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 139.

Mančice

Lokalita: písečník mezi Mančicemi a Voděrady

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 140.

Mlékovice

Lokalita:

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1946d.

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (br. dýka - 96 mm, š - 26 mm)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 2143 (falsum?)

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 28514 - 28516

Molitorov

Lokalita: cihelna

Aktivita: ojedinělý nález (kamenný mlat)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Muzeum Kouřim

Uložení: M Kourim př.č. 1/99 (MK 5073)

Nebovidy

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (nádobka)

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1941d.

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (2 jehlice se stočenou hlavicí a 4 br. kroužky)

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1941e.

Uložení: NM

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (nádobka)

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1949e.

Uložení: NM 9205

Lokalita: rýha V 10 závlah Kutná Hora - Červené Pečky, ZM 10 13-32-09, koor. 173:105, ZM13 32 Kolín, 152 (V): 133(S), testováno 10 objektů, vertikální řez, Rulf J. 1984

Aktivita: sídlištní

Datace: br.une

Literatura: Rulf 1984, 132.

Uložení: M KH

Lokalita: při kopání základů pro stavbu kravírna v JZD - 3 m od J rohu u V stěny, kostrový hrob (SZ-JV)

Aktivita: Pohřební (1 hrob)

Datace: br.une ?

Literatura: NZ 2670/72

Lokalita: JV Nebovid, okolí bodu ZM 13-32, Kolín 152 mm od V s.č. a 133 mm od S s.č.

Aktivita: sídlištní

Datace: br.une

Literatura: NZ 3731/89

Lokalita: „Zádušní pole“

Aktivita: pohřební (6 hrobů ve 2 řadách, obložené)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 363.

Lokalita: zahrada p. Hrušky

Aktivita: sídlištní, pohřební (1 kostra, 1 br.jehlice)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 126/27, 364.

Lokalita: na býv. Panském poli č.p. 714

Aktivita: pohřební (2 hroby)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 364.

Lokalita: Na poli p. Vavříčky – poloha „Na Nových“

Aktivita: pohřební (1 hrob)

Datace: úK

Literatura: Dvořák 1926/27, 357.

Lokalita: „Višničky“

Aktivita: sídlištní (1 jáma)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 367.

Nová Ves I.

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález

Datace: br.une

Literatura: 5963/41

Uložení: RMK

Lokalita: pole SZ od nadjezdu železnice, ppč. 157/1, skrývka pro skládku kameniva, ZM 13-14-23, koor. 114"158, 107"158, O96:170, 110:183

Aktivita: sídlištní

Datace: br.une, br. moh

Literatura: Vávra 1998

Lokalita: silnice Nová Ves - Přistoupim

Aktivita: sběr při stavbě silnice

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě.

Uložení: Podlipanské muzeum CB 27064

Lokalita: Na Doubici, č. kat. 540, 545

Aktivita: pohřební (kostrový hrob)

Datace: br.une (předbr.une)

Literatura: Dvořák 1936, 142.

Uložení:

Lokalita: na zahradě p. Sixty, č.kat. 1503/2

Aktivita: pohřební (1 hrob) – sídlištní (1 hrob v hliníku)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 142.

Uložení:

Lokalita: Obecní hliník, č.kat. 150/1

Aktivita: pohřební (1 kostra)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 363.

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 369.

Nová Ves II, o. Rostoklaty

Lokalita: stavba silnice Nová Ves - Přistoupim, ZM 1é 13-13-23, koor. 219:289

Aktivita: br.une? (sídliště), br. moh (sídliště), náhodný nález při terénním zásahu - povrch. sběr

Datace: br.une, br. moh

Literatura: Zeman 1957.

Ohrada

Lokalita:

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: SDC

Uložení: RMK, Dv 5610-5613, 5618, 5619

Lokalita: za dvorem, č. kat. 92

Aktivita: pohřební (kostrové hroby)

Datace: br.une

Literatura: Archiv muzea v Kolíně.

Lokalita: pole p. Moravce

Aktivita: pohřební (4 kostrové hroby)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 361.

Lokalita: JV okraj, Baarova ul. Před domem čp. 122 a sousedním (posledním) domem na JV straně ul., ZM 10 13-32-03, koor. 237:333, 239:335

Aktivita: sídlištní (nálezy v rýze Telecomu, sídliště rovinné, n.v. 203 m)

Datace: br.une

Literatura: Vávra 1999.

Uložení: AU Praha, Velim

Lokalita: na staveništi vily p. Slánského a při kompostování za dvorem, č. kat. 944

Aktivita: pohřební (kostrové hroby)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 142.

Lokalita: v písečníku p. Mrzeny, č.kat. 945/1

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 142.

Uložení: M Kolín Dv 5618 -5619, Dv 7153 (L 7789)

Ovčáry

Lokalita: V lukách

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 47, 143.

Uložení:

Lokalita: při regulaci potoka

Aktivita: depot (bronzové hřivny sk2 (2)

Datace: A1/A2

Literatura: Dvořák 1936, 143; Moucha 2005, s. 136, taf. 147:10-11, Bath-Bílková 1973, 31.

Uložení: RMK A 9476, 9478

Lokalita: TPCA

Aktivita: depot (10 x hřivna, bronzové hřivny sk.3)

Datace: A1/A2

Literatura: Tvrdík 2002.

Uložení: RMK, A 15151-15160

Lokalita: stavba úzkokolejné dráhy

Aktivita: depot

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 36.

Lokalita:

Aktivita: depot, před r. 1943, spangenbarren typus Bermatingen

Datace: A2

Literatura: Moucha 2005, s. 136, taf. 147:12

Uložení: RMK A 9479

Lokalita:

Aktivita: pohřební (+ hrob)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 369.

Pašinka

Lokalita:

Aktivita: depot (4 hřivny + 1 jehlice)

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1941f.

Uložení: RMK

Lokalita:

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1931, 6.

Uložení:

Lokalita: pod obcí u potoka

Aktivita: depot (Cu a bronzové předměty)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 47, 143.

Poznámka: z r. 1912

Lokalita: při stavbě školy

Aktivita: pohřební/kostrový hrob

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 143.

Pečky

Lokalita: rafinérie

Aktivita: ojedinělý nález (bronz. Jehlice s kotoučkovitou hlavicí)

Datace: br.une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady

Uložení: Polabské muzeum P 27 655

Lokalita: při kopání kabelu v továrně na krmiva na cestě do Ratenic, dar p. Rezka, 1968

Aktivita: ojedinělý nález

Datace: br.une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabské muzeum

Uložení: Polabské muzeum P 17525, př.č. 20/69

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (malý hrneček)

Datace: br.une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabské muzeum

Uložení: P 15 935, M Pečky i.č. 307

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (hrnek)

Datace: br.une

Literatura: Soupis inventárních čísel muzeum Poděbrady

Uložení: Polabské muzeum P 8753 (209/63)

Lokalita: pískovna za Pečkami

Aktivita: dar Jan Müller, Pečky, Sladkovského 324, ojedinělý nález

Datace: br.une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea

Uložení: Polabské muzeum P 8748 (204/63)

Plaňany

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (kulovitá mísa, fragment misky)

Datace: br.une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea

Uložení: dříve M Pečky 358, 377.

Lokalita: "Na Černé", na vrcholu terénu, č. kat. 295

Aktivita: ojedinělý nález (kamenný nástroj)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 144.

Poboří

Lokalita. 160/1, majitel p. Hurt

Aktivita: pohř.aktivita

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 63, 144.

Pod'ousy

Lokalita: u mlýna na panském poli

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 145.

Polepy

Lokalita: Na Kašíkovém (přiléhá J k poloze Na patnácti kopách), 13-32-09, parc.č. 153,155, 157, 158, 159, při SZ okraji obce, 234-238 n.v.

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Moucha 1954

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (nádobu)

Datace: br.une

Literatura: Archiv RMK.

Uložení: RMK

Lokalita:

Aktivita: depot (trojúhelníková dýka)

Datace: A1

Literatura: Moucha 2005, 140, taf. 31:4.

Uložení: RMK A 9581

Lokalita: kolem velkého polepského pohřebiště, pole p. Převrátila

Aktivita: sídlištní

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 368.

Lokalita: mezi Vinicí a silnicí ke Kolínu, kat.č. 165/168, 177, 184, 185

Aktivita: sídlištní, ojedinělé nálezy (bronzová palstav, měděná hřívna)

Datace: br.une

Literatura: Archiv muzea Kolín.

Polní Voděradý

Lokalita: lom pana Kratochvíla

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 151.

Přebozy

Lokalita: na pozemku p. Straky

Aktivita: ojedinělý nález (hliněná lžička)

Datace: br.une

Literatura.: Dvořák 1936, 145.

Přistoupim

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (džbánek na nožce - v 154)

Datace: br.une

Literatura: Archív RMK.

Uložení: NM 9268

Lokalita:

Aktivita: sídlištní

Datace: br.une

Literatura: Archív RMK.

Uložení: NM 9208, 9211, 11261

Radim

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (hrdlo, ucho)

Datace: br.une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea.

Uložení: M Pečky 225-226

Lokalita:

Aktivita: ojedinělé nálezy (střeby, kosti)

Datace: br.une ?

Literatura: Archiv RMK.

Uložení: M Lysá nad Labem 299

Lokalita: na jižním okraji obce Radim, po pravé straně silnice na Plaňany, ppč. 230, 229/4

Aktivita: sídlištní

Datace: St DB

Literatura: Dvořák 1936, 146.

Lokalita: JV cíp cihelny p. Dlabače

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1931, 7.

Lokalita: cihelna

Aktivita: pohřební (2 kostry)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 367.

Lokalita:

Aktivita: ojedinělé nálezy (střeby)

Datace: br.une

Literatura: Soupis přírůstkových čísel Polabského muzea.

Uložení: Polabské muzeum P 3490

Lokalita: směr k Plaňanům

Aktivita: kulturní jámy, J. Waněk

Datace: br.une

Literatura: Soupis přírůstkových čísel Polabského muzea.

Uložení: Polabské muzeum P 6371

Radovesnice I.

Lokalita: "U olšin"

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 147.

Lokalita: silnice k Zibohlavům

Aktivita: sídlištní

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 147.

Rostoklaty

Lokalita:

Aktivita: ojedinělé nálezy (hliněné závaží, bronz. Jehlice s rozšířenou hlavicí, br. Jehlice s kulovitou hlavicí)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea.

Uložení: Podlipanské muzeum ČB 118, 514-515

Skramníky

Lokalita:

Aktivita: pohřební (kostrový hrob)

Datace: br.une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea.

Uložení: Polabské muzeum P 9037 (165/64) – převzato z muzea v Pečkách i.č. 285, P 25 112 (M Pečky i.č. 288)

Starý Kolín

Lokalita: ZM10 13-32-10, koor. 281:328

Aktivita: sídlištní 1 jáma

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1935.

Lokalita: v průkopu pro kabel při státní silnici mezi váhou a branou do JZD (155?), ppč. 198, ZM10 13-32-06, koor. 372:266

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Svobodová 1969.

Uložení: RMK 6/1969

Lokalita: pole p. Burdážka, u obce za vsí, č.kat. 1112?

Aktivita: ojedinělý nález

Datace: br.une

Literatura: Soupis inventárních čísel RMK

Uložení: RMK 4836

Lokalita: pole p. Váši, V Ohrádkách, č.kat. 591, 592

Aktivita: sídlištní

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 367- 368.

Lokalita:

Aktivita: pohřební (1 hrob)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 369.

Svojšice

Lokalita:

Aktivita: ojedinělé nálezy (střepy)

Datace: br.une

Literatura: Archív RMK.

Uložení: NM 3257-3260

Lokalita: při stavbě nových domků

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 148.

Lokalita: při stavbě domku p. Petránka

Aktivita: pohřební (1 kostra – ženská, směr S-J, obličejem k V, pravý bok)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 355.

Štolmíř

Lokalita: ppč. 234, 13-13-18, koor. 370:069

Aktivita: pohřební (náhodný nález v hliništi, autor hlášení V. Dřevo, hrob obložený opukou a kusem žulového mlecího kamene, 1949 (kamen, 1 nádoba, zl. 4 nádob)

Datace: br.une

Literatura: Dřevo 1949.

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzeav Českém Brodě

Uložení: Podlipanské muzeum CB 25811-28513

Třebovle

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (okraj zásobnice)

Datace: br.une

Literatura: SDC

Uložení: RMK, Dv 5980

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (koflík)

Datace: br.une

Literatura: Archív RMK.

Uložení: NM 11690

Lokalita: Sázavský dvůr

Aktivita: ojedinělý nález (koflík)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha muzea Kouřimska

Uložení: M Kourim 258

Lokalita: Sázavský dvůr, dar p. Regner ml., šafář

Aktivita: ojedinělý nález (koflík)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha muzea Kouřimska

Uložení: M Kourim 403

Lokalita: Broučkov, pískovna p. Neumana

Aktivita: depot (hřívna, 3 náramky)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha muzea Kouřimska

Uložení: M Kourim 417-420

Lokalita: dvůr Broučkov

Aktivita: ojedinělé nálezy (střep, nádoba, nádobka, nádobka se zl.kam.sekerky)

Datace: br.une

Literatura: Archív RMK.

Uložení: NM 2277, 6732, 9206, 11.207, 11.208

Lokalita: pole čp. 100

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1926/27, 355.

Uložení: NM 11274, 11683-11691

Lokalita: dvůr Broučkov – lokalita na jih od Třebovle, již na katastru Kouřimi, č. kat. 273, 266, 254, 322

Aktivita: depot

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 149.

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález? (džbánek)

Datace: br.une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea.

Uložení: Polabské muzeum 8827 (283/63)

Poznámka: 1884?

Tři Dvory

Lokalita: svah pod konárovičskými lesy "Na Skalce", 13-32-04, koor. 468"194

Aktivita: při zemních pracích 1951, náhodný nález, kostrový hrob

Datace: br.une

Literatura: Řehoř 1951.

Uložení:

Velim

Lokalita: cihelna p. Sixty

Aktivita: dar pana účetního Malého 1909

Datace: br.une

Literatura: Inventární soupis Polabského muzea

Uložení: Polabské muzeum P 17 301

Lokalita: Skalka, sonda 4, objekt 296

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Vávra – Šťastný 2002, 187.

Lokalita: Skalka, Tylova ulice čp. 184

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Vávra – Šťastný, 2002, 187.

Lokalita: U Nadjezdu

Aktivita: sídlištní

Datace: br.une

Literatura: Vávra. – Šťastný 2000, 86.

Lokalita: Na Čtverých, ppč. 159/1

Aktivita: ojedinělý nález (část nádoby)

Datace: Litzenkeramik

Literatura: Vávra – Šťastný 2000, 86.

Lokalita: písečník na poli p. Fundy, č.k. 916

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1931, 7.

Lokalita: JV cíp cihelny p. Součka

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1931, 7.

Lokalita: v písečniku p. Sixty (na poli č.p. 1024)

Aktivita: pohřební (2 hroby)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák F. 1936, 150; Dvořák °1926/27, 360-361.

Lokalita: u cukrovaru

Aktivita: ojedinělý nález (kamenný předmět)

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 150.

Vítězov

Lokalita: na poli p. Dvořáka (č.k. 462/3)

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1931, 7-8.

Lokalita: 400 m na S od pole p. Dvořáka, na poli p. Urbánka

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1931, 8.

Lokalita: na pozemku p. Mojžíše (čp. 140) a v cihelně

Aktivita: kostrové hroby (9) / sídliště

Datace: br.une

Literatura: Dvořák F. 1936, 151.

Velké Chvalovice

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (kamenný sekeromlat)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Polabského muzea v Poděbradech

Uložení: Polabské muzeum P 3212

Poznámka: dar p. Karban

Velký Osek

Lokalita: V Olšinách

Aktivita: sídlištní jáma

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 143.

Uložení: RMK, Dv 6106.

Lokalita: (Volárna) v bývalém rybníku Bačově, Z od dvora Karolín, n.v. 193 m (ZSV Břežany – dno rybníka JZ od dvora Karolín, zmínka z r. 1273 (v 15. stol. zatopena)

Aktivita: depot, květen-červen 1912 (hřiven (10 ks)

Datace: br.une, A2

Literatura: Hellich 1914, 223-224; Dvořák 1936, 143; Bath-Bílková 1973, 37.

Uložení: Polabské muzeum P 241-244

Lokalita: za dráhou

Aktivita: ojedinělý nález (střep)

Datace: br.une

Literatura: SDČ

Uložení: RMK DV 6682, nerev.

Veltruby

Lokalita: katastr obce 13-14-23, koor. 477:271

Aktivita: ojedinělý nález (kamenný nástroj – kamenný mlat se žlabem)

Datace: br.une

Literatura: Hrala 1959.

Lokalita: vyplavení z Labe

Aktivita: ojedinělý nález

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 151.

Lokalita: nádoba vymletá ze břehu Labe

Aktivita: ojedinělý nález

Datace: br.une

Literatura: Inventární soupis Poděbrady

Uložení: P 17 518

Volárna

Lokalita: nad silnicí

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 153.

Lokalita: rybník Bačov

Aktivita: depot (viz Velký Osek)

Vrbčany

Lokalita: u obce na polích p. Klabzuby, 297/1

Aktivita: pohřební - sídlištní

Datace: br.une

Literatura: Dvořák 1936, 152.

Lokalita: pole p. Nováka naproti Kubšovce

Aktivita: ojedinělý nález

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1948b.

Zálešany

Lokalita:

Aktivita: pohřební

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha muzea Kouřimska

Uložení: M Kourim pr.č. 1/99 (MK 5079)

Zibohlavy

Lokalita: trať Za Ovčínem (pole S obce, až k hraně údolí Pekelského potoka, ppč. 247/1)

Aktivita: sídlištní

Datace: br.une

Literatura: Sedláček – Tomek 1980, 7-14.

Uložení: RMK 1/79, 9/79

Žabonosy

Lokalita:

Aktivita: depot (bronz.náramky (8), střep, br.spirálka, nádoba)

Datace: br.une

Literatura: Anonym 1950.

Žhery

Lokalita: V Hlinkách

Aktivita: ojedinělý nález (baňatý džbán č. 580 – IV., 27, šedá miska č. 581 – IV., 26)

Datace: br.une

Literatura: Přírůstková kniha Podlipanského muzea v Českém Brodě

Uložení: Podlipanské muzeum CB 2153, CB 2980

8.1.2 Poděbradsko

Choťánky

Lokalita: hliněná v Choťánkách před dráhou

Aktivita: ojedinělý nález (nádobu)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: P 8817 (273/63)

Poznámka: nález z roku 1891

Kanín

Lokalita: V pískovně na P straně silnice z Libice nad Cidlinou do Kanína, ZM10 13 – 14 – 14, koor. 078:085

Aktivita: ojedinělý nález (nádobu)

Datace: br. une

Literatura: Justová, J. 1965: Hlášení o výzkum, archiv Polabského muzea. Poděbrady.

Poznámka: nález v pískovně – odevzdáno pí. Hejdukovou z Kanína

Lokalita: v oblasti slovanského pohřebiště v Z části katastru obce Kanín; JV část mírně vyvýšeniny nedaleko L břehu Cidliny/ pole V od dráhy, na parc.č. 213/1,2 J od silnice Libice n.Cidlinou-Kanín, 170 mm od V a 200 mm od S okr. Mapy, M-33-67-c-b

Aktivita: pohřební (10 hrobů)

Datace: br. une

Literatura: Hrdlička 1969.

Uložení: AÚ Praha

Poznámka: říjen 1968

Lokalita: Okolí křižovatky dráhy Libice nad Cidlinou – Velký Osek se silnicí Libice nad Cidlinou – Kanín, ZM10 13-14-14, koor. 078 : 085

Aktivita: pohřební aktivita (kostrové hroby, 2)

Datace: br. une

Literatura: Justová 1969.

Poznámka: plošný odkryv, 1969 Hrdlička, Au kličovitá záušnice, patří k předchozímu záznamu – celkem 12 hrobů

Lokalita:

Aktivita: pohřební (hrob)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea, Poděbrady.

Uložení: P 17 534

Poznámka: nález 7. 1. 1905, bronzová jehlice

Lokalita:

Aktivita: pohřební

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea, Poděbrady.

Uložení: P 17 550 - 60

Poznámka: 1905

Kluk

Lokalita: knížecí les Bor

Aktivita: depot – hrob?

Datace: br. une (A1)

Literatura: Hellich 1915; Bartelheim 1998, 231 (Nr. 41, Taf 11:8); Moucha 2005, 118, Taf. 92: 3-6.

Uložení: P 199, P 200, P 201, Polabské muzeum

Poznámka: 18. 3. 1915, náhodný nález při kopání pařezu (2 bronzové spirálovité náramky a sekerka)

Kouty:

Lokalita: cihelna U Šabaty

Aktivita: pohřební (hromadný hrob, 3 kostry)

Datace: br. une

Uložení: Polabské muzeum, P 7703 – 5

Literatura: Hellich 1922 – 23.

Poznámka: r. 1889

Lokalita: na Šabatě

Aktivita: ojedinělý nález (nádoba)

Datace: br. une

Uložení: Polabské muzeum, P 8749 (205/63) - 8750

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Libice n. Cidlinou

Lokalita: na poli p. Kubky východně za cukrovarem u silnice proti řadovým hrobům

Aktivita: sběry (keramické střepy)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum, P 3474 – 3480

Lokalita: Paroulkova cementárna, šterkovna a pískovna, 1942 – 1945 (či 1842 a 1945)

Aktivita: sídlištní (zlomky keramiky)

Datace: br. une

Literatura: Žebera 1946.

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (nádob)

Datace: br. une

Literatura: Anonym.

Uložení: NM 11 298

Lokalita: za mostem, Volkovo pole čp. 49 - 51

Aktivita: pohřební

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 17561 -4

Poznámka: 12.3.1905, sbírka J. Hellicha

Odřepy

Lokalita: hradiště Oškobrh, ppč. 662/4, 662/7, 622/38, průkopy pro vodovod

Aktivita: sídlištní (výšinné opevněné)

Datace: br. une (protoúnětická)

Literatura: Břicháček 1978.

Poznámka: 1970, úzce souvisí s pohřebišťem v Sánech (vzdálené 2 km)

Lokalita: S od návrší Oškobrh, S svah jižního vrcholu Oškobrhu, 284 m n. m., ZM 10-14 Nymburk, 221 mm od J čáry a 332 mm od Z, sesuvy terénu

Aktivita: kulturní vrstva

Datace: br. une

Literatura: Břicháček 1985.

Poznámka: 1985

Lokalita: Oškobrh – Hřebínek, sídliště na západní stráni, pole p. Novotného

Aktivita: ojedinělý nález (střep)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: P 17 575

Poznámka: ze sbírek J. Hellicha, 1898

Opolany

Lokalita: pod JV okrajem obce a V od ní, 13-14-14 (050:130 122:114 150:138 127:197), 195 m n.m.

Aktivita: povrchový sběr - sídlištní

Datace: br. une

Literatura: Břicháček 1984 – 1985.

Uložení: ARÚ Oškobrh

Poznámka: pásová zápona typu Starý Bydžov

Lokalita: na zahradě u plotu J. Potměšila č. 3

Aktivita: ojedinělý nález (keramická nádoba)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: P 8815 (př.č. 271/63)

Poznámka: 1892

Lokalita: JZ od obce, ZM10 13-14-14 (koor. 145:133), n.v. 195, mírně vyvýšená poloha na P břehu Cidlíny

Aktivita: povrchový sběr

Datace: klasbr. une

Literatura: Břicháček – Moucha 1993.

Uložení: Polabské muzeum

Poznámka: r. 1984, sídlištní - ker. soubor, zdobený měděný jazykovitě zdobený plech (podobný St.Bydžov) - import z Horního Podunají ? - z kultury štraubinské

Opolánky

Lokalita: St. Badry

Aktivita: pohřební (kostr.hrob)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 17537

Poznámka: dar p. Plačka, 22.4. 1922

Oseček

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (jehlice měděná)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Poznámka: Hellichův nález?

Lokalita: z Labe

Aktivita: ojedinělý nález (nádoba)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 9013 (141/64)

Poznámka: nalezeno při vybírání písku z Labe; muzeu daroval r. 1931 Bohumil Litera, dělník z Osečka

Ostrov u Poděbrad

Lokalita: pod pastouškou (dnes zrušenou) – nyní zde pole

Aktivita: ojedinělý nález (kamenný sekeromlat)

Datace: br. une

Literatura: Přírůstková kniha Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: č. 3213.

Poznámka: dar p. Škola r. 1898

Pátek

Lokalita: Na Žebráku

Aktivita: pohřební (hroby – 2 pazourk.sekerky, rohovcová šipka, 4 pazourk. šipky, zlatá záušnice)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 8496 – 8503

Poznámka: 1909, dar Novotný

Lokalita: Na Žebráku (souvislost s předešlým)

Aktivita: pohřební

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 8751 (207/63), P 8754 (210/63), P 8755 (211/63), P 8818 (274/63), P 8821 (277/63), P 9033 (161/64), P 17450

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (Hellichova sbírka)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 17 520

Lokalita: pole p. Serbuse na kopečku u hořejší lánské struhy mezi Pátkem a Novými Mlýny

Aktivita: pohřební (hrob)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 17 568

Poznámka: dar p. Serbuse 8.4.1924

Poděbrady

Lokalita: Žižkov – Ve Zbuzanech, staveniště p. Říhy č. parc. 626

Aktivita: pohřební (v kulturní jámě s kostrou? – S-J, hrnec pod ramenem)

Datace: br. une (pozdní únětická)

Literatura: Přírůstková kniha Polabského muzea. Poděbrady

Uložení: Polabské muzeum, 2571 - 2717 (B 46), 7171 - 7182.

Poznámka: 9.10. 1919

Lokalita: Vinice – panská zahrada

Aktivita: střep

Datace: časně br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 7730

Lokalita: Žižkovské předměstí

Aktivita: pohřební (1 kostra s br. náramkem)

Datace: br. une

Literatura: Hellich 1927.

Uložení: Polabské muzeum P 198

Poznámka: dar J. Hlaváček 1925

Lokalita: u evangelického kostela

Aktivita: kulturní jáma (kostěný hrot)

Datace: br. une

Literatura: Přírůstková kniha Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 7731

Poznámka: 1912, stavba vodovodu

Lokalita: při JZ straně evangelického hřbitova

Aktivita: kulturní jáma (keramika)

Datace: br. une (pozdní)

Literatura: Přírůstková kniha Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 2473 – P 2501

Poznámka: 11.3.1900

Lokalita: „Nový hřbitov“, 1909

Aktivita: pohřební – sídlištní (kostrový hrob v jámě?)

Datace: br. une

Literatura: Přírůstková kniha Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 7732

Lokalita: Jiráskova ul., mezi čp. 520 až 523

Aktivita: ojedinělý nález (koflík)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 8568 (16/63)

Poznámka: nal. R. 1935

Lokalita: z Labe

Aktivita: ojedinělý nález (střep)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 17 572

Poznámka: dar. Kryšpína, 27.9. 1921

Lokalita: Žižkov, staveniště p. Říhy, č.parc. 626/9

Aktivita: kulturní jáma s kostrou (pod ramenem půlka hrnce)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 2571 - 2717 (B 46)

Poznámka: říjen 1919

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (hřivna t. Bemartingen)

Datace: br. une (A2)

Literatura: Moucha 2005, 139, taf. 33:7.

Uložení: Polabské muzeum P 17574

Poznámka: 1967, kolekce p. Železnýs

Lokalita:

Aktivita: ojedinělá nález (sekeromlat t. Buchau, var.A)

Datace: br. une (A2)

Literatura: Moucha, V. 2005, s. 139, taf. 33:8

Uložení: Polabské muzeum b.č.

Poznámka: 1960

Pňov

Lokalita: „Na Doubici“ (majitel pozemku p. Horálek) – zde lokalizováno i pohřebiště z doby římské

Aktivita: pohřební (15 hrobů, ve 4 řadách)

Datace: před - ranně br. une

Literatura: Dvořák 1926/27; Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 8752 (208/63), P 8756 (212/63)

Poznámka: nález z r. 1913

Lokalita: Pňov – Předhradí – „V Doubnici“ východně od silnice Nymburk – Kolín, na rozhraní k.ú. Pňov – Předhradí (ppč.248) a Nová Ves I (ppč. 276), na L břehu dnešního regulovaného Nouzovského potoka, 194 m n.m.

Aktivita: povrchový průzkum (keramika), sídlištní (rovinné sídliště)

Datace: br. une

Literatura: Vávra - Šťastný 1998.

Uložení: zákl. Velim

Lokalita: pole p. Hlavatého

Aktivita: sídlištní (1 jáma)

Datace: br. une

Literatura: Dvořák 1926/27, 368.

Uložení:

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (nádob)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady

Uložení: P 8758 (př.č. 214/63)

Ratenice

Lokalita: pole p. Soukupa

Aktivita: pohřební (kostrový hrob)

Datace: br. une

Literatura: Dvořák 1926/27, 358.

Uložení:

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález

Datace: br. une

Literatura: Anonym 1956.

Sány

Lokalita: Písečník u hřbitova, 750/2

Aktivita: pohřební (kostrový hrob – mj. závěsky z kančích klů, muž 25–30)

Datace: br. une (protoúnětická)

Literatura: Bermardová 1980.

Uložení: Polabské muzeum P 24 411 – 416

Lokalita: pole za hřbitovem, pole p. Koníčka a Holce, č.pop. 104

Aktivita: pohřební

Datace: br. une

Literatura: Hellich 1922/1923, 134-137; Soupis inventárních čísel Polabské muzeum. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 8781 (237/63), P 8782 (238/63), 8783 (239/63), 8784 (240/63), 8786 (242/63), 8787 (243/63), 8788 (244/63), 8789 (245/63), 8790 (246/63), 8791 (247/63), 8792 (248/63), 8795 (251/63), 8797 (253/63)

Poznámka: r. 1899, 1911

Lokalita: silnice z Opolánek do Sán, zahrada mlynář p. Reifa

Aktivita: pohřební

Datace: br. une

Literatura: Hellich 1922.

Poznámka: 1878

Všechny tři lokality tvoří jedno pohřebiště.

Lokalita: zahrada p. Jana Špinky č. 182

Aktivita: nádoba

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady

Poznámka: 10 4.1923

Uložení: Polabské muzeum P 8794 (př.č. 250/63), P 9030 (př.č. 158/64), P 9032 (160/64)

Lokalita: pískoviště k Dobšicům u Sána, dar p. Sixta 1.5. 1913

Aktivita: ojedinělý nález (nádobu)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady

Uložení: Polabské muzeum P 8800 (př.č. 256/63)

Sokoleč

Lokalita:

Aktivita: pohřební

Datace: br. une

Literatura: Anonym 1950b.

Uložení: Národní muzeum, inv.č. 9997 kam. sekerka, 40067 – šipka pazourková

Lokalita: u silnice k Velimi

Aktivita: pohřební - hrob?

Datace: br. une

Literatura: Přírůstková kniha Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum, 7479

Poznámka: 1906

Lokalita: Potměšilovo pole

Aktivita: z hrobu? (zlatá náušnice s hrotitými konci)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 8495

Poznámka: 1913

Úmyslovice

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález? (džbánek)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum 8829 (285/63)

Velké Zboží

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (nádoba)

Datace: br. une

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum P 8616 (66/63)

Vlkov pod Oškobrhem

Lokalita: S svah J vrcholu návrší Oškobrh, ZM 13-14 Nymburk, 221 mm od J a 332 mm od Z

Aktivita: sídlištní

Datace: br. une

Literatura: Břicháček 1985b.

Uložení: exp. Oškobrh

8. 2. Střední doba bronzová

8. 2. 1. Kolínsko

Býchory

Lokalita: v lese

Aktivita: ojedinělý nález (bronzová terčovitá jehlice s ouškem)

Datace: br. moh

Literatura: Dvořák 1936, 127.

Lokalita: uprostřed obce, v zahradách, n. v. 216–220 m n.m.

Aktivita: pohřební/kostrový hrob

Datace: br. moh („velimská“)

Literatura: Dvořák 1936, 127.

Cerhenice

Lokalita: písčinná při JV okraji obce v poloze " Beránek", ppč. 164, tj. ZM 13 - 14 Nymburk, cca 44 mm od J a 120 mm od Z s. č., ZM10 13-14-22, koor. 115:225, 134:223, 129:195, 105:199, 104:201, 109:207, 112:209, 114:213, 113:217, SZ svah, n. v. 230-237 m

Aktivita: pohřební/kostrový hrob (s kamenným závalem, zlomky keramiky, kuželovitá nášivka z bronzu, spirálka z dvojitého Au drátu)

Datace: br. moh (BD)

Literatura: Sedláček 1988.

Uložení: Regionální muzeum v Kolíně př. č. 4/85.

Lokalita: „Beránek“ (souvislost s předchozí lokalitou)

Aktivita: pohřební/žárový hrob

Datace: br. moh

Literatura: Sedláček 1984.

Lokalita: V lánech, ZM10 13-14-17, koor. 202:012, n. v. 193 m, V svah

Aktivita: sídlištní

Datace: br. moh

Literatura: Salač 1989.

Lokalita: mezi tratí "Beránek" a "Za oborou", ZM10 13-14-22, koor. 117:289

Aktivita: sídlištní

Datace: br. moh

Literatura: Sedláček 1973.

Uložení: Regionální muzeum v Kolíně př. č. 11/73.

Hlaváčova Lhota

Lokalita: východní okraj mírného návrší na rozhraní k. ú. Hlaváčovy Lhoty a Kouřimi, vymezeno na východě vidlicí soutoku malého přítoku a potoku, směřujícího do Kouřimky, okolí bodu ZM 13-31 Říčany 433 mm od Z a 300 mm od J, ZM10 13-31-10, koor. 217:371, 255:371, 255:355, 317:355, n. v. 260 - 280

Aktivita: sídlištní

Datace: br. moh

Literatura: Vávra 1984-1985, 246.

Uložení: AÚ AVČR

Poznámka: 1980-83

Chotutice

Lokalita: při kopání základů stavby Josefa Šemína

Aktivita: depot bronzů (zlomek bronz. jehlice, kulovitá hlavička, zlomek bohatě členěné jehlice, úlomky oblého br. drátu, bronzovina)

Datace: br. moh

Literatura: Anonym 1946a.

Uložení: Národní muzeum 13590, 13591, 13593, 13591 - 13596

Kolín

Lokalita: stavba divadla

Aktivita: ojedinělý nález (2 džbánky)

Datace: br. moh

Literatura: Beneš A. 1959, 39.

Uložení: Regionální muzeum v Kolíně 1 x bez inv.č., 4608.

Lokalita: Kolín-Labe

Aktivita: ojedinělý nález (džbánek s vysokým uchem nalezen při úpravě labského řečiště u kolínského ostrova)

Datace: br. moh

Literatura: Dvořák 1936, 57.

Uložení:

Kořenice

Lokalita: na zahradě p. Beze

Aktivita: pohřební

Datace: br. moh/velimská

Literatura: Dvořák 1936, 137.

Uložení: Regionální muzeum v Kolíně př. č. 3/97.

Kouřim

Lokalita: Nové město - náměstíčko

Aktivita: ojedinělý nález (zl. džbánu s uchem naspoju hrdla a zl. Amfory)

Datace: br. moh

Literatura: Beneš 1959, 40.

Uložení: Muzeum Křimska v Kouřimi, i. č. 3099.

Lokalita: za stodolou dvora Broučkov

Aktivita: ojedinělý nález (Jan Vaněk daroval střepy 2 nádob)

Datace: br. moh

Literatura: Beneš 1959, 45.

Uložení: Národní muzeum 3459, 3461, 3462, 3463

Kšely

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (meč, dýka - čepel dýky s 2 nýty - d. 126, čepel meče se 4 otvory pro nýty - d. 590)

Datace: br. moh

Literatura: Beneš 1959, 40.

Uložení: Národní muzeum, i.č. 13379, 13380

Poznámka: rytíř z Obentrautů daroval svého času Národnímu muzeu bronzový meč a dýku, jejichž nálezkové okolnosti nejsou známe a není pak také jisté zda patří k jednomu souboru

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (jehlice s pečetítkovitou hlavicí - d. 505 mm)

Datace: br. moh

Literatura: Beneš 1959, 40.

Uložení: Národní muzeum, i.č. 15830.

Lipany

Lokalita: ZM10 13-31-05, koor. 062:270, 103:270, 103:294, 062:294

Aktivita: povrchový sběr

Datace: stř DB

Literatura: Vávra 1987, 109; Vávra 1988a.

Uložení:

Poznámka: 294-300 m, Prkno J.-Vávra M.-Zapárka L., 1984

Lošánky

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (zdobený střep)

Datace: br. moh

Literatura: Beneš 1959, 41

Uložení: Podlipanské muzeum v Českém Brodě, inv. č. 1996.

Lžovice

Lokalita: za "Vysokou mezí"

Aktivita: pohřební

Datace: br. moh

Literatura: Dvořák 1936, 140.

Mochov

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (mísa na nožce - v. 135 mm)

Datace: br. moh

Literatura: Beneš 1959, 41

Uložení: Národní muzeum, inv. č. 34007.

Molitorov

Lokalita: ZM10 13-31-10, koor. 274:237, 278:222, 285:228, 290:212

Aktivita: sídlištní

Datace: stř DB

Literatura: Vávra 1988b.

Uložení: AU AVČR

Nebovidy

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (džbánek na nožce – v. 154 mm)

Datace: br. moh

Literatura: Beneš 1959, 41, 69, obr. 9:2.

Uložení: Národní muzeum

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (dvě ztracené nádoby)

Datace: br. moh

Literatura: Beneš 1959, 41.

Uložení: Národní muzeum

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (džbán na nožce)

Datace: br. moh

Literatura: Anonym 1941.

Nová Ves I. u Kolína

Lokalita: pole severozápadně od nadjezdu železnice, ppč. 157/1, skrývka pro skládku kameniva, ZM10 13-14-23, koor. 114:158, 107:158, 96:170, 110:183

Aktivita: sídlištní

Datace: br. une, br. moh

Literatura: Vávra 1988c.

Nová Ves II. u Rostoklat

Lokalita: stavba silnice Nová Ves - Přistoupim, 1200 – 1600 m od křižovatky před Novou Vsí, ZM 10 13-13-23, koor. 219:289

Aktivita: sídliště

Datace: ÚK, br. moh

Literatura: Zeman 1957.

Poznámka: náhodný nález při terénním zásahu - povrchový sběr

Pašinka

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (sekeromlat s terčovitým čepcem)

Datace: br. moh

Literatura: Dvořák 1936; Beneš 1959, 42, 64, obr. 4:5.

Uložení:

Pečky

Lokalita :

Aktivita: ojedinělý nález (zlomek džbánu)

Datace: br. moh

Literatura: Šolle 1946a; Beneš 1959, 42.

Uložení: dříve Muzeum Pečky, i.č. 175.

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (keramický střep)

Datace: br. moh

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: Polabské muzeum, inv.č. P 25 034.

Poznámka: z muzea v Pečkách i.č. 175

Plaňany

Lokalita: poloha Na melounici cca 400 m západně od intravilánu obce Plaňany, u východní hrany kamenolomu, ZM10 13-14-21, koor. 178:030 180:031 176:035 180:036, 230 m n. m.

Aktivita: pohřební, sídlištní

Datace: DB (stř/ml.)

Literatura: Tvrdík 1999.

Uložení: Regionální muzeum v Kolíně př. č. 92/98-99/98.

Poznámka: plošný odkryv 27.4.-19.6. 1998, výšinné sídliště (sedm jam, pec a zásobní jáma)

Přistoupim

Lokalita: výkop pro optický kabel

Aktivita: sídlištní (osm sídlištních jam)

Datace: Br stř.-ml.

Literatura: Tvrdík 1998.

Uložení: Regionální muzeum v Kolíně př. č. 24/99-30/99.

Poznámka: Tvrdík, R., říjen 1998

Radim

Lokalita:

Aktivita: depot ? (br.dýka, náramek)

Datace: stř. DB

Literatura: Šolle 1946b.

Uložení: Muzeum Pečky, inv.č. 281-282.

Radovesnice II.

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (střepey)

Datace: br. moh

Literatura: Anonym 1950.

Uložení: Národní muzeum, inv. č. 3817-3818.

Třebovle

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (dva náramky s rozšířenými konci - průměr 68 mm a 72mm, spirál. náramek, kolečkovitý závěsek - průměr 49 mm)

Datace: br. moh

Literatura: Beneš 1959, 45.

Uložení: Národní muzeum 15857-60.

Lokalita: za bývalým "Knížecím dvorem", rýha u silnice Třebovle-Klášteří Skalice, ZM10 13-13-05, koor. 246:380 296:210 307:088 307:082, n. v. 255-260m

Aktivita: sídlištní (dvě zahloubené chaty)

Datace: DB neurč. (br. moh?)

Literatura: Sedláček 1986.

Velim

Lokalita: Skalka

Aktivita: pohřební, sídlištní, depoty

Datace: br. moh/LuK

Literatura: Hrala – Šumberová – Vávra 2000.

Velké Chvalovice

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (mísa na nožce - v. 92 cm)

Datace: br. moh

Literatura: Beneš 1959, 46.

Uložení: Národní muzeum 56281.

Vrbčany

Lokalita: Kubšovka

Aktivita: sídlištní

Datace: br. une, br. moh

Literatura: Anonym 1946b.

Uložení: Muzeum Kouřimska, př. č. 1/99 (MK 5071, 5074, 5076, 5077, 5083).

Žiželice

Lokalita:

Aktivita: ojedinělý nález (bronzový náramek)

Datace: br. moh

Literatura: inventář Chlumce nad Cidlinou.

8. 2. 2. Poděbradsko

Kluk

Lokalita: jezero Kluk u Poděbrad, severní okraj katastru obce, ZM10 13–14–12, koor. 391:157, 10 mm od V a 150–155 mm od S

Aktivita: ojedinělý nález (džbánek)

Datace: br. moh

Literatura: Lička 1969.

Uložení: M Poděbrady, př.č. 438/68, 434–437/68, 521–527/68.

Poznámka: sběry E. Horákové při bagrování jezera, 1968

Libice nad Cidlinou

Lokalita: severní část předhradí, tzv. Volkovo pole (dnes areál ZŠ, ppč.49/1). Sonda 14A/1.

Aktivita: sídlištní

Datace: br. moh

Literatura: Bartošková 1997.

Opolany

Lokalita: poloha „Soukupovo pole“ – západní okraj vsi při výškovém bodu, ppč. 417/1, ZM10 13-14-14 koor. 211:152, 192–195 m

Aktivita: povrchový sběr - sídlištní

Datace: br. moh

Literatura: Břicháček 1976-1977.

Uložení: ARÚ Oškobr

Poděbrady

Lokalita: Obora

Aktivita: ojedinělý nález (amfora s rytými trojúhelníky po celém těle nádoby)

Datace: br. moh

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: M Pod P 19623 (72/70)

Poznámka: 6. 8. 1939, při dobývání rašeliny v hl. 150 cm, současně nalezeny kosti

Lokalita: Inwaldova sklárna

Aktivita: depot, sídlištní

Datace: br. moh

Literatura: Soupis inventárních čísel Polabského muzea. Poděbrady.

Uložení: M Poděbrady P 8759 (215/63), 8750 (216/63), 8761 (217/63), 8762 (218/63), 8763 (219/63), 8764 (220/63), 8765 (221/63), P 24 975 - 6

Poznámka: 1942

Lokalita: evangelický hřbitov

Aktivita: ojedinělý nález (džbánek)

Datace: br. moh

Literatura: Beneš 1959, 42.

Lokalita: dvůr sklárny

Aktivita: pohřební (kostrový hrob)

Datace: br. moh

Literatura: Stocký 1926, tab. LXXXIV:2; Beneš 1959, 42.

Uložení: Národní muzeum 88299

Ratenice

Lokalita: Nad loučkami, ZM10 13-14-16, koor. 440:090 456:081

Aktivita: sídlištní

Datace: br. une, br. moh

Literatura: Salač 1988/89.

Vlkov pod Oškobrhem

Lokalita: jihovýchodní okraj katastru, konkrétně při východní straně ulice Poděbradské (silnice 331, parcela 482/1), mezi ulicemi U Plynovodu a Na Příkopě – na parcele 81/18, dále podél jihovýchodní strany ulice Na Příkopě a na parcelách 81/36 a 81/37 s novostavbou bytovek. U ulici Poděbradské na parcele 81/18 byly výkopem rýhy narušeny kulturní vrstvy (výplně objektů?), PIAN – ZM10 13-14-07, koor. 340:94 346:86 355:96 360:94

Aktivita: kulturní vrstva

Datace: stfDB

Literatura: Sedláček 2002.

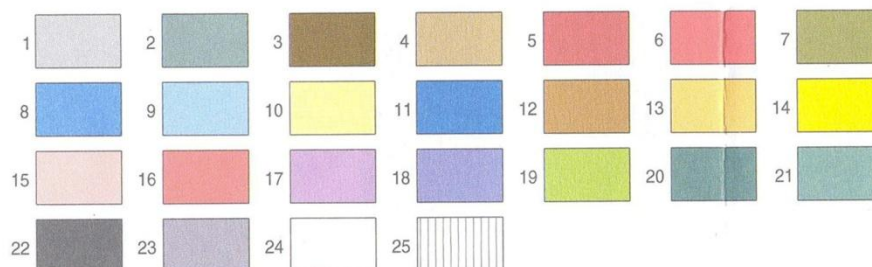
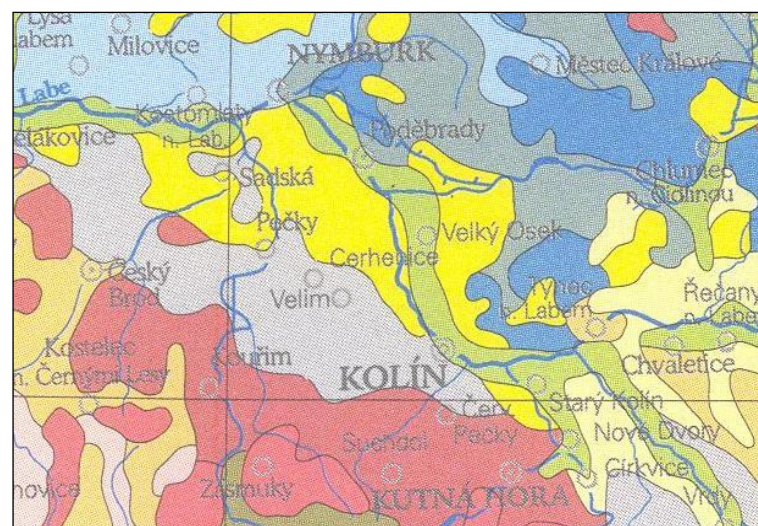
Uložení: Polabské muzeum př. č. 38/2001 (komp. B, C) a 39/2001 (komp. A, D)

10. Obrazová příloha

Graf 1. Počty hrobů na známých lokalitách na Kolínsku a Poděbradsku	26
Graf 2. Poloha zemřelého na známých lokalitách na Kolínsku a Poděbradsku	28
Graf 3. Orientace obličeje zemřelého ve známých hrobech na Kolínsku a Poděbradsku	29
Graf 4. Rozdělení pohřbů podle pohlaví jedince	30
Graf 5. Typy hromadných hrobů	31
Graf 6. Uložení nádob v hrobě	31
Graf 7. Složení depotů starší doby bronzové na Kolínsku a Poděbradsku	46

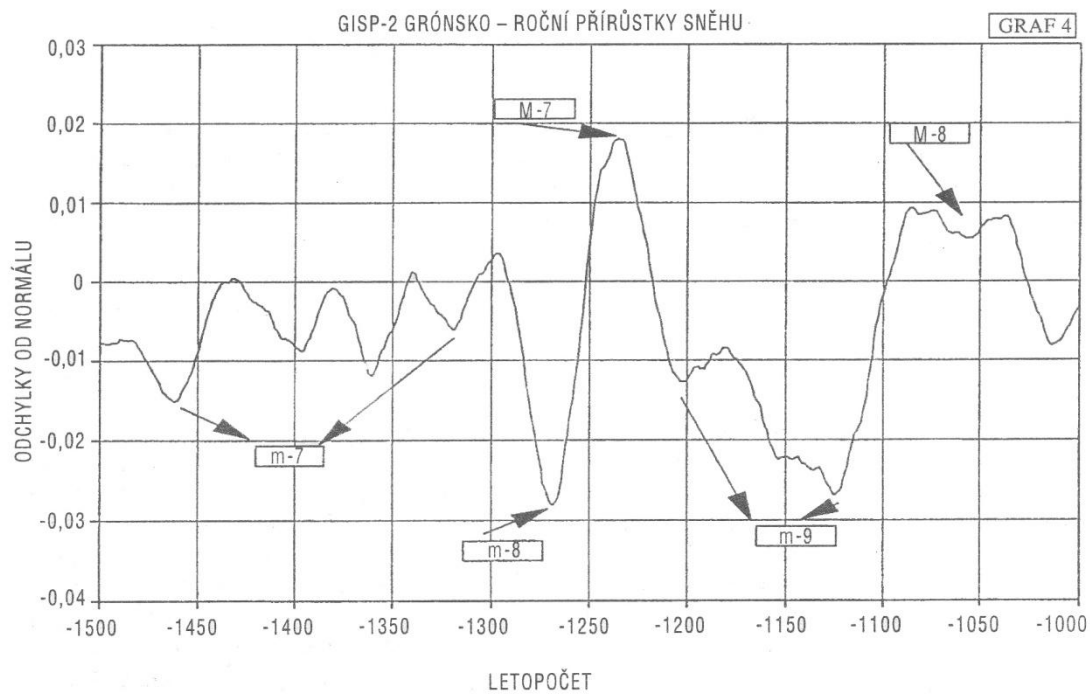
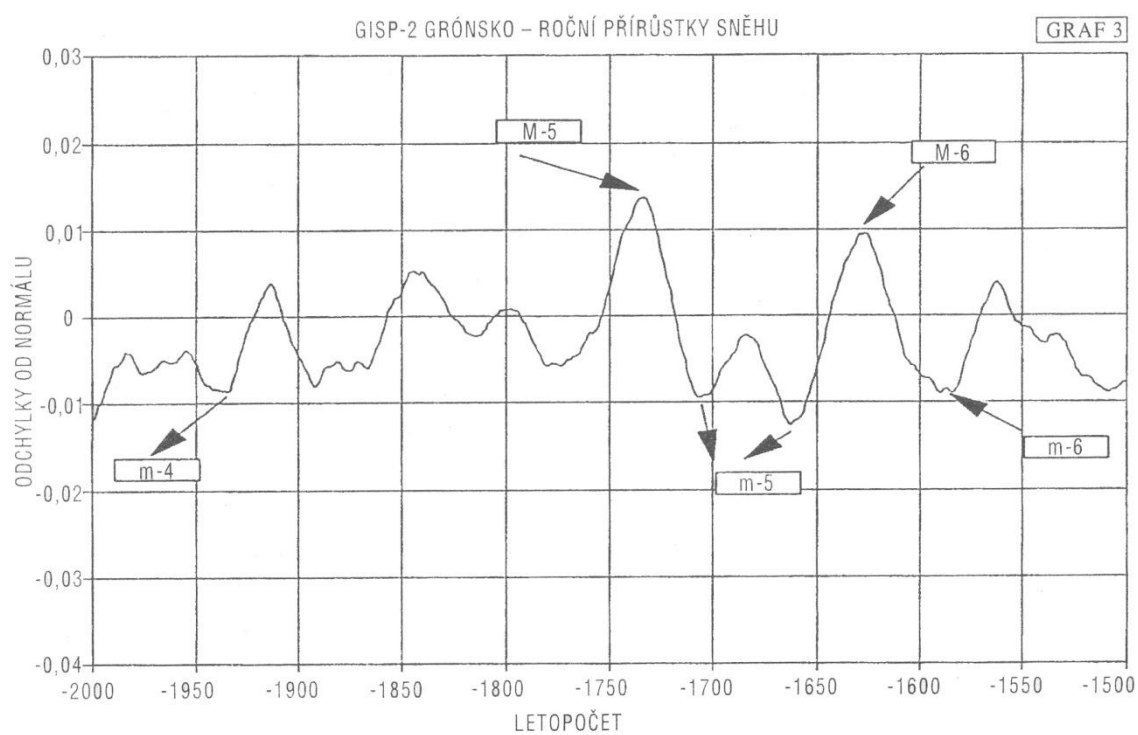
Obrázek 1. Relativní chronologie únětické kultury..	21
Obrázek 2. Relativní chronologie mohylové kultury.	35
Obrázek 3. Kolínsko a Poděbradsko.	174
Obrázek 4. Průběh srážkové činnosti v letech 2000 – 1500 př.n.l.	175
Obrázek 5. Čechy, hlavní sídelní oikumeny únětické kultury.....	176
Obrázek 6. Kolínský okres z 30. let 20. stol.	177
Obrázek 7. Únětická kultura na Kolínsku a Poděbradsku.....	178
Obrázek 8. Středodunajská mohylová kultura na Kolínsku a Poděbradsku.....	179
Obrázek 9. Mapa s lokací Skalky u Velimi.....	180
Obrázek 10. Fotografie lomu z pozůstalosti MUDr. F. Dvořáka.	180
Obrázek 11. Plán hradiště Skalka u Velimi s vyznačenými sondami 2, 11 a 15.	181
Obrázek 12. Rozsah hradiště Skalky u Velimi.....	182
Obrázek 13. Velim – Skalka, k. ú. Nová Ves I..	183
Obrázek 14. Čáslav – Na Skále, půdorysy domů s obvodovými žlaby.....	184
Obrázek 15. Velim – Skalka. Výskyt bronzových hrotů šípů v mladém zánikovém horizontu v příkopech a jamách.	185
Obrázek 16. Západní část sondy 11.	186
Obrázek 17. Východní část sondy 11 spolu se sondou 2.	187
Obrázek 18. Sonda 11, objekt 1 (příkop B), řez 2.....	188
Obrázek 19. Sonda 11, objekt 1 (příkop B), řez 1.....	188
Obrázek 20. S 11, objekt 1, keramická nožička.	189
Obrázek 21.	190
Obrázek 22. S11, objekt 3, palisáda.....	191
Obrázek 23. Objekt číslo 3.....	191
Obrázek 24. Sonda 11, objekt 5	192
Obrázek 25. Západní část S 11 objekt 47.....	193
Obrázek 26.. S 11, objekt 47.....	194
Obrázek 27. S 11, objekt 47.....	194
Obrázek 28. Sonda 11, objekt 54, řez 1, SZ a JV profily	195
Obrázek 29. S 11, objekt 54, řez 1.	196
Obrázek 30. S 11, objekt 54, řez 1.	197
Obrázek 31. S 11, objekt 54, řez 2.	198
Obrázek 32. S 11, objekt 54, řez 2.	199
Obrázek 33. Sonda 11, objekt 60	200

Obrázek 34. S11, kůlové jamky.	201
Obrázek 35.. S 11, kůlové jamky a objekty 47, 48.	202

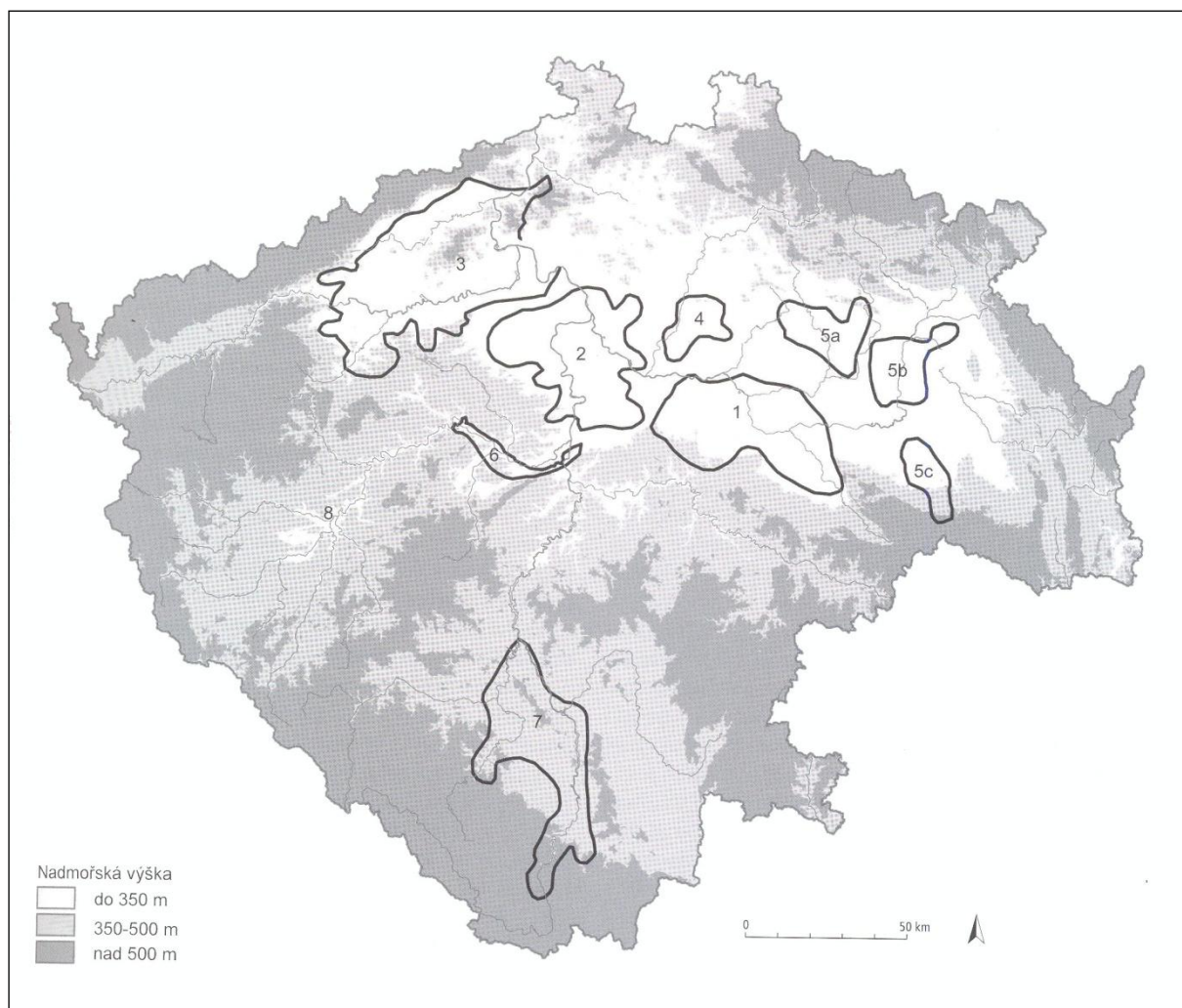

1 - černozemě; 2 - černozemě s černicemi; 3 - smonice; 4 - šedozemě; 5 - hnědozemě; 6 - illimerizované půdy s illimerizovanými půdami oglejenými; 7 - pseudogleje s hnědými půdami oglejenými; 8 - rendziny; 9 - pararendziny; 10 - arenosoly s hnědými půdami a podzoly; 11 - pelosoly; 12 - hnědé půdy eutrofní; 13 - hnědé půdy se surovými půdami; 14 - hnědé půdy s podzoly na terasových uloženinách; 15 - hnědé půdy kyselé; 16 - hnědé půdy silně kyselé; 17 - rezivé půdy s podzoly; 18 - podzoly; 19 - nivní půdy; 20 - černice; 21 - gleje; 22 - rašeliništní půdy; 23 - zasolené půdy; 24 - alpinské půdní formy; 25 - antropogenní půdy

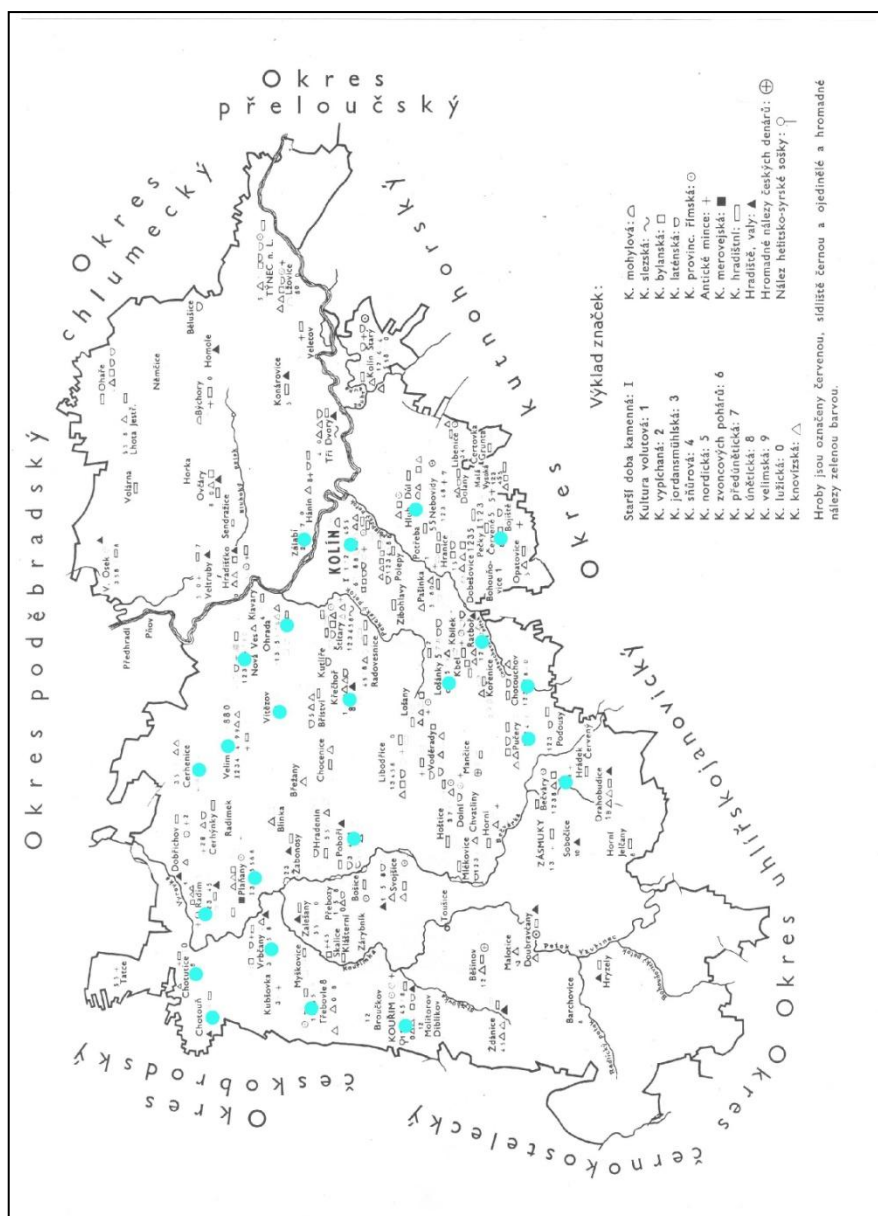
Obrázek 3. Kolínsko a Poděbradsko. Pedologická mapa 1 : 1 000 000. Upraveno podle Tomášek, M. 2003.

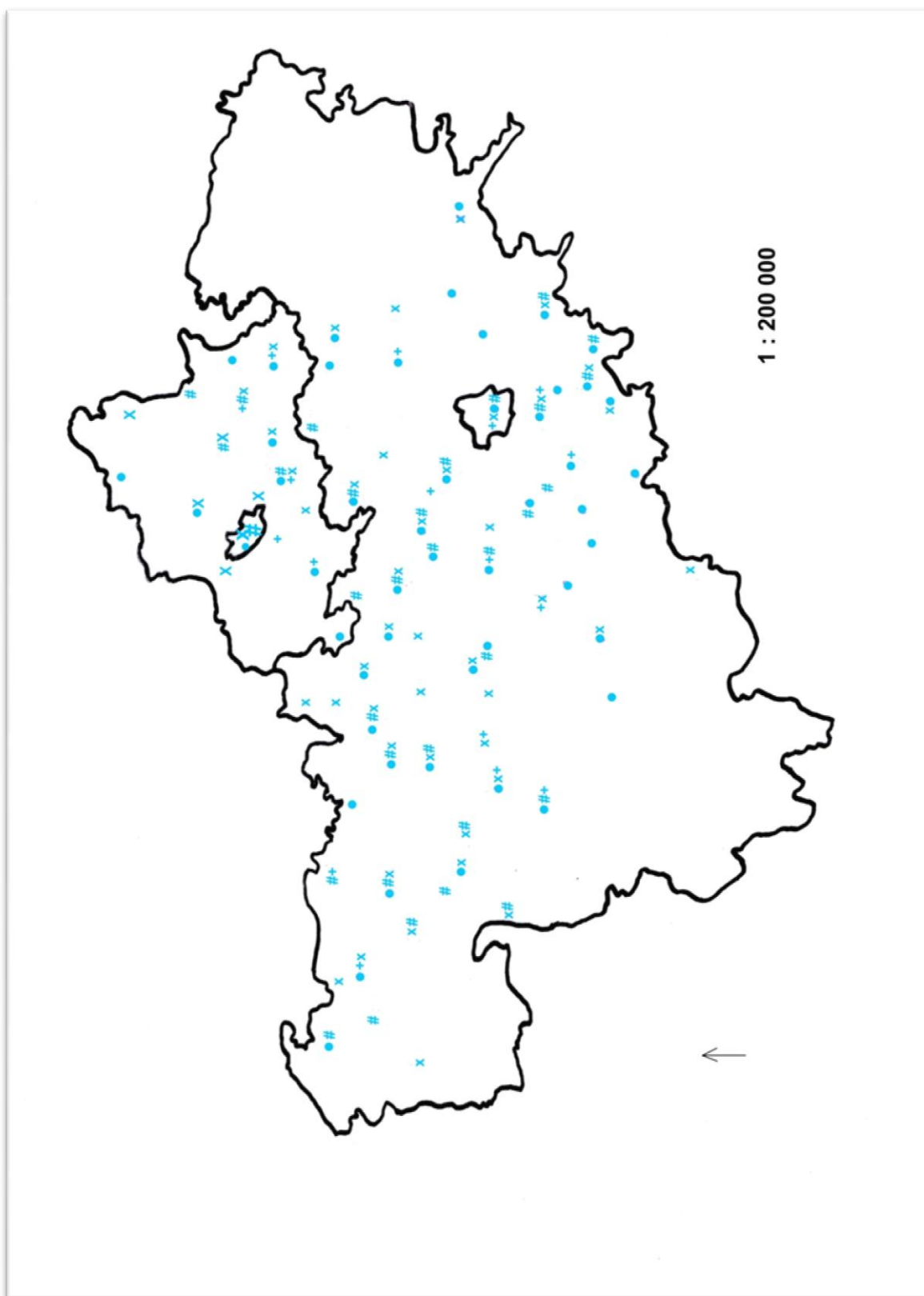
Obrázek 4. Průběh srážkové činnosti v letech 2000 – 1500 př.n.l. Upraveno podle Svoboda, J. 2002.

Obrázek 5. Čechy, hlavní sídelní oikumeny únětické kultury. Upraveno podle Jiráň 2008.

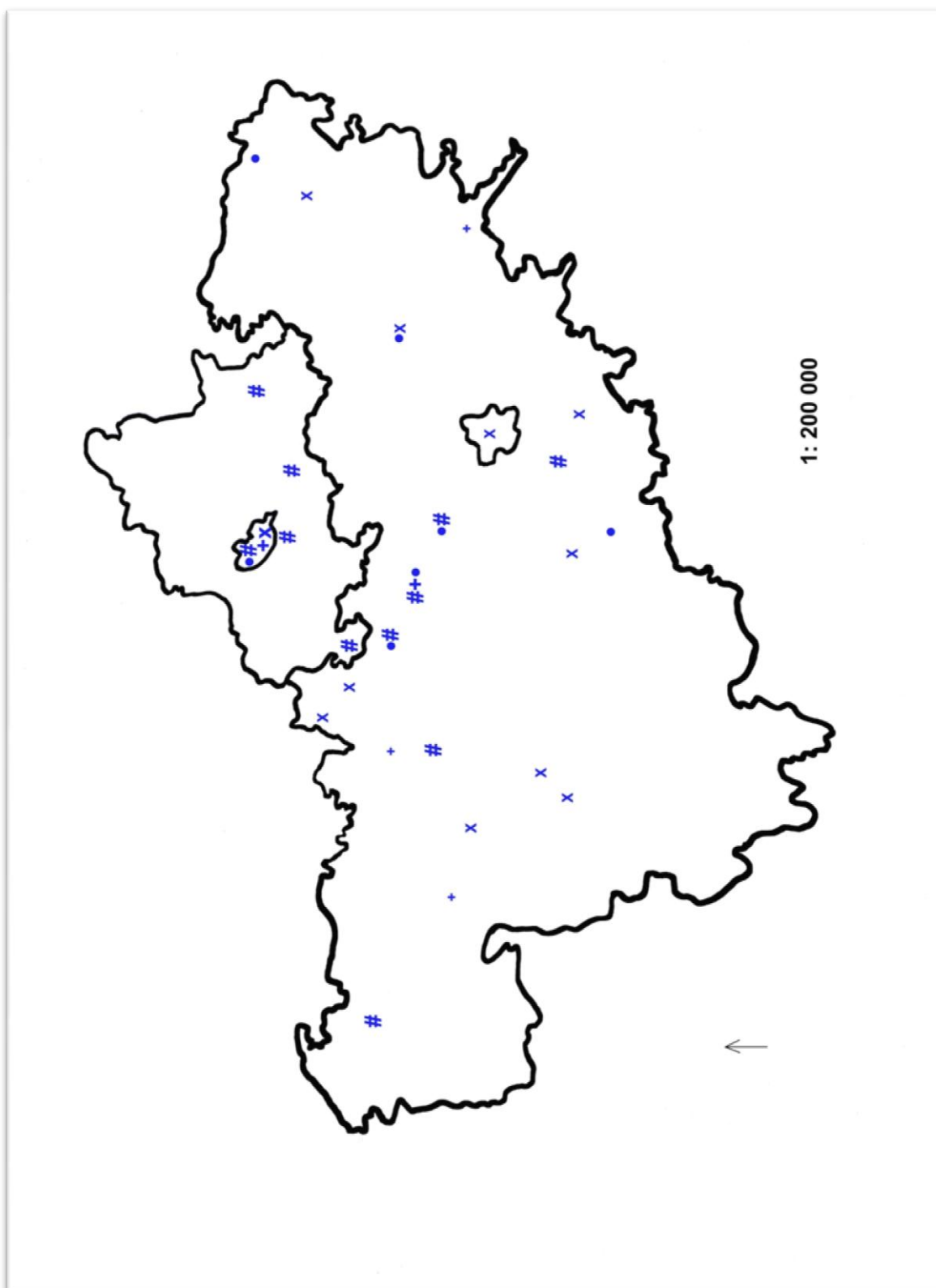

Obrázek 6. Kolínský okres z 30. let 20. stol. Výskyt kultury zvoncovitých pohárů a únětické na shodných katastrálních územích. Upraveno podle Dvořák 1936.

Obrázek 7. Únětická kultura na Kolínsku a Poděbradsku, mapa 1: 200 000.

● pohřební aktivita, # sídlištní aktivita, + depot, X ojedinělý nález

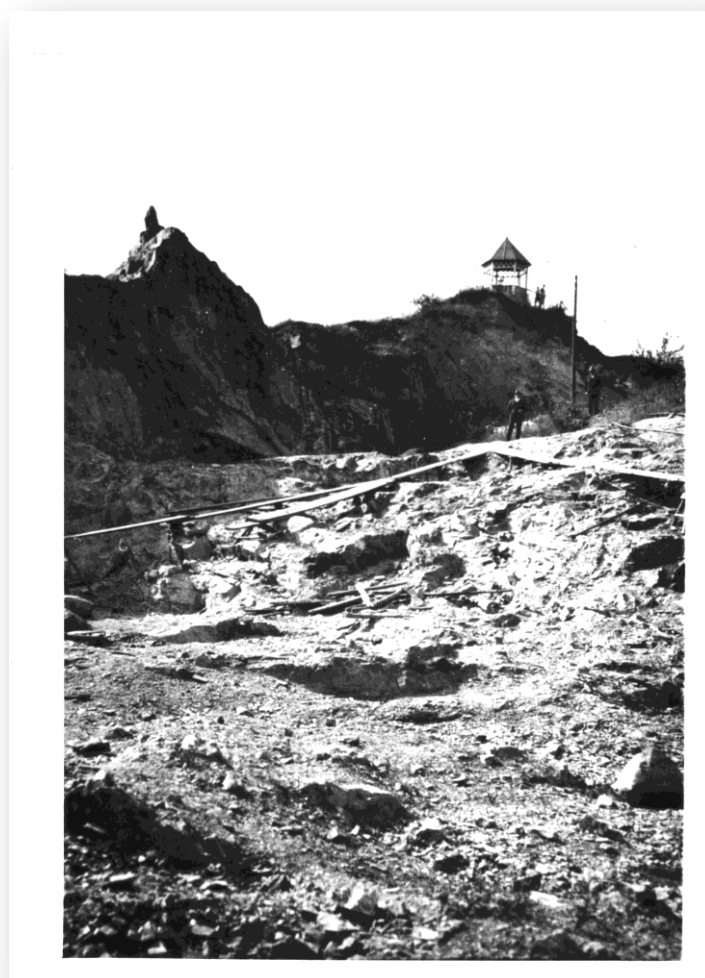

Obrázek 8. Středodunajská mohylová kultura na Kolínsku a Poděbradsku, mapa 1: 200 000.

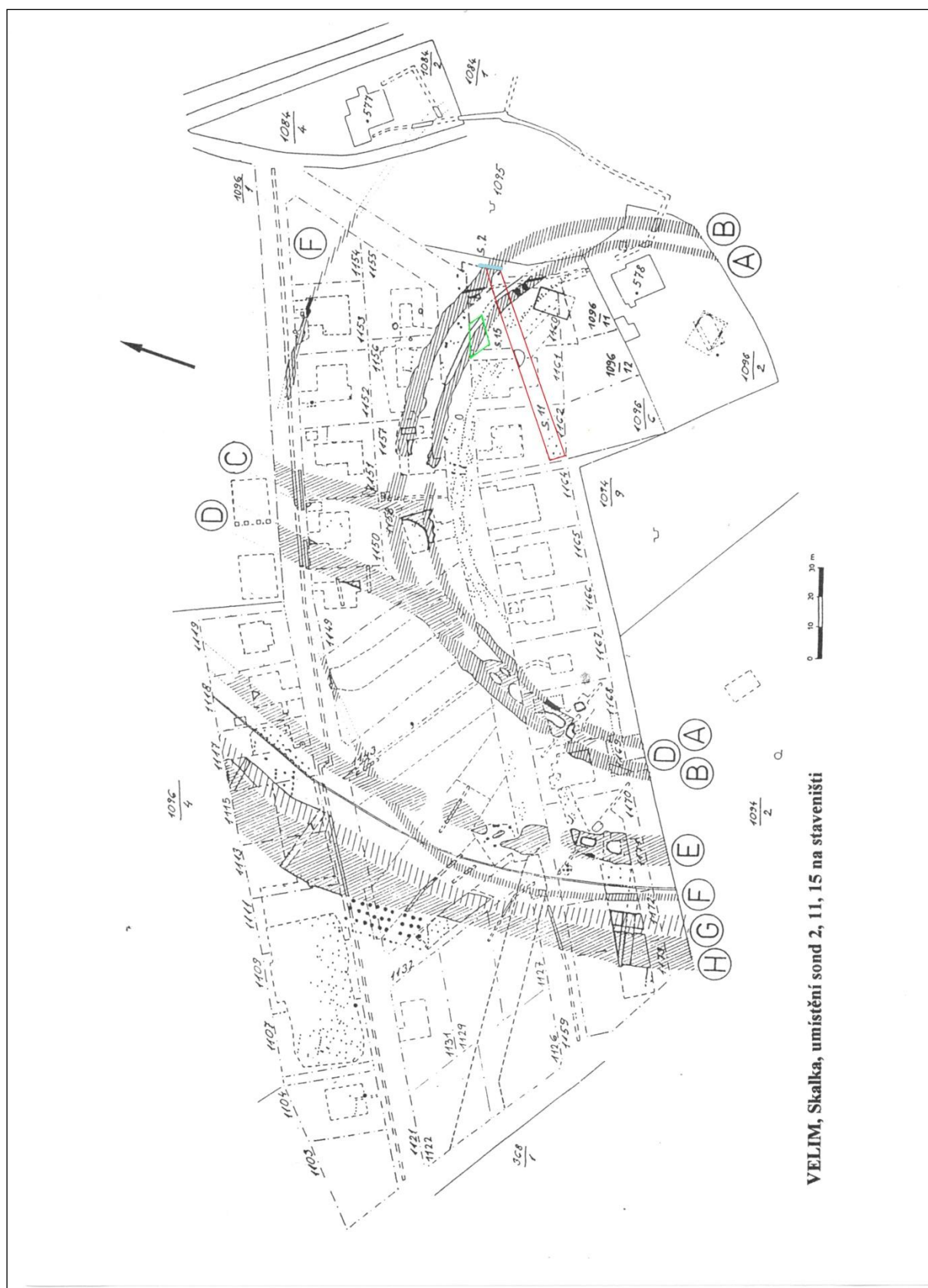
● pohřební aktivita, # sídlištní aktivita, + depot, X ojedinělý nález

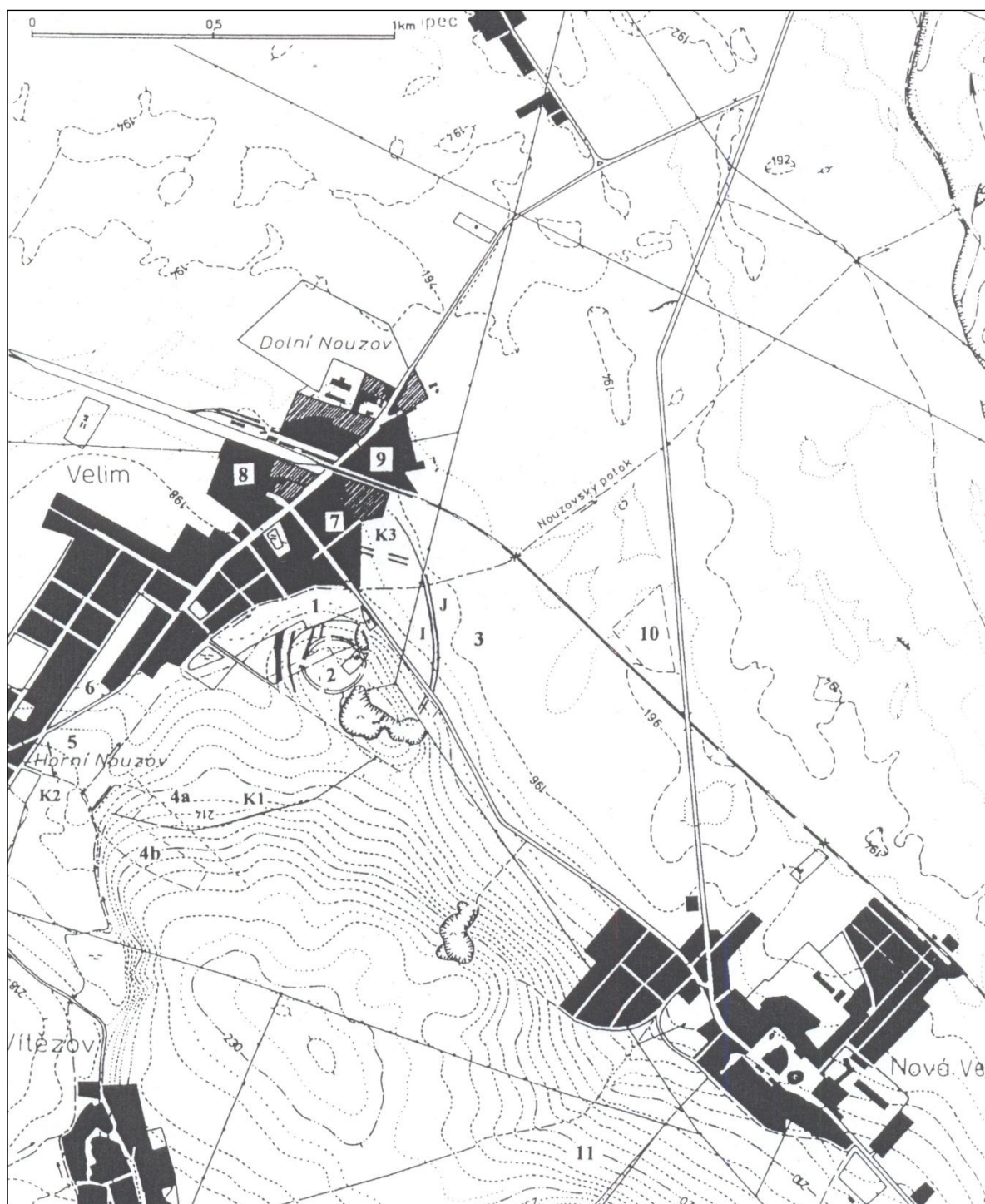
Obrázek 9. Mapa s lokací Skalky u Velimi. Upravená turistická mapa z www.mapy.cz.

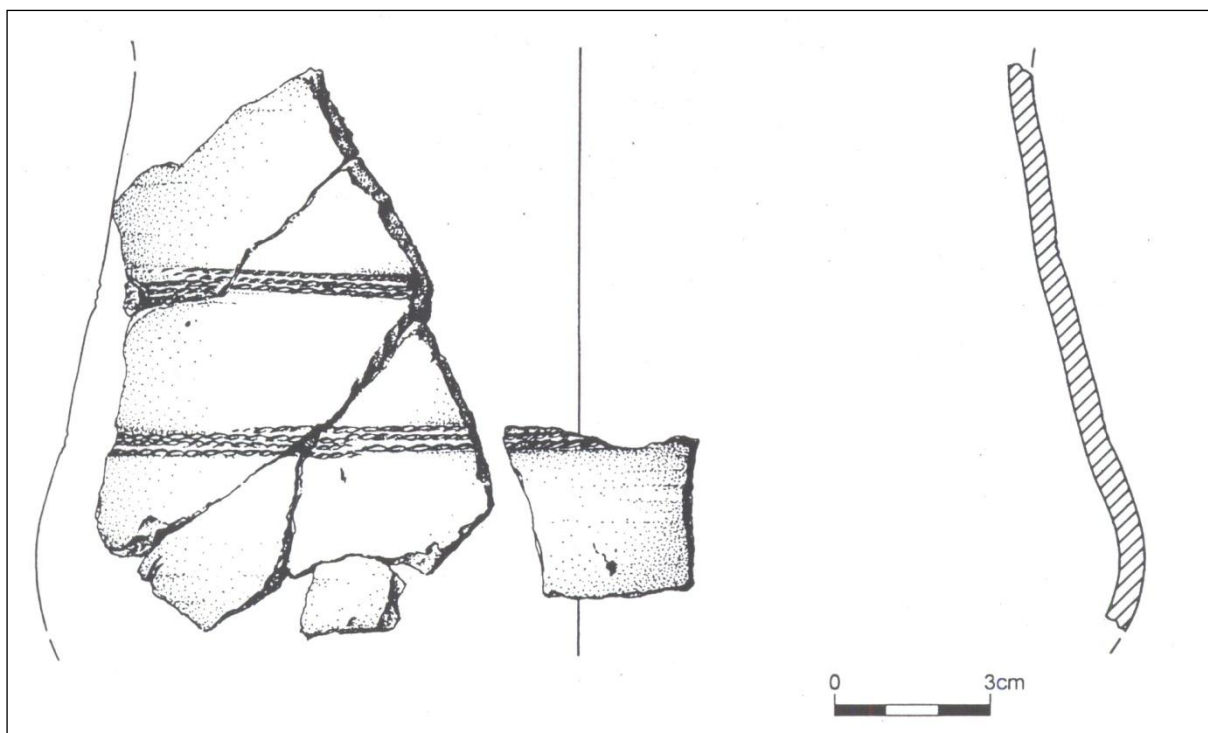
Obrázek 10. Fotografie lomu z pozůstatosti MUDr. F. Dvořáka.

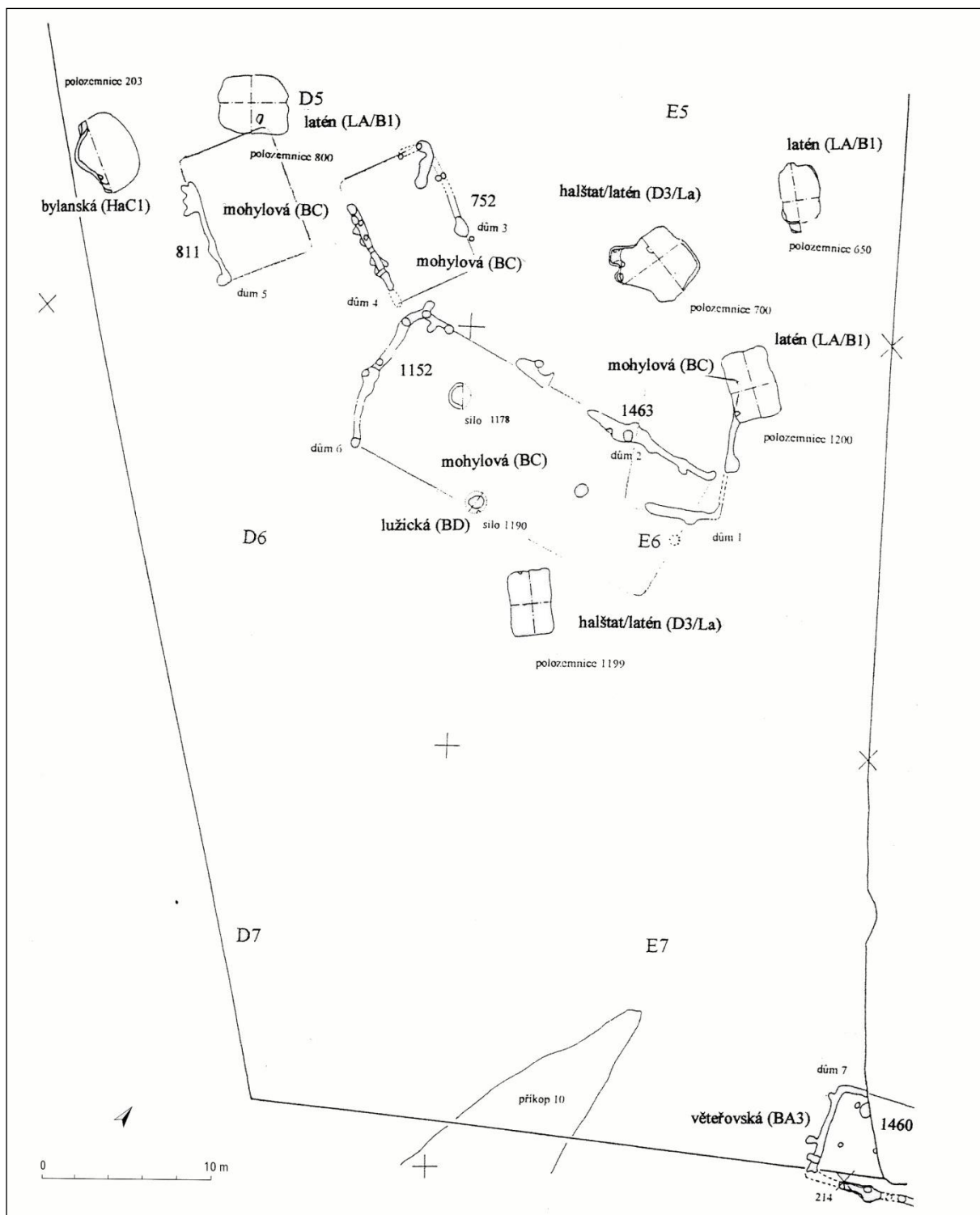
Obrázek 11. Plán hradiště Skalka u Velimi s vyznačenými sondami 2, 11 a 15. Průběh fortifikačních systémů, starší fáze A + B a F + G, mladší fáze C + D a E + H (podle Vávra 2000).

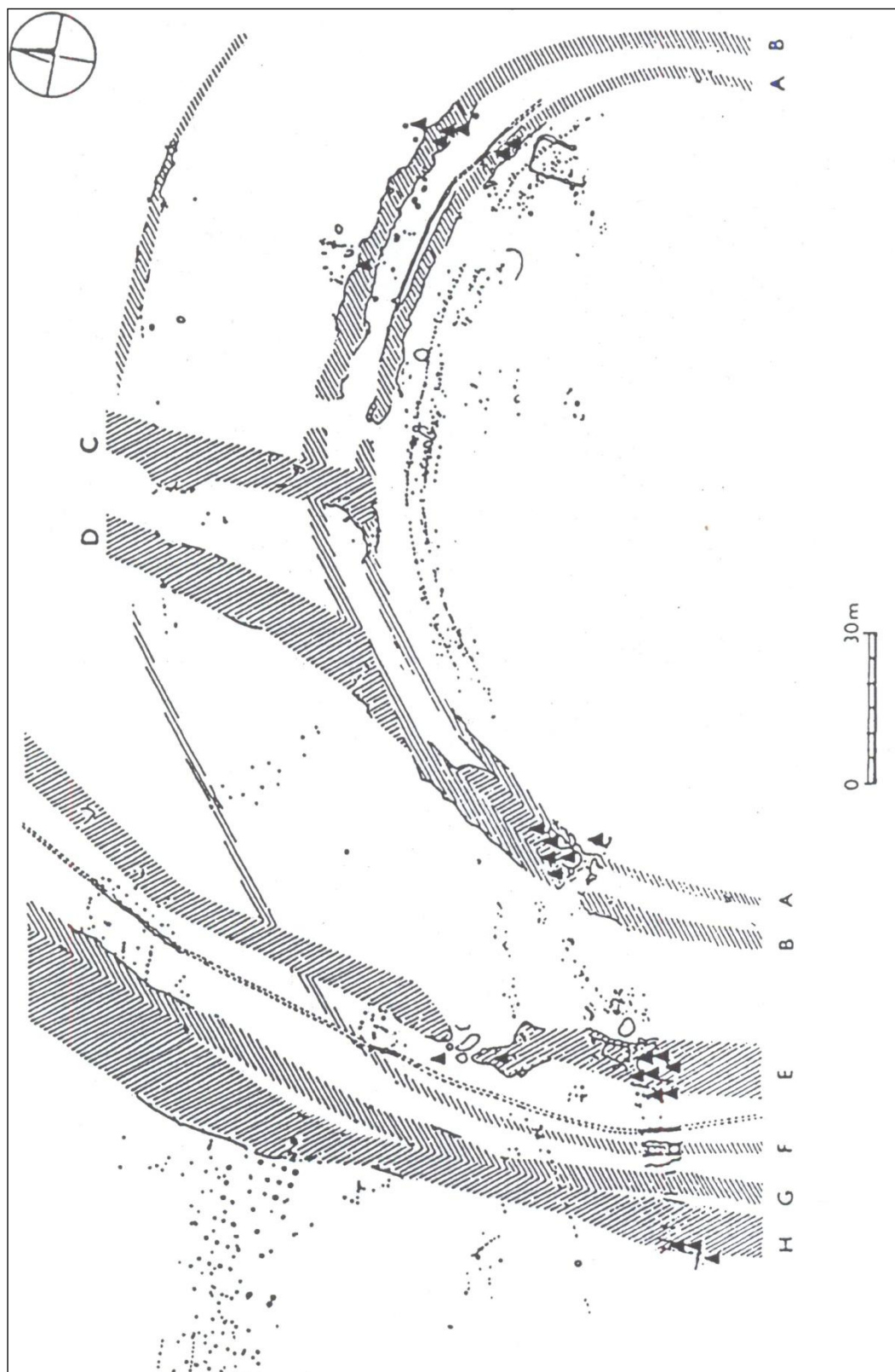
Obrázek 12. Rozsah hradiště Skalky u Velimi. 1. SZ svah návrší Skalka se staveništem rod. domů. Starší kruhové příkopy a mladý systém dvojic příkopů. 2. temeno Skalky s vnitřními příkopy A + B. 3. Nová Ves I, pole Na Čtverých (ppč. 159/1) s příkopy I + J. 4. Velim, trať Na Bělohorsku. 4.a pole ppč. 368/1. 4b. býv. Sad (ppč. 374/1 – 2). 5. Velim, Horní Nouzov, příkop K2. 6. Velim, ulice K Sídlišti. 7. Velim, Dolní Nouzov, Tylova ulice. 8. býv. Cukrovar. 9. Velim, býv. Továrna na čokoládu. 10. Nová Ves I, U Nadjezdu. 11. Nová Ves I, severní úpatí vrchu Bedřichov (podle Vávra – Šťastný 2000, 88).

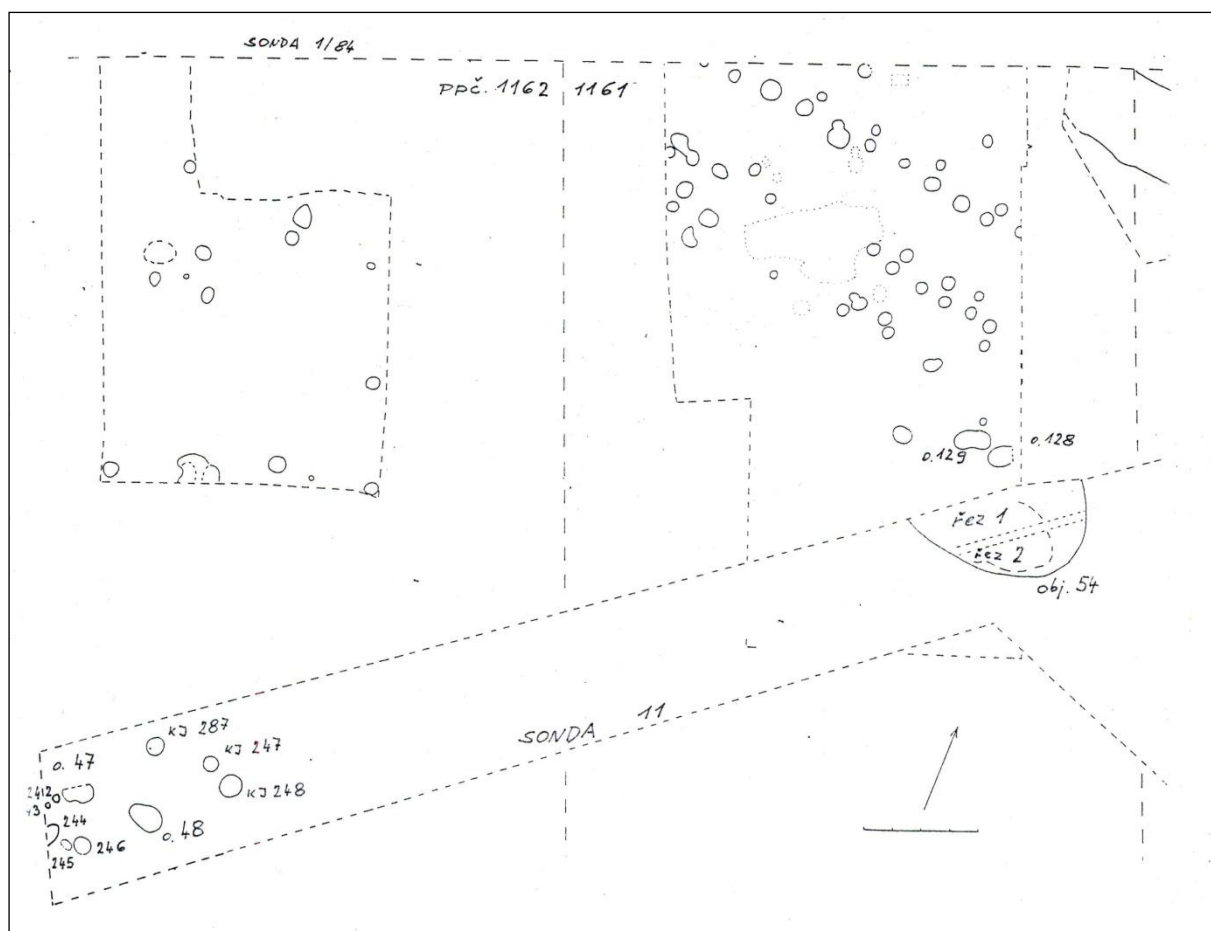
Obrázek 13. Velim – Skalka, k. ú. Nová Ves I, obj. č. 214B. Zlomek nádoby zdobený otisky prýmků, tzv. Litzenkeramik (podle Vávra – Šťastný 2002, 187).

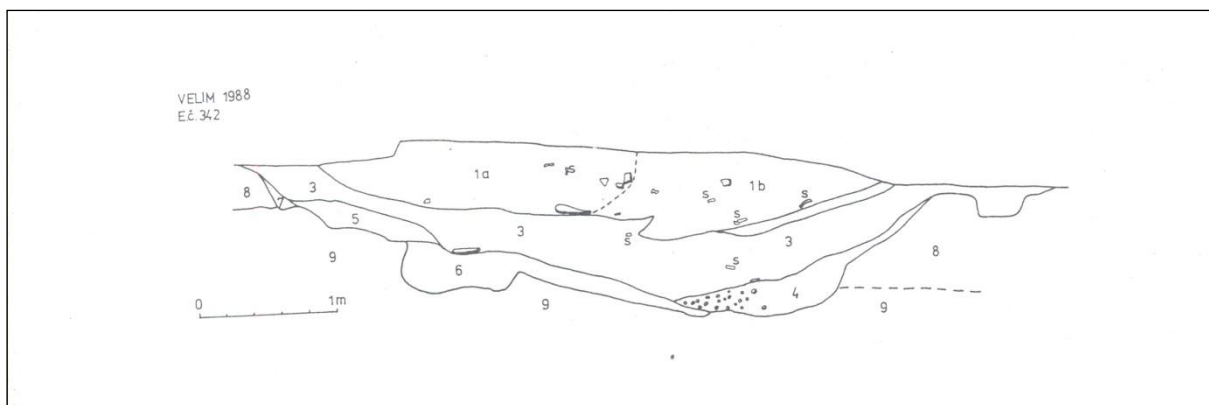
Obrázek 14. Čáslav – Na Skále, půdorysy domů s obvodovými žlaby (převzato z Jiráň (ed.) 2008, 95).

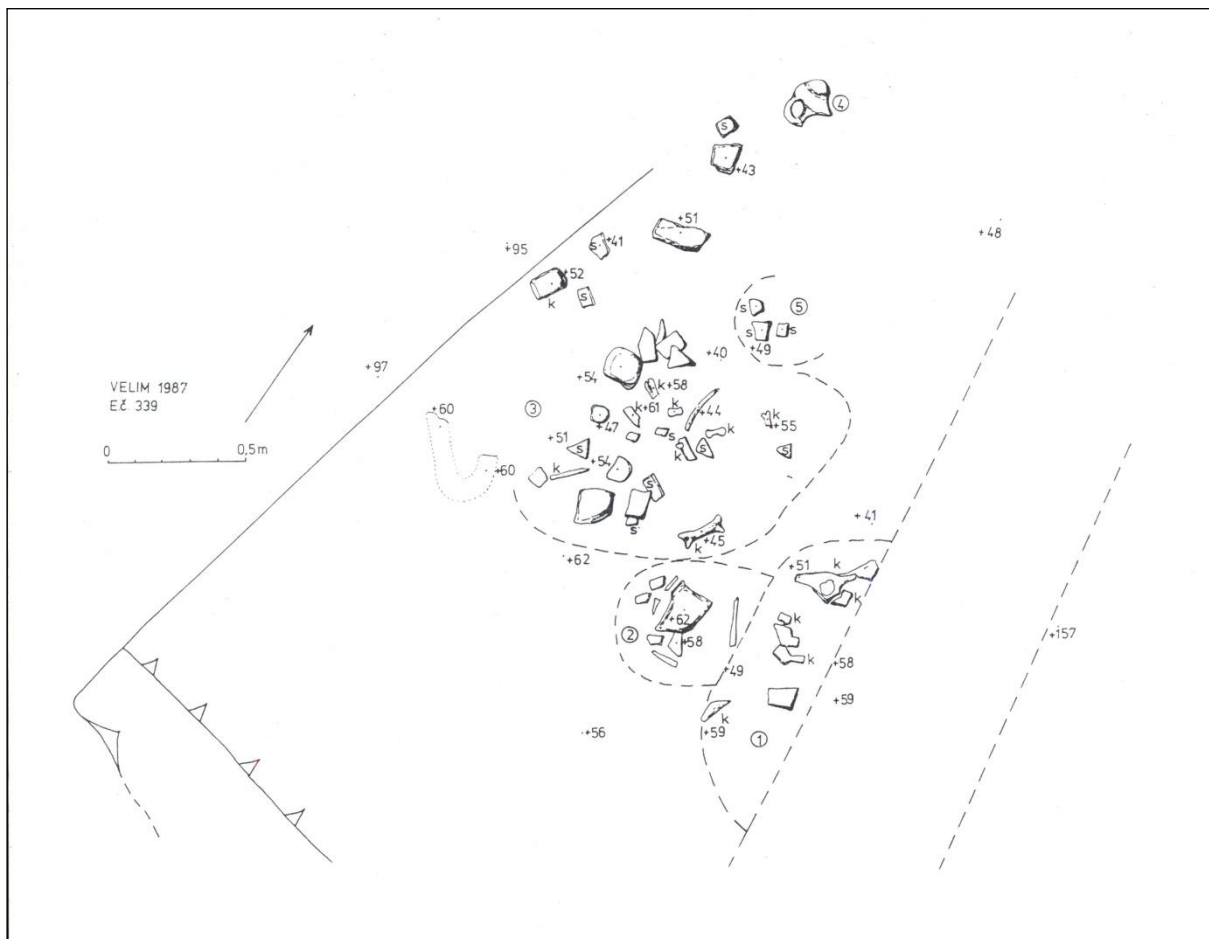
Obrázek 15. Velim – Skalka. Výskyt bronzových hrotů šípů v mladém zánikovém horizontu v příkopech a jamách (podle Hřála 2000a, Fig. VII. 20)

Obrázek 16. Západní část sondy 11 (upraveno podle Vávra 2000).

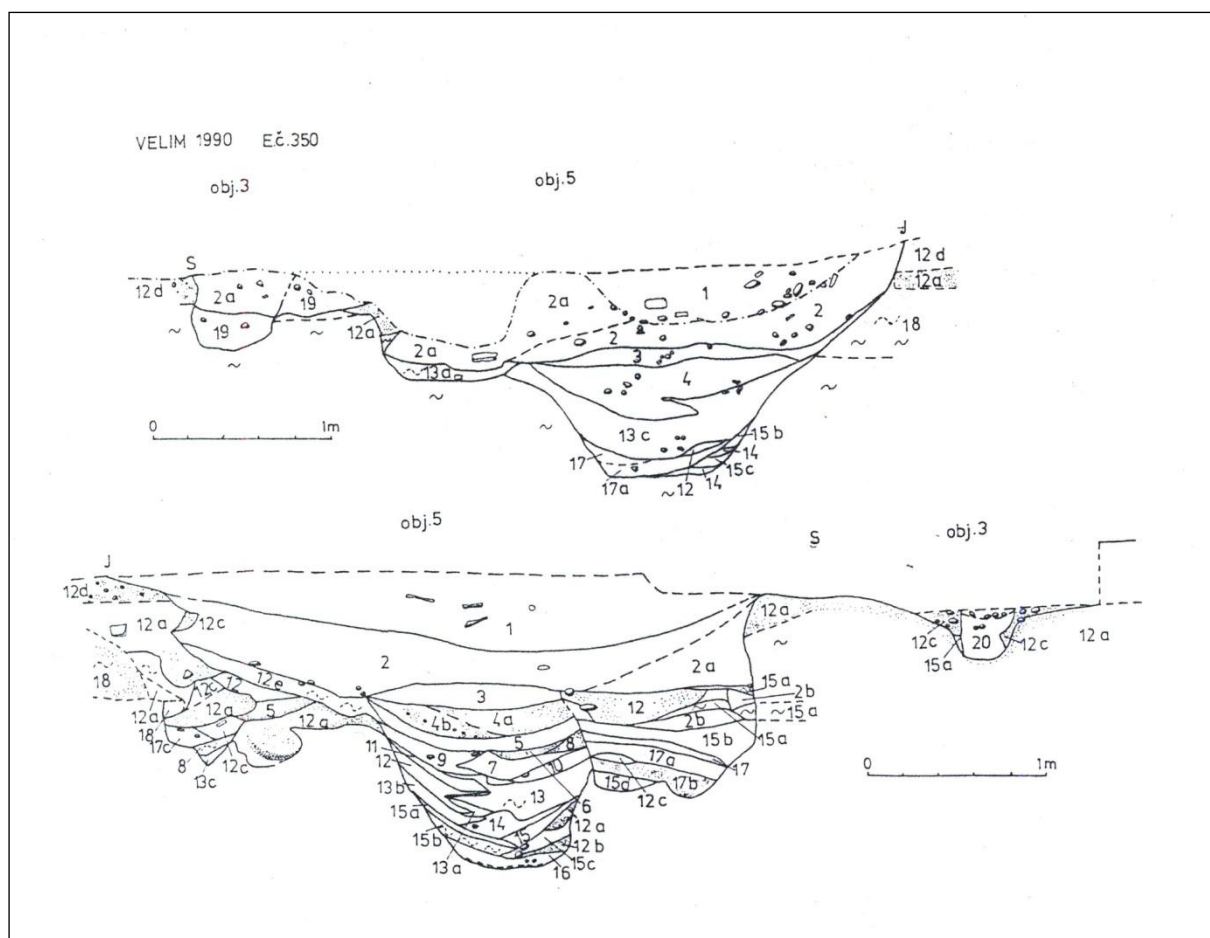
Obrázek 18.Sonda 11, objekt 1 (příkop B), řez 2, západní profil a KJ 334 u pravého (vnějšího) okraje příkopu (upraveno podle Vávra 2000).

Obrázek 19. Sonda 11, objekt 1 (příkop B), řez 1, shluky nálezů ve vrstvě 3 - lidské a zvířecí kosti, zlomky, keramiky, lomové kameny (upraveno podle Vávra 2000)

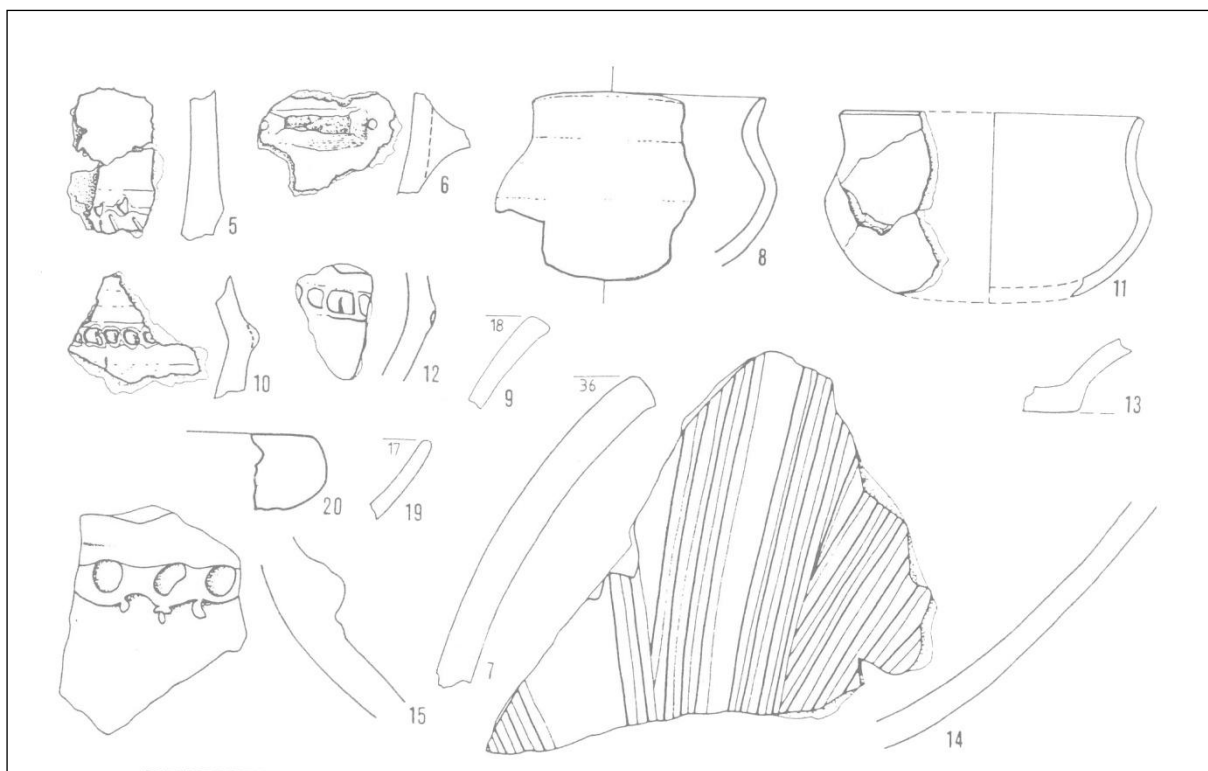

Obrázek 20. S 11, objekt 1, keramická nožička.

Obrázek 21.

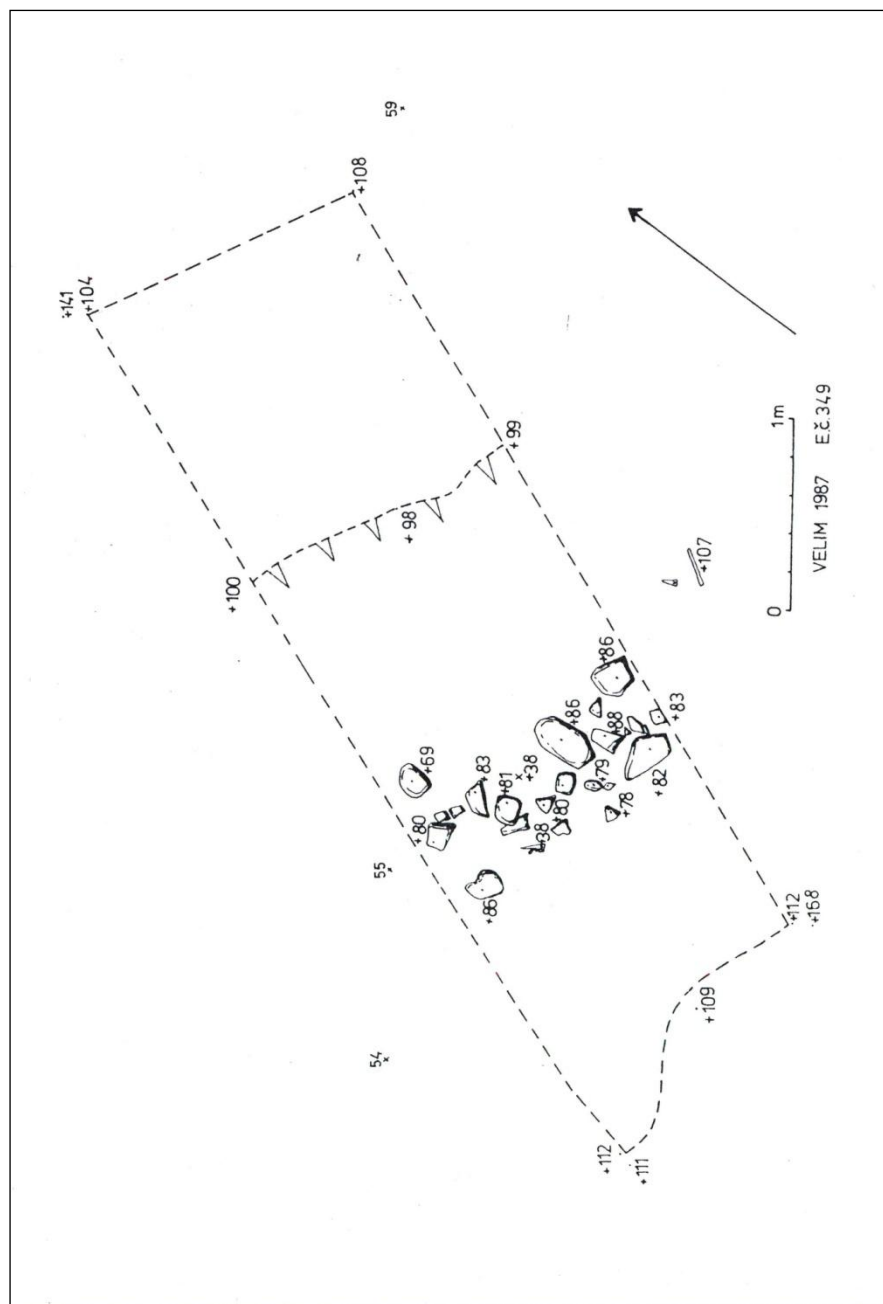
- a) Sonda 11, objekt 5 (příkop A), řez 1 a žlab po palisádě (objekt 3), východní profil (podle Vávra 2000).
- b) Sonda 11, objekt 5 (příkop A), řez 1 a žlab po palisádě (objekt 3), západní profil (podle Vávra 2000).

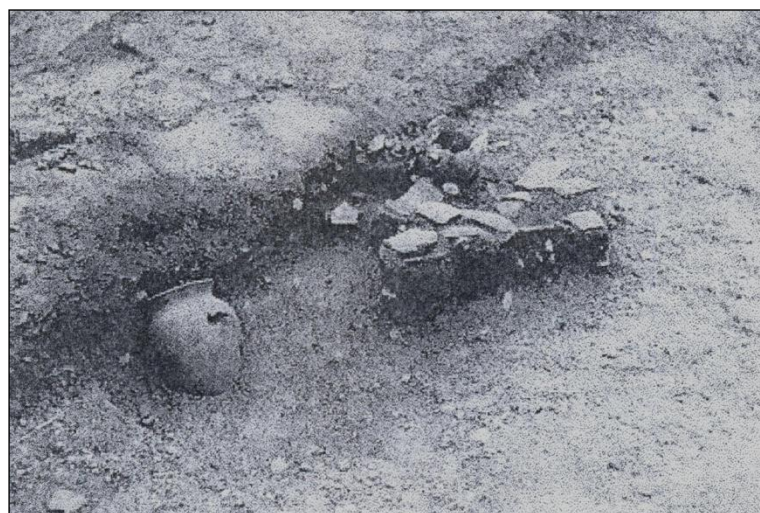
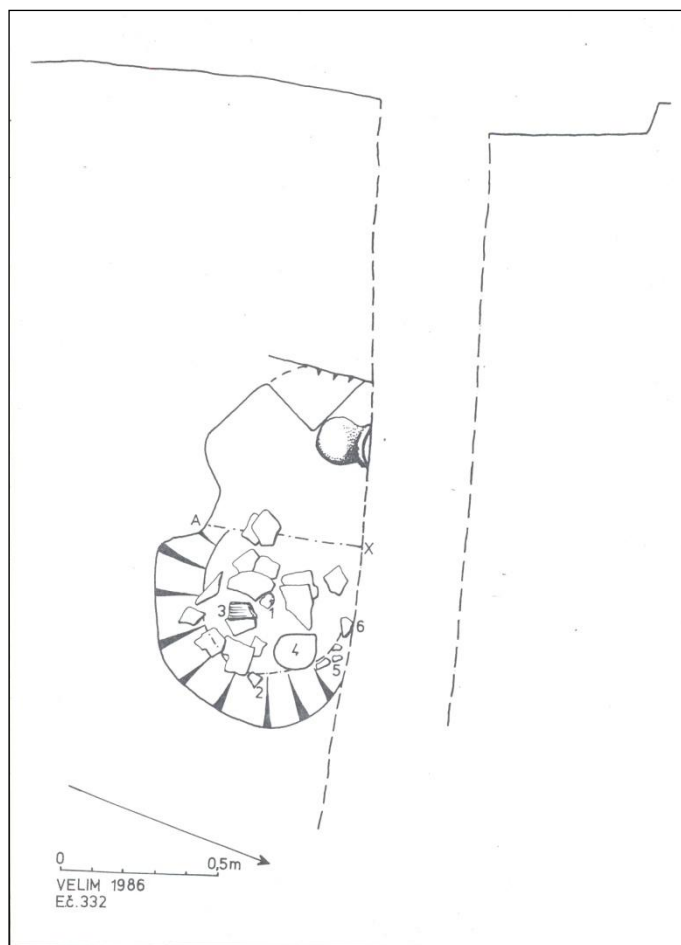
Obrázek 22. S11, objekt 3, palisáda. Převzato z Hrala – Šumberová – Vávra 2000.

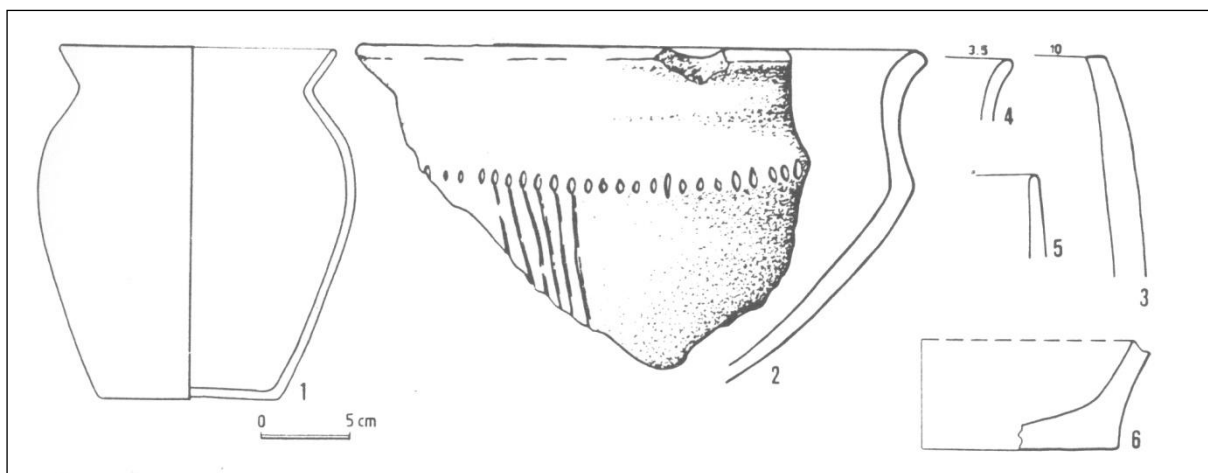
Obrázek 23. Objekt číslo 3, palisáda (1-3)

Obrázek 24. Sonda 11, objekt 5, kumulace lomových kamenů ve vrstvě 1 (podle Vávra 2000).

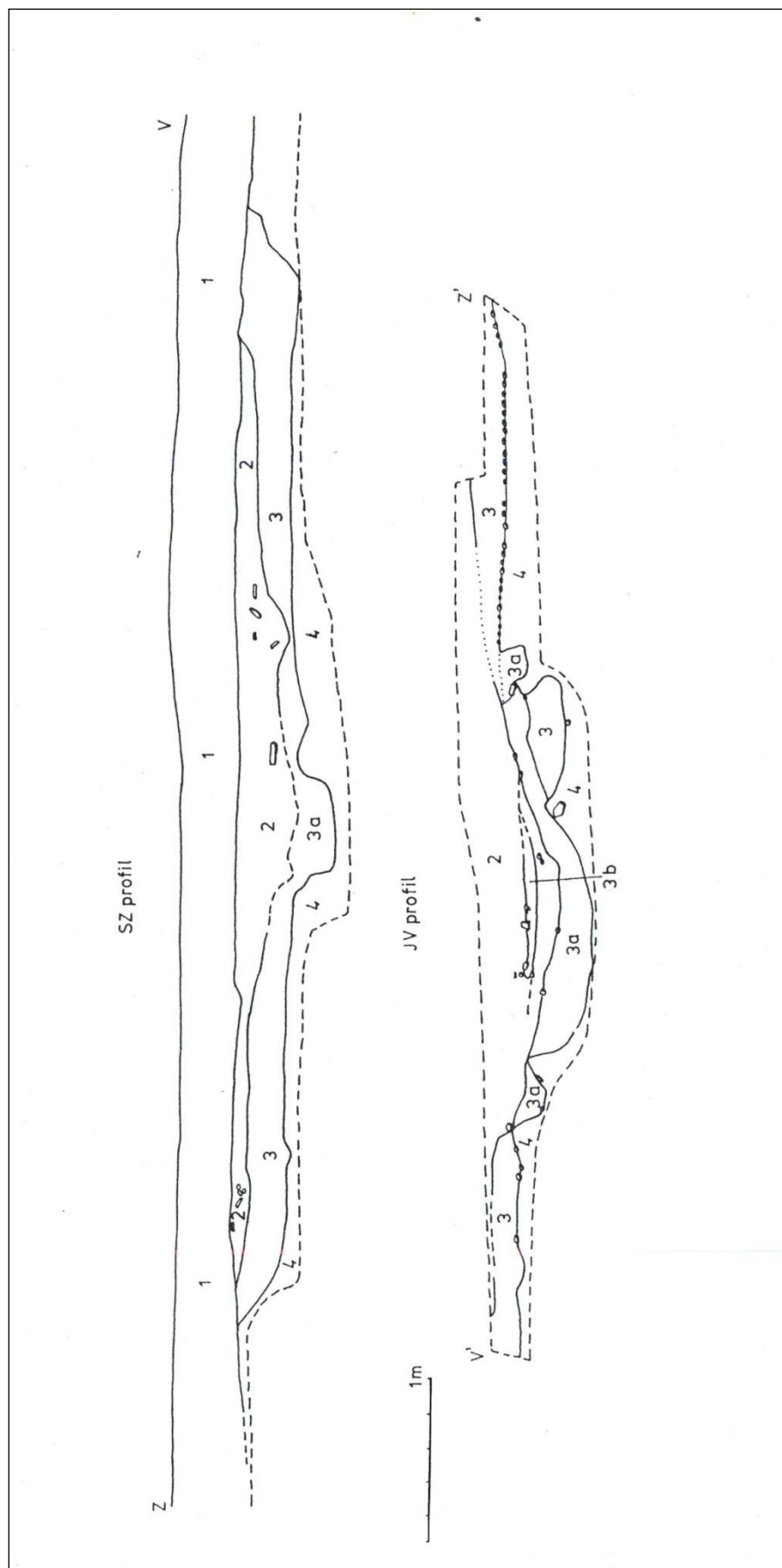
Obrázek 25. Západní část S 11 objekt 47 (podle Vávra 2000).

Obrázek 26.. S 11, objekt 47. Převzato z Hrala – Šumberová – Vávra 2000.

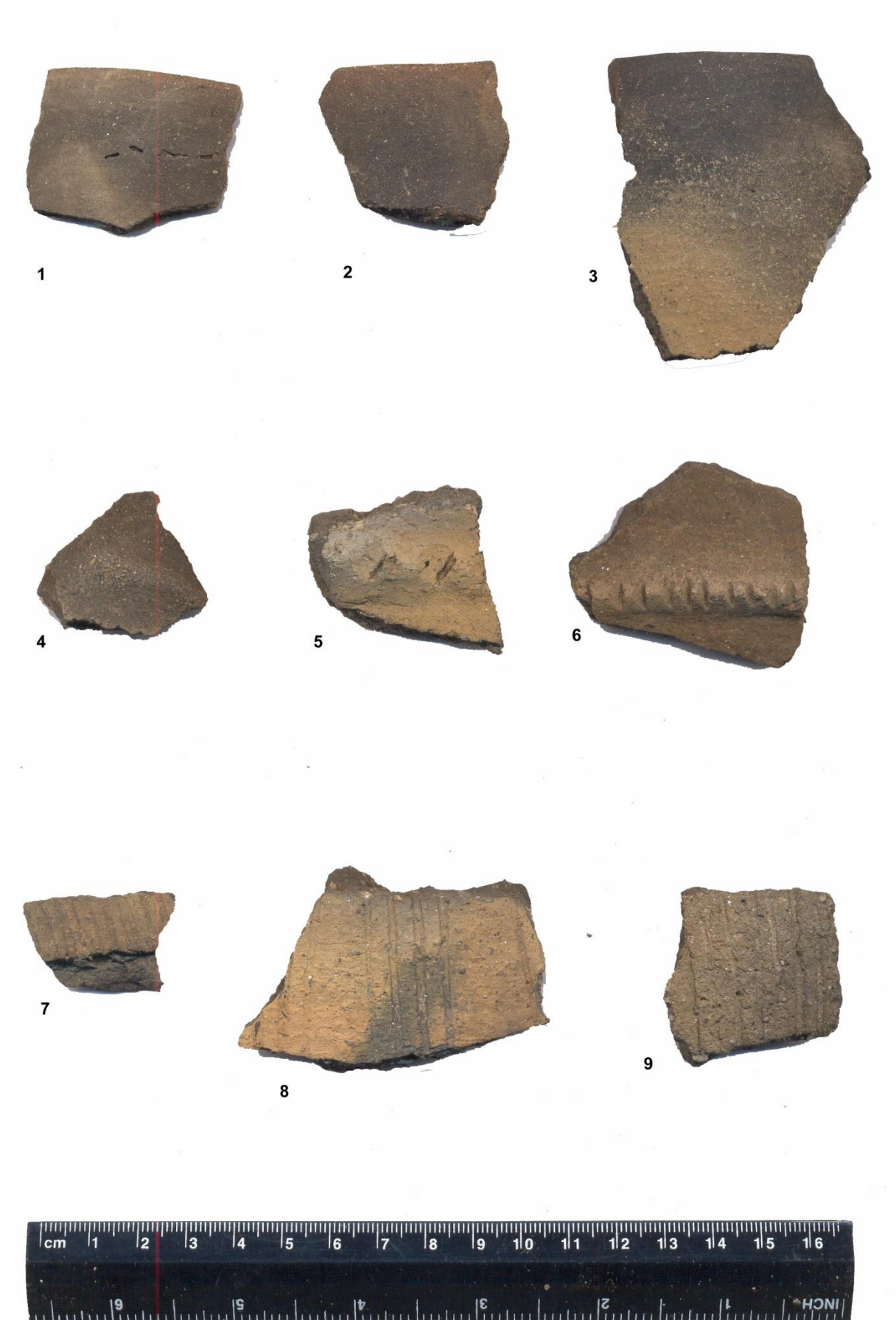
Obrázek 27. S 11, objekt 47.

Obrázek 28. Sonda 11, objekt 54, řez 1, SZ a JV profily (podle Vávra 2000)

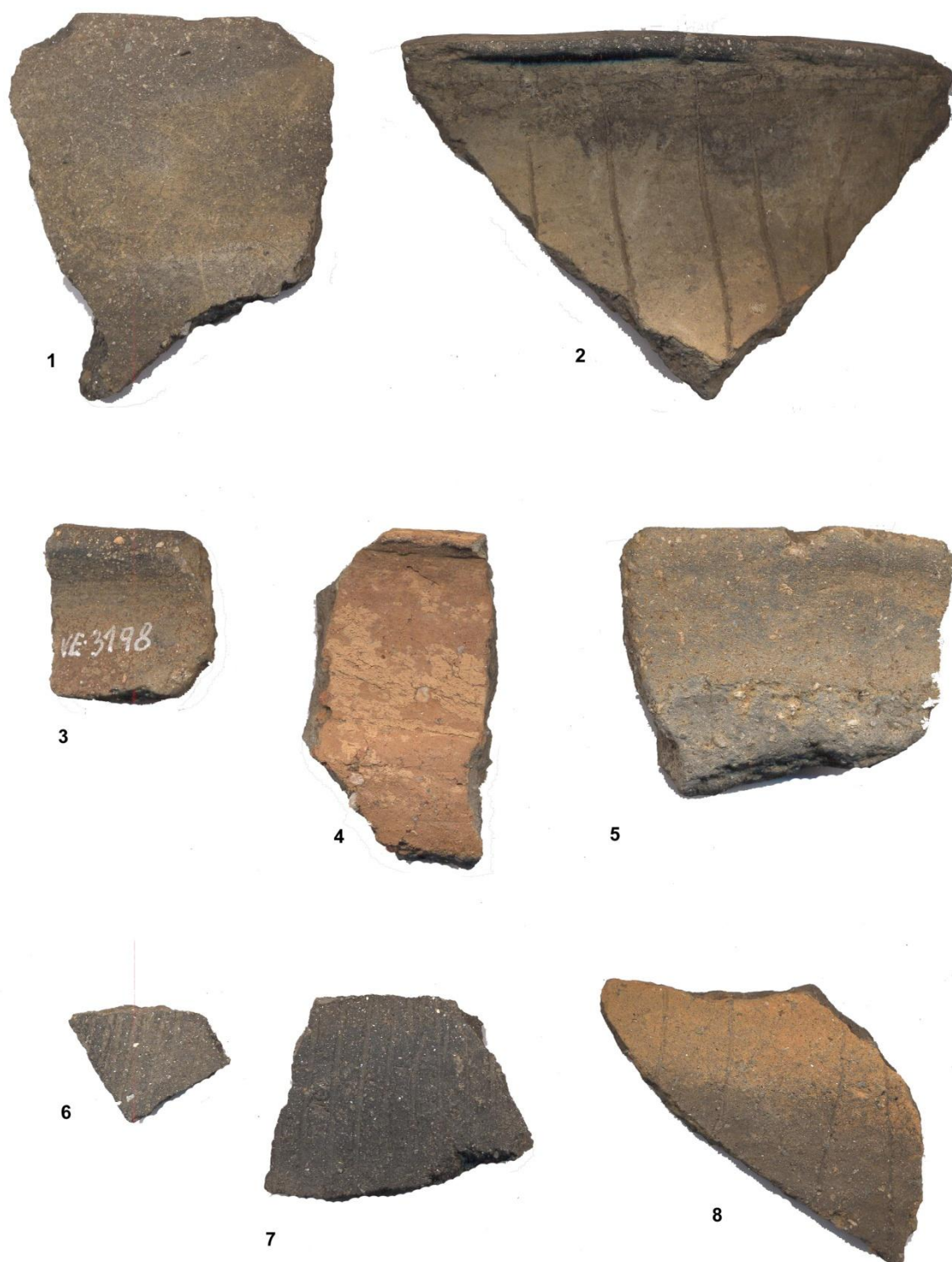
Obrázek 29. S 11, objekt 54, řez 1.

Obrázek 30. S 11, objekt 54, řez 1.

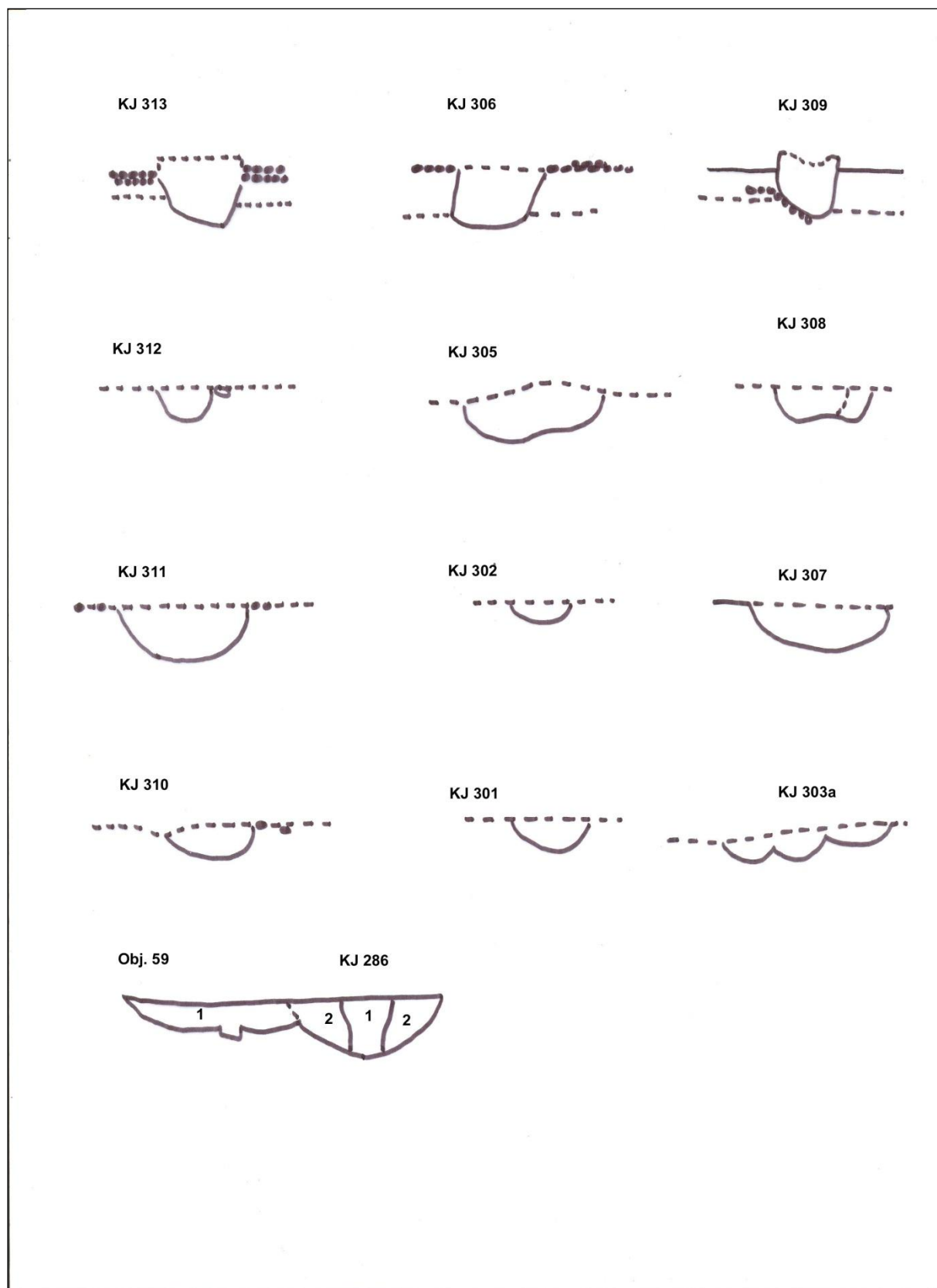

Obrázek 31. S 11, objekt 54, řez 2.

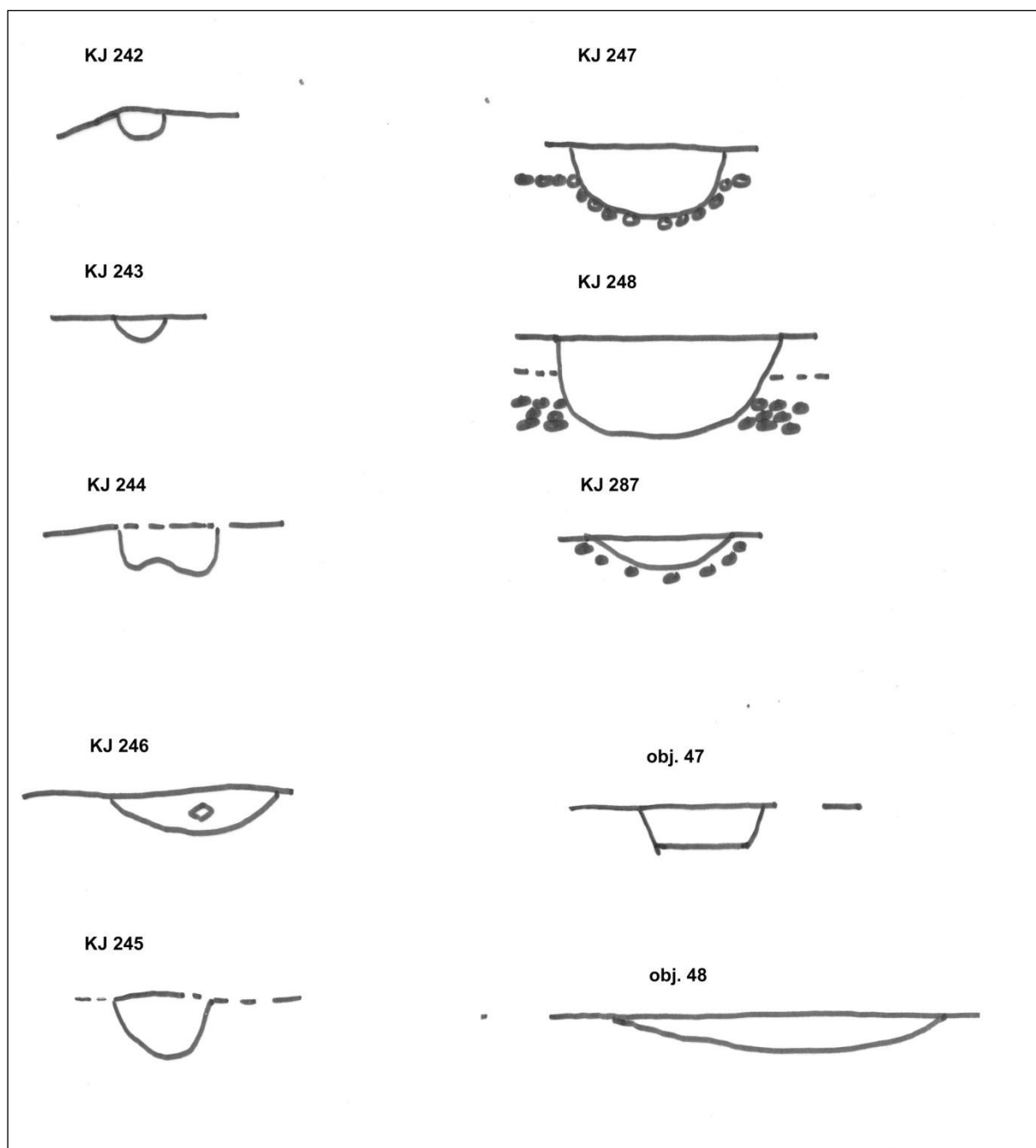

Obrázek 32. S 11, objekt 54, řez 2.

Tabulka 1. Sonda 11, objekt 47, 1 – 5 okolí objektu na úrovni podloží.

Obrázek 34. S11, kůlové jamky.

Obrázek 35.. S 11, kůlové jamky a objekty 47, 48.